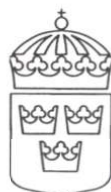

Riksdagens protokoll

1993/94:82

Protokoll
1993/94:82

Tisdagen den 29 mars

Kl. 14.00–18.02
19.00–23.11

1 § Justering av protokoll

*Information
från regeringen*

Justerades protokollet för den 23 mars.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:139 till jordbruksutskottet
1993/94:190 till justitieutskottet
1993/94:208 till lagutskottet
1993/94:235 till arbetsmarknadsutskottet

Förslag
1993/94:RFK2 till konstitutionsutskottet
1993/94:RR7 till socialutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1993/94:FiU7 och FiU8
Skatteutskottets betänkande 1993/94:SkU20

4 § Information från regeringen om skrivelse med redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet

Anf. 1 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är naturligtvis min förhoppning att den redogörelse för vad som har hänt vad gäller det finansiella systemet och stödåtgärderna, som i dag överlämnas till riksdagen, blir den sista speciella skrivelse av det här slaget som regeringen behöver överlämna till riksdagen. Självklart finns det anledning att i ordnade former, i budgetproposition och andra sammanhang, redovisa den fortsatta hanteringen. Men man kan trots allt säga att vi har

kommit till en form av slutpunkt i hanteringen av det finansiella systemet. Må vara att det finns en efterbörd och att det i vissa andra avseenden finns en del kvar att göra.

Jag hade inte när jag tillträdde min post som statsråd väntat mig att få ägna så stor del av min tid åt att tillsammans med tjänstemän och med oppositionen sanera 80-talets spekulationsekonomi.

När man nu summerar utvecklingen mellan 1991 och 1993 vad gäller kreditförluster i banksystemet – inklusive Securum för 1993 och de bedömningar som finns – kommer vi fram till den egentligen ofattbara siffran 173 miljarder kronor. Av detta utgör 60 miljarder en direkt belastning på statsbudgeten i form av stödåtgärder. Utbetalningar står för ytterligare några miljarder. Det är ett totalt åtagande, inklusive garantier, på i storleksordningen 90 miljarder kronor, även det naturligtvis ofattbara och orimligt stora tal.

Visserligen är de samlade kreditförlusterna möjligen något mindre än jag hade anledning att befara för ett år sedan, även om det då var svårt att göra någon uppskattning eller ha en uppfattning om detta. Just att kreditförlusterna har blivit mindre än jag befarat innebär naturligtvis ganska mycket direkt för statsbudgeten och för skattebetalarna. Hade kreditförlusterna under den här perioden varit större, hade med stor sannolikhet nästan hela den ökningen fått hanteras av skattebetalarna. Vi har haft en direkt utväxling i det avseendet.

Vad var det då som orsakade de problem som vi har brottats med under de senaste åren? Den avreglering av kreditmarknaden som ägde rum 1985 var naturligtvis nödvändig. Den kom möjligen för sent. Systemet hade redan börjat läcka och skulle alltså avvecklas. Men man genomförde detta i en miljö som i sig innehöll stora risker, vilket visade sig. Vi hade en miljö där inflationsutvecklingen var hög. Marginalskatterna var trots avdragsbegränsning så höga att de gynnade lånespekulation snarare än gav intresse för sparande. Ett antal ekonomisk-politiska misstag låg alltså till grund för det som växte fram under 80-talets andra hälft, i den spekulationsbubbla som brast, som alla spekulationsbubblor gör.

Det var naturligtvis också en fråga om den tillsyn som fanns. I varje förändring som går snabbt, från ett reglerat till ett avreglerat tillstånd, finns det konsekvenser som är svåra att förutse. En lärdom måste vara att tillsynen skall vara extra skärpt i ett läge där man genomför en avreglering. Även där tror jag att det finns anledning att fundera kring tillsynen som en av orsakerna till det som inträffade.

Det jag nu har talat om är brister som fanns i det politiska systemet. Men det fanns naturligtvis också ett stort ansvar inom banksektorn. Det är alldeles uppenbart att det vid och efter avregleringen visades en brist på kompetens och i vissa fall en brist på omdöme hos vissa bankledningar. Det är en avgörande faktor bakom det som har inträffat.

Redan hösten 1991 såg vi vad som höll på att hända. Vi hade levit i en situation där finansbolagen hade fått problem som en första del av nedgången i ekonomin till följd av att spekulationsbubblan brast och att tillgångsvärderna började rasa utför och inte längre motsvarade den upplåning som hade skett för att finansiera olika former av förvärv. Detta rann in i banksektorn. Nordbanken och Första Sparbanken var de första fallen i det avseendet.

När vi hade hanterat Nordbanken och Första Sparbanken akut kunde vi konstatera att den utveckling vi såg framför oss hade rätt skrämmande proportioner. Vi började i departementet förbereda för vad som skulle kunna hända och vilka åtgärder som då borde sättas in. Mer akut blev den här diskussionen i samband med att Gota Banks problem redovisades öppet i september 1992. Så småningom fick vi också stödsökande banker i övrigt, efter det regelsystem som byggdes upp: S-E-Banken, Föreningsbanken och Sparbanken Sverige.

Det vi föreslog efter diskussioner med Socialdemokraterna och riksdagen – och som riksdagen närmast enhälligt beslutade om – var åtgärder som syftade till att för det första ge en generell garanti, inte för ägare utan för insättare och andra fordringsägare i banksystemet. För det andra var det att ge en ram för de åtgärder som skulle kunna vidtas med syfte att rekonstruera det som var möjligt att rekonstruera i banksystemet. Vi såg framför oss ett ganska omfattande arbete i det avseendet.

Vi byggde upp den bankstödsnämnd som har haft det operationella ansvaret vad gäller att bedöma ansökningar om stöd från olika banker. Bankstödsnämnden började formellt fungera i maj i fjol, men personalen arbetade redan tidigare inom ramen för Finansdepartementet. Det finns anledning att tacka dem som har verkat i Bankstödsnämnden för goda insatser. Man skall inte avveckla myndigheten. En hel del arbete har utförts. Det har inte varit någon reglerad arbetstid. Jag är dock helt övertygad om att man inte har brutit mot några som helst lagstadgade regler i det avseendet. Men det har varit en ganska stor arbetskvantitet i Bankstödsnämnden.

Vi har i departementet och man har i Bankstödsnämnden sett till att på ett mycket stramt sätt tillämpa de regelsystem som byggdes upp genom att riksdagen gav regeringen sitt bemyndigande. Vi har sett att det som vi befärade skulle inträffa blev mindre än vad vi egentligen var rädda för. De stödsökande bankerna, S-E-Banken och Sparbanken Sverige, drog tillbaka sina ansökningar. De åtgärder som behövdes vad gällde Föreningsbanken blev mindre omfattande och finns nu i ett avtal mellan staten och Föreningsbanken.

Detta är naturligtvis till en del följden av den strama tillämpning som också var en förutsättning för riksdagens beslut. Men det är vidare en följd av en stram finanspolitik. Utan den räntenedgång som vi upplevde under förra året hade man sannolikt inte fått de positiva effekterna, som verkade direkt och indirekt för banksektorn. Vi fick en utväxling genom räntenedgången som inte bara hjälpte bankerna internt, utan också dem som hade bankerna som fordringsägare, de låntagare som hade nödlidande kredit.

Vi har alltså kommit till en situation där det mest akuta har hanterats. Men det finns andra uppgifter för Bankstödsnämnden som måste fullföljas också i framtiden. Bankstödsnämnden har skiftat generaldirektör och ordförande. Bankstödsnämnden kommer i framtiden dels att finnas för att ha en beredskap för det som skulle kunna inträffa, dels för att följa upp träffade avtal och hantera en del andra saker i samband med att man trappar ned det akuta arbetet.

Vi har haft diskussioner inom regeringen och med Socialdemokraterna enligt de åtaganden som har gjorts vad gäller hanteringen av den ägarroll som

i dag åligger Bankstödsnämnden. Där finns ägaransvaret för det statliga ägandet i Nordbanken, i Securum och i Retriva. De två senare bolagen har avknoppats av Nordbanken respektive Gota Bank, för att som man själv säger i företagen "krossa krediterna" och se till att det finns något att ta i anspråk i form av en pant eller motsvarande, dvs. för att hantera en dålig kredit så att man på bästa möjliga sätt kan återvinna det som möjligen initialt har förlorats.

Vi har konstaterat efter de här diskussionerna att det rimliga är att återföra ägandet till regeringen, men med ett holdingbolag som ansvarigt för de tre företagen. Vi kommer alltså att så småningom föreslå ett holdingbolag som kommer att ha ägaransvaret för Nordbanken, Securum och Retriva. Holdingbolagets uppgift blir att fullfölja det mål som redan i dag finns: att stabilisera Nordbanken, fullfölja – det är en uppgift mest för Nordbanken själv – fusionen mellan Nordbanken och Gota Bank, se till att det blir möjligt att privatisera Nordbanken och att med de utgångspunkter som finns för att återvinna så mycket som möjligt av de insatser man kan till skattebetalarna också genomföra en privatisering, naturligtvis i fullt samförstånd med banken som sådan.

Vad gäller Securum och Retriva skall man se till att företagen fullföljer det som redan har påbörjats i syfte att hantera de dåliga krediterna, att återvinna så mycket som möjligt och att göra det under iakttagande av den konkurrensneutralitet som också skall gälla Nordbanken. Varje form av statligt ingripande, varje form av statligt stöd innebär någon form av snedvridning. Dessutom finns risk för ytterligare snedvridning. Det gäller naturligtvis att här vara mycket observant, så att man inte genom agerandet skapar problem i ekonomin för andra livskraftiga företag av olika slag.

Det är, som jag sade, viktigt att fullfölja det här arbetet på sådant sätt att man kan återvinna så mycket som möjligt. Det finns anledning att förmoda att det ekonomiska åtagandet på sammantaget 65 miljarder kronor kan minskas högst betydligt i takt med att man fullföljer möjligheterna till återvinning. Jag vill inte i dag göra några förutsägelser, men det är fullt möjligt att det rör sig om några tiotals miljarder kronor som man kan minska skattebetalarnas slutliga kostnad med för den finansiella kris som är en följd av 80-talets spekulationsekonomi.

Något vill jag också säga om de litet udda men ändå viktiga frågor som har kommit fram i kölvattnet av finanskrisen. Vi har haft en debatt om fallskärmar, om vilka avtal som skall gälla för personer i ledande befattning. Det är klart att jag har reagerat som så många andra över mycket förmånliga avtal om avgångsvederlag. Även om det kan finnas intresse av att få full redovisning är det i första hand ägarna som skall hantera den frågeställningen, om det inte gäller något företag som staten har intresse av eller har gett stöd till. Men regeringen har nu utfärdat riktlinjer inte bara vad gäller finansiella företag utan för alla statliga företag. Man begränsar den här typen av avgångsvederlag till vad som kan anses vara rimligt.

Vi har också funnit anledning att i ett par sammanhang inleda diskussioner om en skadeståndsprocess mot vissa i ledningen. Det gäller Nordbanken och Gota Bank, den senare via Bankstödsnämnden. Detta sker med anledning

av att vi har en skyldighet som företrädare för skattebetalarna att om vi bedömer att det finns förutsättningar för en sådan process också inleda den.

Vad gäller Nordbanken träffades det avtal om förlikning. Det avtalet innebär inte, vilket många tror, att man ger någon åttelseftergift. Hela tiden har det från statens sida som ägare enbart varit fråga om en skadeståndsprocess. Eventuella straffrättsliga bedömningar sysslar inte regeringen med. Det är polis och åklagare som hanterar detta. Det finns en process på gång vad gäller de olika problem som identifierats i samband med den finansiella krisen.

Sett från regeringens utgångspunkter är det viktigt att man inte överutnyttjar rättssystemet. Om man uppnår en förlikning med villkor som motsvarar det som en fullföljd process skulle ha gett, skall man naturligtvis inte överutnyttja det rättsliga systemet.

Det finns, fru talman, naturligtvis många lärdomar att dra efter den finansiella krisen. Det gäller den ekonomiska politiken, vikten av en stram finanspolitik, tillsynen, effekterna av statligt ägande och naturligtvis bankernas interna sätt att hantera kreditfrågor samt mycket annat. Det skulle ta för lång tid att ta upp den debatten här i kammaren i dag, men det finns naturligtvis anledning att i efterbörden av det som har skett hela tiden ta åt sig möjligheterna att dra nya lärdomar.

Anf. 2 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Bara en kort kommentar i anledning av statsrådet Lundgrens redovisning här i kammaren av regeringens skrivelse till riksdagen angående bank- och finanskrisen.

Vi kan alla glädjas åt att utvecklingen ser ut att bli bättre än vad vi kunde förvänta i den mörkaste av stunder. Det som har skett är naturligtvis illa nog. Det ser ut som att vi skulle komma ifrån det med något mindre förskräckelse än vi hade anledning att förvänta oss.

Bankerna har nu blivit återkapitaliserade. Vi befinner oss i en lugnare fas i bank- och finanskrisen än tidigare. Om den internationella utvecklingen inte skulle innebära några våldsamma förändringar, kan man våga hoppas på att förlusten för skattebetalarna via statsbudgeten inte blir så stor som man trodde när den här frågan diskuterades inledningsvis.

Vad notan kan bli för bank- och finanskrisen är det, som statsrådet Lundgren påpekade, för tidigt att ha någon definitiv mening om. Man kan konstatera att skattebetalarna, medborgarna, får betala finanskrisen på två sätt, såvitt jag kan förstå. De betalar genom de brister som så småningom kommer att visa sig i statsbudgeten och som på endera sättet måste täckas. Men det är möjligt att den större delen av det man betalar är den som betalas via osedvanligt stora räntemarginaler.

Räntemarginalerna är nu uppseendeväckande stora. Enligt den redovisning som lämnats av Riksbanken är marginalen mellan in- och utlåningsräntan större än vad banken betalar i inlåningsränta på insatta medel. Det är visserligen sant att marginalen minskat med ett par tiondelar, men satt i relation till in- och utlåning är de relativa marginalerna större än vad de har varit tidigare.

Det måste i det läge som nu uppstått vara ett gemensamt intresse att få mer normala räntemarginaler. Vi vet att om vi skall bringa ned räntan med

1,5 procentenheter genom finanspolitiska åtgärder, kräver det utomordentligt kraftfulla åtgärder med stora konsekvenser för skattebetalarna. Genom en bättre konkurrens borde man från bankväsendets sida kunna få ned räntemarginalerna. Jag tycker att det vore ett gemensamt intresse att stimulera till ökad konkurrens.

I övrigt förutsätter jag att vi får tillfälle att återkomma när vi tagit del av denna skrivelse i dess helhet.

Anf. 3 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag delar naturligtvis Hans Gustafssons uppfattning att ekonomin i Sverige på ett sätt som inte är önskvärt påverkas av alltför stora räntemarginaler. Vi har varit uppe i närheten av en skillnad mellan in- och utlåningsräntor på 7,5 procentenheter. Vi är nere på omkring 6 procentenheter. Mellan 1989 och 1990 var skillnaden kring 5 procentenheter. Det finns alltså en bit kvar, men vi har ändå en nedåtriktad trend.

Detta kan naturligtvis förbättras på flera sätt. Ett sätt är att även i fortsättningen driva en ansvarsfull finanspolitik på det sätt som regeringen har gjort och därmed skapa en fortsatt nedåtriktad räntetrend. Det stärker bankerna och förbättrar deras möjligheter att krympa räntemarginalerna.

Ett annat sätt, som vi från regeringens sida naturligtvis väl har öppnat för, är en ökad konkurrens mellan bankerna genom bl.a. de möjligheter till förvärv av svenska banker som finns och möjligheterna att starta filialer i Sverige – för att nämna ett par exempel. Detta ligger väl i linje med den politik som regeringen driver. Vi kommer därmed successivt att få krympande marginaler, vilket ytterligare förbättrar förutsättningarna för en bra ekonomisk utveckling.

Anf. 4 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag delar naturligtvis uppfattningen att en stram finanspolitik har betydelse för att få ner räntorna men däremot inte för att få ner räntemarginalerna. De är för höga. Det är inte rimligt att man genom en stram finanspolitik, som går ut över de system för stöd till människor som vi har i det här samhället, skall ersätta en rimlig nivå på räntemarginaler.

Det är bristande konkurrens. Vi har ett oligopolliknande system på banksidan. Jag har ingen annan önskan än att vi båda hjälps åt att försöka skärpa konkurrensen. Jag hoppas att de nya banker som nu håller på att etableras skall medverka till att vi får rimliga räntemarginaler. Det sägs att vi har den högsta räntemarginalen i den industrialiserade världen för närvarande. Det borde vara ett gemensamt intresse för Bo Lundgren och mig att hjälpas åt för att pressa ned räntemarginalen till en rimligare nivå.

Anf. 5 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag har inget att invända vad gäller den gemensamma ambitionen. Den finns alldeles uppenbart. Jag noterar också att räntemarginalerna är på väg ner. Det är en naturlig följd av att de går upp i efterbörden av den finansiella krisen och sedan vänder neråt. Detta bör ske så snart som möjligt med så liten marginal på sikt som möjligt. Det är ganska självklart.

Konkurrensen är viktig. Vi kommer att göra allt vi kan därvidlag. Hans

Gustafsson och jag kanske borde starta en privat bank som konkurrerar på någon nisch. Det finns naturligtvis all anledning för oss att öppna möjligheter för dem som seriöst vill etablera bankverksamhet. Där finns inga hinder i dag, såvitt jag kan se. Vi kommer naturligtvis att vara positiva från regeringens sida i detta avseende.

Jag vill kommentera detta med stram finanspolitik. Det är alldeles uppenbart att bankerna som sådana stärks, liksom andra finansiella institut, om vi får en nedåtriktad räntetrend och sänkta räntor. Det är detta, tillsammans med den strama hantering som vi haft när det gäller möjligheterna till bankstöd, som ligger bakom att exempelvis S-E-Banken och Sparbanken Sverige har kunnat ta tillbaka sina ansökningar. Men räntan spelar en avgörande roll. Stärks bankernas inre ekonomi skapas också bättre förutsättningar för konkurrens mellan existerande banker och därmed för minskande räntemarginaler. Den strama finanspolitiken behövs inte bara för att skapa förutsättningar i andra avseenden för att få fart på ekonomin utan också i detta avseende.

Anf. 6 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Bo Lundgren beskriver det här som ett slags vändpunkt som vi befinner oss i. En följdfråga som många ställer sig är: Är krisen egentligen över? Jag skulle vilja ha en kommentar av Bo Lundgren kring hur trolig den förbättring är som vi sett i fråga om räntehöjningar beroende på förändringar i omvärlden och beroende på den politik som bedrivs i Sverige.

Den andra fråga som jag skulle vilja ha ytterligare kommentarer kring är återvinning av bankstödet. Bo Lundgren sade i sitt anförande att privatiseringen av Nordbanken och realiseringen av panter skulle innebära att en del av stödet skulle kunna återvinnas. Vad har regeringen för planer i övrigt när det gäller att återvinna så mycket som möjligt av bankstödet? Finns det några idéer eller tankar när det gäller de banker som inte har kommit i direkt åtnjutande av utbetalt stöd men som skyddats av de statliga garantierna?

Slutligen något som är glädjande men som också manar till eftertanke. Det blev illa nog men inte så illa som vi befarade när det såg ut som värst. Vad planerar regeringen för åtgärder för att se till att lärdomarna av denna kris sitter fast, att det inte blir någonting som glöms bort och som sedan resulterar i nya kriser och misstag, kanske inte exakt av samma slag men inom samma branscher.

Anf. 7 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! I förra valrörelsen hade vi en debatt om huruvida vi hade uppnått en vändpunkt i ekonomin. Jag och många andra med mig sade att vi säkert inte hade gjort det. Jag skall inte vara tvärsäker när det gäller att sätta något slags definitiv slutpunkt. Jag kan bara konstatera att vi i det akuta hanteringsskedet under de senaste två åren har kommit till en slutpunkt. Det finns naturligtvis risker kvar. Därför skall vi ha en beredskap. Det finns naturligtvis en viss känslighet och risk för att saker och ting går snett, om vi plötsligt skulle få en situation där det exempelvis bedrevs en mycket slapp finanspolitik. Det är väldigt viktigt att vara observant och inte bara slå sig till ro. Det kommer vi inte heller att göra.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Information
från regeringen*

Det är självklart att återvinningen inte kan innebära att de banker som begärt eller fått stöd skall belastas särskilt. Alla banker har naturligtvis haft nytta av den generella bankgarantin. Men man kan samtidigt säga att det, med tanke på de ekonomisk-politiska misstag som begåtts under 80-talet och som skapat problemen, inte vore mer än rimligt att det allmänna och det politiska systemet också tar på sig en del av ansvaret. Att straffa just de banker som kunnat hantera situationen allra bäst känns litet tveksamt för mig.

Det är naturligtvis viktigt att försöka dra lärdomar. Risken är väl störst, om man skall vara riktigt ärlig, att vi politiker är de som kan dra minst lärdomar. Vi har en tendens att se väl kortsiktigt i många avseenden. Det vi måste komma ihåg är alltså vad som inträffar om man driver en ekonomisk politik som ger inflationsutveckling och grogrund för spekulation, ett skattesystem som ger höga marginalsatser och lockar till spekulation därför att det lönar sig att låna i stället för att spara. Vi får inte vända tillbaka till högre marginalsatser, slapphänt finanspolitik och högre inflation. Jag hoppas att läxan sitter fast. Jag kan ha mina dubier om att alla faktiskt har lärt den.

Det gäller naturligtvis att skärpa tillsynen. Finansinspektionen arbetar för närvarande för att skapa bättre förutsättningar för att få en tillräckligt bra tillsyn. Institutet själva måste naturligtvis dra lärdom av det som inträffat och skärpa sin kredithantering. Det finns många lärdomar att dra. Vi skall göra vad vi kan och bidra till att lärdomen sitter fast så länge som möjligt.

Anf. 8 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Att 80-talets låt-gå-spekulationspolitik är anledningen till bankkrisen har vi diskuterat många gånger. Det är också ett ämne som är väldigt intressant för folk i allmänhet. Den fråga som oftast ställs är om man inte skall ta fullt ut av bankerna, när de kommer i balans, de pengar som staten nu tvingas att skjuta till.

Det visar sig nu att t.ex. Nordbanken gör ett bra resultat, som man tydligen är stolt över. Banken kan göra vinster som är mycket intressanta framöver. Min fråga till statsrådet Lundgren blir: Är det då inte rimligt att man tar fullt ut av Nordbanken de pengar som staten har skjutit till under en längre period, eftersom banken tydligen gör en vinst som irriterar människor som sett hur bankerna tidigare hanterat den ekonomiska situationen?

Anf. 9 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Direkt och indirekt belastar Nordbankenäventyret skattebetalarna och det allmänna med ungefär 40 miljarder kronor. Att återvinna detta genom att successivt ta ut utdelningar på någon eller några miljarder per år under ett stort antal år skulle inte ge någon snabb återbetalning. Det bästa vi kan göra i detta avseende är att se till att banken som sådan, med tanke på vad som behövs för konkurrensneutralitet på marknaden, får en sådan stadga att det är möjligt för den att privatisera och därmed genom de intäkter den får ta hem det värde som ligger i de framtida möjliga vinsterna, och göra det på ett sätt som gör att man får det bästa möjliga utfallet. På det viset hanterar man frågan bäst.

Det är viktigt att komma ihåg att erfarenheterna av att staten skall vara ägare till en bank eller för den delen till andra företag inte är de allra bästa,

om jag uttrycker det milt. Jag ser det alltså framför allt som en möjlighet att hantera frågan genom den privatisering som bör genomföras när den kan bedömas ge en bra utdelning för skattebetalarna. Därmed dras den totala kostnaden för Nordbankenäventyret ner.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Information
från regeringen*

Anf. 10 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Vi är helt överens om att Nordbanken bör privatiseras. Men i händelse av att en annan riksdagsmajoritet säger att Nordbanken inte skall privatiseras, då måste man se till att Nordbanken i en allmän konkurrenssituation får betala tillbaka det som nu har satts in. Om banken blir privatiserad, delar jag statsrådets uppfattning till fullo att den då får betala igen. Men om så inte blir fallet, blir det intressant att se om man tar ut det som man har satt in.

Anf. 11 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det finns vissa risker med politik. Det är ganska självklart. Men jag är helt övertygad om att också Socialdemokraterna – om vi nu talar om det partiet – helt delar målsättningen att Nordbanken skall privatiseras med de restriktioner som jag angav. Nordbanken skall naturligtvis inte slumpas bort. Privatiseringen skall ske på ett sätt som gör att man får så stor återvinning som möjligt.

Jag tror att den som tidigare förespråkade staten som bankägare har bränt sig på fingrarna. Det gör man nog inte längre.

Sett från mina och Wiggo Komstedts synpunkter finns det ju ett enkelt sätt att hantera frågan. Det är att se till att dagens riksdagsmajoritet bibehålls eller t.o.m. förstärks.

Anf. 12 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! En banks och ett finansbolags interna arbetsformer är en viktig del. Med den erfarenhet som man i dag har frågar man sig vilket ansvar som revisorerna har haft och vilka möjligheter de har haft att arbeta. Hur ser Bo Lundgren på det framtida behovet av internrevisorernas arbetsuppgifter och kompetens när det gäller en förstärkt relation mellan revision och beslutsprocesser i institutet?

Anf. 13 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är helt klart att alla i dag inser att det krävs en uppstramning av kontroller och system inom bankerna och andra finansiella institut. Som jag tidigare sade krävs det också en uppstramning av tillsynen. Vi kommer att se till att Finansinspektionen får möjlighet att utveckla detta.

När man har tagit del av vad som har förevarit i vissa banker, inte minst när det gäller de offentliggjorda redovisningarna av Nordbankens kreditgivning, måste jag säga att man blir mörkrädd. Det är förvånande att man har kunnat vara så slapphänt i fråga om kreditgivning, kontroll och annat som man faktiskt har varit. Detta var ett av skälen till att vi var beredda att inleda en skadeståndsprocess.

Det finns naturligtvis anledning att dra många lärdomar av detta. Jag vet att Finansinspektionen har bett att man skall se just på revisorns roll, och på

ett eller annat sätt kommer denna fråga att hanteras. Huruvida den ligger hos oss i Finansdepartementet eller i första hand hos Justitiedepartementet, som har hand om aktiebolagslagstiftningen, kan jag inte säga just nu. Men det är klart att vi kommer att se till att man också granskar den internkontroll som finns via revisorerna. Detta har som sagt påpekats i olika sammanhang tidigare.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Presstöd m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU27 Presstöd m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 14 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Regeringens förslag i årets budgetproposition om en minskning av driftsstödet till dagspressen och om att man inte skall anvisa några nya medel till utvecklingsstöd är mycket illa underbyggda. Någon egentlig analys om vilka konsekvenserna blir av ett försämrat presstöd görs över huvud taget inte i propositionen. Det är i högsta grad oacceptabelt. Ännu mer anmärkningsvärt är det sätt på vilket den borgerliga utskottsmajoriteten effektuerar regeringens förslag.

Den borgerliga maktfullkomligheten har när det gäller stödet till dagspressen firat stora triumfer, om man nu i sådana här sammanhang kan tala om triumfer. I utskottet har man visat en total ovilja mot att diskutera någon som helst avvikelse från regeringsförslaget. Utan minsta eftertanke var man beredd att driva igenom regeringens förslag om ett försämrat presstöd.

De borgerligas handlingssätt i utskottet är också uppseendeväckande, sett från andra utgångspunkter. Förra året fick vi igenom ett krav på en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att utreda dagspressens villkor. Denna kommitté har påbörjat sitt arbete och redan haft ett flertal sammanträden. Mitt i detta arbete genomförs nu stora förändringar av presstödet. Från vårt håll kan vi inte godta att väsentliga försämringar av presstödet görs när en utredning tillkallats för att se över presstödet. Det är god demokratisk praxis att inte ändra i stödsystem innan en arbetande kommitté har lämnat sina förslag och innan dessa remissbehandlats och analyserats i sedvanlig ordning.

Motivet för ett statligt stöd till dagspressen är att söka bevara mångfalden i utbudet av dagstidningar och därmed ge läsarna en valfrihet när det gäller valet av dagstidning. Sedan presstödet infördes har det i stort sett fungerat som avsikten har varit. Den tidigare snabba utvecklingen mot faktiska tidningsmonopol har delvis kunnat hejdas, samtidigt som pluralismen på dagstidningsområdet i stort har kunnat bibehållas.

Dagspressens betydelse för den fria opinionsbildningen och en fri allsidig debatt är obestridlig, likaså vikten av att mångfalden kan bevaras. Om pressstödet avvecklas skulle ett stort antal dagstidningar tvingas lägga ner. Det

skulle få som följd att endast den på utgivningsorten dominerande tidningen blev kvar. En bibehållen mångfald när det gäller dagspressen är därför en viktig demokratisk angelägenhet.

Under de senaste årens lågkonjunktur har dagstidningarna drabbats av betydande inkomstbortfall. Det gäller särskilt lågtäckningstidningarna, som har betydligt knappare marginaler än tidningar med hög täckningsgrad. Tillkomsten av nya reklamfinansierade medier gör att tidningar med låg täckningsgrad och små marginaler är mycket känsliga för negativa förändringar av presstödet. Möjligheterna för många tidningar som uppstår presstöd att kompensera ett minskat stöd är små. Det är den bistra sanningen.

Mot denna bakgrund föreslår vi socialdemokrater att driftsstödet till dagspressen behålls på oförändrad nivå. Vi yrkar avslag på regeringens förslag om att minska bidragssatserna med 3 %. Vi kan inte heller godta att utvecklingsstödet avvecklas såsom nu sker. Enligt vår mening finns det i stället starka skäl för att höja utvecklingsstödet. Motivet för utvecklingsstödet är att på sikt minska lågtäckningstidningarnas behov av driftsstöd. Ingen som är insiktsfull i pressfrågor kan i dag bestrida utvecklingsstödet strategiska betydelse för rationalisering inom dagspressen.

Den borgerliga utskottsmajoritetens skrivning i KU:s betänkande om att anslagsposten Utvecklingsstöd till dagspressen finns kvar och är upptagen i budgetpropositionen får väl närmast anses som ett hån mot de tidningar som för sin existens är beroende av en rationellare produktion. Vi föreslår att 17,8 miljoner kronor anslås till utvecklingsstöd. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5 i konstitutionsutskottets betänkande.

När det gäller driftsstödet yrkar jag också bifall till reservation nr 3 i betänkandet.

Fru talman! Jag blev mycket förvånad när t.ex. Ingvar Svensson från kds inte i utskottet på något sätt reagerade emot att regeringsförslaget innebar noll i utvecklingsstöd. Att inte Bertil Fiskesjö reagerade är för mig närmast en gåta. Socialdemokraterna och Centern har stått som garant för presstödet. Centern har tyvärr under senare år – det sade jag redan i fjol – tvingats att kröka rygg när det gäller utvecklings- och distributionsstödet. Nu har Bertil Fiskesjö varit med i utskottet om att skära i driftsstödet, trots att hans parti för kort tid sedan sade att så inte skulle bli fallet. Det är olyckligt. Jag är på den här punkten – det vill jag gärna understryka, fru talman – mycket besviken på Bertil Fiskesjö's agerande.

Regeringspartierna har dock på en punkt misslyckats i sin maktfullkomlighet. Man försökte i utskottet att också stoppa motionskraven angående tilläggsdirektiv till Presstödsutredningen. Nu gick inte det. Direktiven till Presstödsutredningen lämnar faktiskt en del övrigt att önska. Någon djupare tankeverksamhet tycks inte ha föregått det arbetet. Med den snäva tidsram som utredningen har fått till sitt förfogande riskerar man också att den framtida presspolitiken blir styvmoderligt behandlad.

Presspolitiken är en så viktig fråga för demokratin att den inte får fuskas bort. Utredningens centrala uppgift måste därför vara att värna om pressens mångfald. Den målsättningen har tidigare slagits fast av konstitutionsutskottet och riksdagen. Såsom den nuvarande regeringen handlägger dessa frågor är pressens mångfald utan tvivel i fara.

Våra dagstidningar är alltså det centrala mediet för den debatt som håller demokratin levande. Den svenska demokratin hade naturligtvis varit mycket fattigare om inte ett presstöds förhindrat tidningsdöd och massaker på mångfalden. Det faktum att medielandskapet har förändrats under senare år, som kulturministern skriver i sina direktiv, ändrar ju i sak faktiskt ingenting. Att ta denna utveckling som intäkt för ett försämrat presstöds är rent ut sagt ett dåligt argument. Utbudet av radio- och TV-kanaler kan naturligtvis, om de används på rätt sätt, innebära en breddning och en fördjupning av det fria ordet och åsiktsbildningen i samhället, men de kan knappast ersätta den mångfald som upprätthålls av dagspressen.

Att upprätthålla mångfald har varit vårt sätt att också motverka maktkoncentrationen. Det finns en klart uttalad oro för mediekoncentration också i Sverige. Den oron har förstärkts i och med Mariebergskoncernens övertagande av Sydsvenska Dagbladet. Vår linje har varit att många olika röster och valmöjligheter i medieutbudet är ett grundläggande demokratikrav. Den svenska presspolitiken har utgått ifrån att bredd i opinionsbildningen innebär att det finns konkurrerande eller kompletterande tidningar på varje marknad, där så är praktiskt möjligt. Jag ser i dag inga avgörande skäl för att ge avkall på denna princip, tvärtom.

Enligt regeringens direktiv till utredningen skall frågan om ägarkoncentrationen i massmedierna granskas. I direktiven finns dock inte uttalat något övervägande beträffande lagförslag om begränsningar av ägarkoncentrationen. Utvecklingen är emellertid sådan att en lagstiftning måste övervägas. En majoritet i KU har ställt sig bakom det kravet. Presstödsutredningen bör därför – som vi säger i ett majoritetsutlåtande på den punkten i betänkandet – ges tilläggsdirektiv med ett sådant innehåll.

Anf. 15 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Tidningar är inte bara affärsverksamhet och kommersiell verksamhet som får ett statligt stöd. Tidningar står för kultur, opinionsbildning, demokrati och möjlighet att ge utrymme för mångfald i åsikter, som Kurt Ove Johansson var inne på.

Presstödet har betydelse för att det i alla hem i Sverige skall kunna finnas en tidning, kanske en lokaltidning, för alla familjemedlemmar. Barn som går i skolan skall kunna ta del av den information som finns där, och tidningen kanske också kan bidra till att de övar upp sin läskunnighet.

Det finns också språkliga minoriteter som i dag har tidningar med statligt stöd och som sannolikt skulle förlora sina tidningar om det statliga stödet försvann.

Vi har den stora gruppen av olika slags handikappade som behöver sina lättlästa skrifter och radio- och kassettidningar. Också ur deras synpunkt är det beklagligt att regeringen föreslår nedskärningar. Detta görs dessutom trots att man har tillsatt en utredning som skall titta närmare på saken. Mitt under utredningsperioden ändrar man förutsättningarna. Man gör ändringar utan att några konsekvensutredningar har genomförts.

Även om förändringarna är små skulle de innebära att ett antal tidningar försvinner. Vi har naturligtvis mycket svårt att veta hur många tidningar som skulle försvinna, men det torde vara ett faktum att många skulle göra det

därför att de har liten marginal och kan hanka sig fram just med hjälp av det statliga stödet.

Ägarkoncentrationen, som Kurt Ove Johansson var inne på, har oroat oss i utskottet så pass mycket att vi har fått till en majoritetsskrivning. I den ber vi om tilläggsdirektiv för att Presstödsutredningen också skall titta närmare på ägarkoncentrationen och komma med förslag till lagskärpningar.

I vårt parti hade vi också gärna sett att man hade undersökt möjligheterna att få tilläggsdirektiv om att regelsystem och finansieringfrågor när det gäller privatägda massmedier skall ses över. Det finns risk för att ännu fler befolkningsgrupper ställs utanför tidningsläsandet och den fria opinionsbildningen.

Fru talman! Med det vill jag yrka bifall till reservation 3.

Anf. 16 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! I konstitutionsutskottet råder det oenighet om framför allt två frågor när det gäller presstödet. Den ena gäller anslagets storlek.

Det är alldeles riktigt, som de båda tidigare talarna har anfört, att man från regeringens sida vill skära ned låt vara litet, men ändå något, på presstödet. En utredning har tillsatts för att se över och analysera behovet av pressstöd i framtiden. Trots detta har regeringssidan ansett att det är rimligt att presstödet skall bära sin del av bördan i de svåra statsfinansiella tider som vi nu upplever.

Totalt utgår ungefär 500 miljoner kronor, en halv miljard av skattebetalarnas pengar, i presstöd. Den alldeles övervägande delen är allmänt driftsstöd till pressen. Regeringen har sagt sig att det kanske inte är alldeles orimligt att vi skär ned denna summa med 3 %. Man har dessutom sagt sig att det kanske inte är alldeles orimligt att vi tills vidare plockar bort anslaget till utvecklingsstöd, ett anslag som har legat på ungefär 12 miljoner kronor.

På detta sätt sparar staten ungefär 20 miljoner kronor. Detta är fruktansvärt. Detta är ett slag mot hela den fria pressens existens. Här ser man hur regeringspartiernas företrädare i utskottet gör sig skyldiga till rena maktövergreppet, säger Kurt Ove Johansson. 3 % är maktövergrepp – nåja.

Eftersom regeringen nu har tillsatt en utredning, får man under den tid som denna utredning arbetar definitivt inte ge sig in på några nedskärningar. Naturligtvis är allt detta, som var och en förstår, rena överdrifterna. Det är inte orimligt att också presstödet bär sin del av bördan. Det är inte orimligt att så sker, även om en utredning pågår.

Nåväl, Socialdemokraternas förslag är den ena extremen. De vill slå på ytterligare 30 miljoner kronor. De har alltid spenderbyxorna på. Det är alltid så lätt att taxera ut litet mer av skattebetalarna.

Sedan har vi en annan grupp, nämligen Ny demokrati, som i en motion definitivt vill avveckla hela presstödet under en period av tre år. Det finns också en motion från min värderade partikollega Göthe Knutson, som vill avveckla presstödet under en period av fem år. Inte utan skäl anför man i dessa båda motioner att den omständigheten att det finns tillgång till subventioner och till stöd från det allmännas sida har hindrat nödvändiga rationaliseringsåtgärder på pressens område.

Anslagsfrågan var alltså den ena viktiga frågan där vi var oense i utskottet. Den andra gäller Pressutredningen och ägarkoncentrationen. Pressutred-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

Presstöd m.m.

ningen kommer att granska frågan om ägarkoncentrationen vad gäller våra medier. Men i direktiven står det ingenting – det är alldeles riktigt, Kurt Ove Johansson – om att man skall överväga lagstiftningsåtgärder på det sätt som Kurt Ove Johansson och i detta fall en majoritet, som också inkluderar Ny demokrati, vill åstadkomma.

Regeringspartierna förutsätter att den anbefallda kartläggningen skall innefatta också radio- och TV-området. Man vill se ett resultat av utredningen, innan man ger sig in på några ytterligare åtgärder. Några tilläggsdirektiv är alltså inte nödvändiga enligt regeringspartiernas mening. Man får ändå fram det resultat som anses önskvärt.

Oppositionen i detta fall föredrar däremot att direkt ge pekpinna till utredningen. Lagstiftningsåtgärder skall övervägas, säger man.

Vi kan alltså rent allmänt konstatera att det inte är så stor oenighet i utskottet. Socialdemokraterna har dock som vanligt spenderbyxorna på och föreslår många fler utgifter än vi har råd med. Regeringspartierna däremot vill ha en återhållsamhet med 3 % på driftsstödet. Ingenting säger att detta skulle drabba vissa tidningar alldeles särskilt. Utskottet har låtit Presstödsnämnden göra en konsekvensanalys, varvid man har kommit fram till att det visst kan hända att enskilda tidningar drabbas. Men man kan inte säga att det beror på denna mycket ringa nedskärning av presstödet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 9 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 17 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Birger Hagård säger att dagstidningarna bör bära en del av bördan. Med detta tycks han mena att det egentligen inte har hänt någonting i form av nedskärningar på presstödet område tidigare. Han hänvisar till den sänkning av driftsstödet som nu föreslås i regeringspropositionen. Men jag utgår från att Birger Hagård är tillräckligt minnesgod för att komma ihåg att presstödet i princip har minskat under hela den tid som ni har haft regeringsmakten.

Jag har framför mig siffror för 1992. Där kan man se hur era minskningar av t.ex. distributionsstödet och utvecklingsstödet innebar en besparing med 57 miljoner kronor 1992 eller 10 %. Dessutom vet Birger Hagård lika väl som jag att det även för det budgetår som vi nu befinner oss i har skett nedskärningar av presstödet. Så nog kan man hävda att presstödet redan har varit med om att bära en del av kostnaderna när det gäller Sveriges besvärliga ekonomi.

Sedan säger Birger Hagård att Socialdemokraterna har spenderbyxorna på sig som vanligt. Ja, men så länge man håller sig till fakta, Birger Hagård, kan man konstatera att det socialdemokratiska budgetförslaget är starkare än det förslag som Birger Hagård representerar. Det har ju framgått ganska klart att vår budget, trots att vi har en anslagspost beträffande utvecklingsstödet på 17,8 miljoner kronor, är 5,9 miljarder kronor starkare än de borgerliga partiernas. Vem som då har spenderbyxorna på sig kan man naturligtvis diskutera. Vi skall inte föra en ekonomisk debatt här i dag. När Birger Hagårds partis representanter har sänkt skatterna för de välbeställda i Sve-

rige utan att det funnits finansiering, då kan man prata om spenderbyxor. Vi har i alla fall täckning för våra förslag.

Frågan om ägarkoncentration är viktig i detta sammanhang. Det framgår klart att lagstiftningsbiten, som kanske blir nödvändig, inte finns med i direktiven. Vi anser att detta bör bli föremål för utredning.

Prot. 1993/94:82

29 mars 1994

Presstöd m.m.

Anf. 18 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Kurt Ove Johansson kunde inte undgå frestelsen att försöka ge sig in på en allmänekonomisk debatt. Jag tycker att Bo Lundgren får föra den debatten. Det gör han dessutom kanske något bättre än jag gör. Jag kan bara konstatera att Kurt Ove Johansson räknar som en viss potentat läser Bibeln. De siffror som han skulle ha i sin starka budget är trollerikonster som han väl knappast tror på själv. Inte ens med den höjning som Socialdemokraterna vill göra av skatten med 13 000 kr per hushåll går det ihop.

Jag är mer blygsam och håller mig till det ämne som vi i dag framför allt diskuterar, nämligen presstödet. Det är fråga om det år som nu kommer. Fakta i detta sammanhang är de 30 miljoner kronor som Socialdemokraterna vill spä på med i ett annars rätt uselt statsfinansiellt läge.

Jag konstaterar att 3 % nedskärning i detta sammanhang inte är orimligt. Presstödsnämnden har visat att man inte kan hänvisa till att några tidningar skulle drabbas alldeles speciellt. Dessutom arbetar Presstödsutredningen, som möjligtvis kommer fram till att man skall fortsätta att skära i detta stöd. I motsats till Kurt Ove Johansson anser jag att de besparingar som tidigare har gjorts är alldeles utmärkta. Låt oss fortsätta på det sättet så får vi kanske ordning på Sveriges finanser. Kanske är det inte alldeles orimligt att en fortsatt nedskärning av presstödet bidrar till den nödvändiga saneringen.

Anf. 19 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Skälet till att jag talade om för Birger Hagård att det socialdemokratiska ekonomiska alternativet var starkare än den nuvarande regeringens var att Birger Hagård påstod att socialdemokraterna skulle ha spenderbyxorna på sig. Det viktiga i sammanhanget är ju att det finns ekonomisk täckning för de förslag som man lägger fram.

Birger Hagård hänvisade till Presstödsnämnden och sade att sänkningen av presstödet med 3 % är så liten att den inte kommer att få någon som helst betydelse.

Presstödsnämnden har på vår begäran gjort en sådan analys. Vi var alltså tvungna att tvinga fram den. I analysen har man skrivit att flertalet av de företag som det gäller inte hade kunnat förutse att en sådan neddragning skulle komma när de gjorde sin budget för 1994. Presstödsnämnden har också skrivit att marginalerna för att kompensera intäktsbortfallet är ringa, särskilt för de lågfrekventa tidningarnas del.

Konstitutionsutskottet besökte Umeå för inte så länge sedan. Då var också tidningarna representerade, bl.a. en tidning som ligger nära Bertil Fiskesjö, nämligen Västerbottningen. För den tidningen betyder 3 % 40 000–50 000 kr. Det kan tyckas litet, fru talman, men Presstödsnämnden har visat att tidningarna är tvungna att hitta nya inkomster på bortemot 120 000 kr om de skall kunna få in de pengar som nedskärningen med 3 % innebär.

Presstödsnämnden konstaterar i sin skrivelse att det kommer att bli mycket svårt för dessa tidningar att klara detta, eftersom de har svårt att konkurrera på annonssidan. Annonser är i stort sett den enda intäktskälla som skulle komma i fråga för att kompensera minskningen av driftsstödet. Detta problem är uppenbarligen inte löst.

Fru talman! Kanske är det så att några vill försöka förbättra statsfinanserna genom att skära i stödet till pressen. Men då begriper jag uppriktigt sagt inte att de som vill ta sådana krafttag på pressens område inte ger sig på det indirekta presstödet. Det ligger ju inte på 500 miljoner kronor, som Birger Hagård nämnde, utan det rör sig om satsningar från samhället på över 2 miljarder.

Om man skulle vilja förbättra statsfinanserna genom att skära i tidningsstödet kan man ju skära i det indirekta stödet. Det skulle drabba tidningar som Dagens Nyheter och Expressen, men det gör ingenting – de tjänar ju ganska stora pengar.

Anf. 20 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Nu har Kurt Ove Johansson verkligen kommit upp i varv!

Han talade om det indirekta presstödet, dvs. alla pengar som man inte pungslår tidningarna på! Helt plötsligt innebär det ett indirekt stöd att inte ta ut fullständig moms på tidningarna och att inte ta ut fullständig reklamskatt!

Om man tänker så, kan jag säga att Kurt Ove Johansson naturligtvis har ett alldeles fantastiskt riksdagsarvode, med tanke på alla pengar som han inte har erhållit men som han borde ha erhållit. Det är en bra arbetsgivare som betalar honom dessa stora summor som han inte får, men som egentligen är en lön. Resonemanget är naturligtvis alldeles groteskt.

30 miljoner kronor var det tal om. Nej, det är inte så förfärligt mycket pengar. Jag kan inte heller fälla några krokodiltårar över att en och annan endagarstidning kanske försvinner från marknaden. Det är ganska orimligt att vi har så stora utgifter för dessa endagarstidningar, som kanske har en upplaga på 2 000 exemplar.

Visst är det bra med många pressröster, men jag tror att vi i stället måste titta litet grand på medierna i framtiden. Det är ju bl.a. det som Kurt Ove Johansson skall göra i Pressutredningen 1994. Med den utomordentliga sakkunskap som han har på området väntar jag mig naturligtvis stora resultat för framtiden. Det gäller såväl radio som TV och alla våra tidningar, både endagars och flerdagars.

Anf. 21 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Birger Hagård sade att presstödet skall bära sin del av kostnaderna. Det kan naturligtvis vara riktigt, men det var hur det skall gå till som utredningarna skulle titta närmare på. Men nu går man i förväg och bestämmer att det skall göras på ett visst sätt. Som jag ser det har man inte heller gjort någon konsekvensutredning av detta.

Birger Hagård sade själv att några små endagarstidningar här i landet gott kan försvinna. De är kanske udda röster som för fram åsikter som i normala fall inte ingår i masskommunikationen. Men om tidningarna skall försvinna

innebär det att de går i konkurs, och då skall staten betala lönegaranti, a-kassa och kanske omskolning av dem som varit anställda.

Om man räknar på det sättet blir det kanske ökade kostnader för staten i stället. Har inte Birger Hagård insett det?

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

Presstöd m.m.

Anf. 22 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Det är utmärkt att Pressutredningen ser över om vi skall ha ett presstöd i framtiden och hur det skall se ut i så fall.

Den nedskärning som nu äger rum sker på ett mycket traditionellt sätt, som innebär att man skär 3 % av presstödet över lag och att man också plockar bort det s.k. utvecklingsstödet, eller i alla fall inte nu tar upp något anslag för det.

Men är det inte alldeles förfärligt, frågade Bengt Hurtig, att små stackars endagarstidningar helt plötsligt försvinner bort ur den stora presskören, där de väl ändå har en så stor uppgift att fylla?

Det är möjligt att de har det, men jag förstår inte varför skattebetalarna skall betala orimligt stora summor för att dessa tidningar skall kunna fortsätta att komma ut. Vi kan heller inte komma ifrån känslan av att en del av endagarstidningarna kanske startades i rent spekulationssyfte för att försöka komma åt de statliga subventioner som finns.

Hur går det då med folket? Det blir a-kassa, nedläggningar, konkurser – eländes elände! Det menar Bengt Hurtig i enlighet med den livsfilosofi som är hans.

Men det kan ju tänkas att den ensamma journalisten och tryckaren som jobbade på tidningen får något annat jobb eller tar sig för någonting annat. Jag vägrar tro att en situation är given en gång för alla. Den kan naturligtvis förändras. Det kan vara roligt att vara tidningsredaktör och sitta och pula i sin vrå, men det kan också finnas andra jobb för vederbörande.

Jag tror inte att man skall ställa dessa två extremer mot varandra, och det är i och för sig också mycket få som är sysselsatta med just dessa endagarstidningar. Men det kan finnas andra sammanhang då det kan vara befogat att ge stöd på ett eller annat sätt – kanske på ett bättre sätt än vi gör i dag.

Anf. 23 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Birger Hagård är ju en gammal kallhamrad politiker, och det är en sådan som talar nu.

Vi har t.ex. en tidning i Tornedalen som skriver för en språklig minoritet på sin finska sida, men den tidningen har en svag ekonomi. Kanske blir det just den som går omkull i och med ett sådant här beslut. Samhället får sedan betala konkursen, a-kassa, omskolning, osv. Birger Hagård har en alltför statisk syn på den här typen av besparingar.

Birger Hagård har inte sagt så mycket om den maktkoncentration som nu blir alltmer påtaglig i svenska medier. Borde man inte också inom Moderata samlingspartiet oroa sig för mångfalden i svensk press? Vi får ju, inte bara i tidningar utan också i andra medier, en samtidig maktkoncentration. I enlighet med moderaternas ideologi borde ni faktiskt ha ställt upp på förslaget att skärpa utredningens direktiv.

Anf. 24 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Min syn på besparingar är inte alls särskilt statistisk. Bengt Hurtig kan inte ana hur många idéer jag har till besparingar som skulle kunna göras i samhället. Jag skulle gärna se till att en del av dem förverkligades. Däremot har det alltid burit mig emot att vara generös med andras pengar. Jag måste själv ha pengarna i ladorna innan jag lämnar ut dem.

Bengt Hurtig tog också upp maktkoncentrationen för att vara litet seriös för ett ögonblick. Den är i och för sig en farlig företeelse, och det gäller naturligtvis inte enbart pressen, även om det finns sådana tendenser där. Det gäller också televisionen, och vi vet ännu inte vad som kommer att hända på radions område.

Vi har haft en maktkoncentration förut, inom televisionen, men nu har vi gudskelov brutit upp det statliga monopolet. Vi bryter också upp det statliga monopolet på radioverksamhet. Det kan vara en början till någonting nytt och bättre.

Detta hindrar ändå inte att man med uppmärksamhet bör följa de tendenser som finns på området, men bara för den sakens skull behöver man ju inte nödvändigtvis utfärda speciella direktiv om att lagstifta bort maktkoncentrationen. Det kan ju finnas andra och bättre metoder för att komma till rätta med de problemen i framtiden.

Anf. 25 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Min syn på värdet av en starkt differentierad opinionsbildning i vårt land skiljer sig nog inte så särskilt mycket från Kurt Ove Johanssons. Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi har en mångfald inom tidningsvärlden. Jag tycker också att det är viktigt att vi har en mångfald inom etermedierna. Det gäller inte minst på ägarsidan. Jag vill gärna säga att jag tycker att en av de viktigaste uppgifterna i dagens läge är att slå vakt om våra public service-kanaler så att de någorlunda kan stå bi med en kvalitetskonkurrens gentemot de nya reklamkanalerna. Jag hoppas att även kommande riksdagar skall ha den inställningen. Vi får inte helt och hållet lämna så viktiga frågor som samhällsrapportering, samhällsdebatt och liknande åt rent kommersiella intressen.

Vad gäller tidningsmarknaden är jag övertygad om att vi kommer att ha behov av presstöd i olika former. Det kanske inte kommer att se ut exakt som nu, men det kommer att behövas i olika former under lång tid framöver, för att vi skall kunna säkerställa en bred tillgång till olika politiska meningsriktningar, medier och till olika kulturyttringar. Jag brukar framhålla att tidningarna inte bara är organ för nyhetsförmedling eller för opinionsbildning i direkta samhällsfrågor och politiska frågor. De är också väldigt viktiga för alla dem som vill delta i kulturdebatt av olika slag, exempelvis för författare och i någon mån också för konstnärer – i varje fall för fotografer.

Det finns alltså ett brett spektrum av intressen som vi bör tillgodose. Det måste visa sig finnas möjligheter om den allmänna debatten och kulturdebatten skall kunna gå vidare.

Det är klart att det är trevligare att kunna säga att vi skall satsa ytterligare pengar för att säkerställa att tidningar kan komma ut. Det är det i alla sammanhang. Den nedskärning av presstödet som nu görs är en del i den mycket

kärva budgetmangling som regeringen har skyldighet att göra och har gjort. Det är inte bara detta anslag som har drabbats, utan det är många andra. Man kan naturligtvis från utskott efter utskott säga att man inte vill vara med på besparingar. Då blir det till slut ingenting av besparingarna.

För min del tycker jag att den 3-procentiga sänkning av bidragsbeloppen som föreslås är en ganska modest neddragning. Jag kan avslöja att det är en modest neddragning jämfört med vad som från början var på tal. Kurt Ove Johansson säger att han är besviken på mig och Centerpartiet. Han skulle kanske inte vara lika besviken om han hade följt hela händelseförloppet.

Det är viktigt att slå fast att det inte görs någon ändring av regelsystemet. Vi har att ta ställning till ett rent budgetförslag. Det kan vara smärtsamt nog.

Jag stöder naturligtvis utskottsmajoriteten i frågan eftersom jag inser att vi på olika områden måste tänka oss för mot bakgrund av det bedrövlige läge som statsfinanserna fortfarande befinner sig i.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om Massmedieutredningen och de diskussioner som har förts om koncentrationen inom medierna. Jag delar farhågorna för en långtgående ägarkoncentration inom olika medier. Ur debatt- och opinionssynpunkt tror jag att det är allra farligast inom TV-medierna. Vi kan komma därhän att en mycket liten grupp eller t.o.m. en enda mogul behärskar alla TV-kanaler – det är inte uteslutet – om de bjuds ut på marknaden. Vi har sett väldigt oroande tendenser runt om i världen. Längst har det gått i Italien och Australien, men det finns liknande tendenser också på annat håll.

Jag tycker att riksdagen har ett ansvar för att säkerställa en rimlig spridning som garanti för att olika meningar kommer till tals. Jag uppepar det jag sade tidigare: Det är kolossalt viktigt att vi slår vakt åtminstone om våra public service-kanaler. Jag har visserligen i någon mån blivit besviken under det allra senaste året eftersom det har funnits en tendens att dessa kanaler har anpassat sitt utbud efter de kommersiella kanalernas mest enfaldiga satsningar. Det är inte bra, men det beror på ängslan för att man inte skall få tillräckligt höga tittarsiffror för att motivera fortsatta licenser. Jag tror att vi bör se till att vi på alla sätt främjar en positiv attityd till kvalitet även inom TV-medierna.

Jag tror inte att det i grunden råder delade meningar mellan majoriteten och minoriteten vad gäller Pressutredningen. Minoriteten har fått majoritet för sitt förslag genom att Ny demokrati har slutit upp på Socialdemokraternas sida – eller genom att Socialdemokraterna slutit upp på Ny demokratis sida. Det är ju rätt vanligt numera. Vi på regeringssidan har hamnat i minoritet. Skillnaden är inte särskilt stor.

Den nya majoriteten vill ge tilläggsdirektiv till Pressutredningen. Vi anser att det är obehövligt. De frågor som är angelägna och som gäller ägarkoncentration behandlas redan av Pressutredningen. Kurt Ove Johansson vet lika bra som jag att den expertgrupp som har startat kartlägningsarbetet även har börjat att arbeta med ägarkoncentrationsfrågan. Vi kan inom en inte alltför lång tid t.o.m. vänta oss resultat av gruppens arbete. Jag menar att det är en överflödig gärning att kräva tilläggsdirektiv till utredningen.

Om Kurt Ove Johansson begär replik – det skulle förvåna mig om han inte gör det – skulle det vara trevligt att höra vad han menar att dessa tilläggsdi-

rektiv skall innehålla. Det måste vara av värde för regeringen att veta på vilket sätt man skall tillgodose riksdagsmajoritetens önskemål om majoriteten skulle vinna i vöteringen.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande utom på en punkt, där jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 26 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Bertil Fiskesjö inledde sitt anförande med att säga att han och jag är ganska överens när det gäller presstödet. Jag är medveten om det. Jag har debatterat tidigare med Fiskesjö, och det har rätt en ganska stor samsyn mellan oss när det gäller just presstödet. Det är just det som gör att jag blir besviken när jag får uppleva att Bertil Fiskesjö går med på de förslag regeringen har lagt fram. De innebär en sänkning ev driftsstödet. Man tar helt enkelt bort de pengar som rimligen borde ha betraktats som utvecklingsstöd.

Fru talman! För skojs skull tog jag fram protokollet från den 8 april 1992. Jag höll ett anförande här i kammaren då. Jag gav Bertil Fiskesjö en eloge för att han inte hade varit med och petat i driftsstödet den gången. Jag sade samtidigt att jag var besviken över att man från Centerens sida angrep just utvecklingsstödet. Om det var någonting som Centerens representant och jag som Socialdemokraternas representant slogs för i den sjätte presstödsutredningen var det just utvecklingsstödet. Det skulle ge tidningar med besvärlig ekonomi möjligheter att investera för framtiden och i mindre grad behöva bli beroende av ett driftsstöd. Att Bertil Fiskesjö nu är med om att dra ned det till noll är en stor besvikelse för mig.

Jag blev också besviken på Bertil Fiskesjö när vi debatterade presstödet i KU. Vi socialdemokrater sträckte ändå fram handen till Bertil Fiskesjö. Vi var beredda att se till att åtminstone de mindre tidningarna, t.ex. endagstidningarna, inte skulle drabbas. Vi ville låta dem behålla de 3 % av driftsstödet som ni vill ta ifrån dem. Det skulle medföra en kostnad på 2-3 miljoner kronor. Bertil Fiskesjö tog inte den chansen.

Jag är faktiskt besviken. Jag trodde inte att Bertil Fiskesjö skulle vara så njugg mot dessa tidningar, som ändå är så betydelsefulla.

Anf. 27 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Problemet är ju att budgeten är en helhet. Man kan naturligtvis här i riksdagen finna goda skäl för att slakta och stycka upp den bit för bit. Följden blir ändå att man inte uppnår de effekter som man har eftersträvat. Men det förhållandet att man får se samhällsekonomin och den statliga ekonomin som en helhet och budgeten som en viktig del av denna helhet gör att man ibland får släppa även på hjärtefrågorna.

På andra områden har vi kunnat se att socialdemokraterna har accepterat mycket stora nedskärningar i de statliga utgifterna, och det är naturligtvis bra, men sammantaget är det avgörande villkoret för vår förmåga att ge presstöd även i framtiden att samhällsekonomin kommer på fötter. Jag ser ingalunda detta som ett första steg för att avskaffa stödet till massmedierna eller till pressen utan ser det som en temporär andhämtning för att invänta en bättre samhällsekonomisk situation, då vi kanske på nytt har litet ymnigare källor att ösa ur.

Anf. 28 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Visst är budgeten också för oss en helhet, Bertil Fiskesjö, men vi har inom ramen för vår totala budget, trots att den är starkare än regeringens, funnit utrymme för ett utvecklingsstöd om 17,8 miljoner kronor.

Om bara viljan finns, Bertil Fiskesjö, från en regerings sida att inte dra ned på presstödet, kan den naturligtvis göra upp en budget där ett sådant bidrag kan täckas inom ramen för helheten. Det är egentligen en litet krystad förklaring som Bertil Fiskesjö lämnar.

Jag beklagar att man inte tog den hand som sträcktes fram från den socialdemokratiska sidan t.ex. när det gällde endagstidningarna. Det skulle ha kostat 2-3 miljoner kronor; de tidningarna har som bekant speciella problem.

Fru talman! Innan min taletid är ute i denna replikomgång vill jag också litet grand beröra det tilläggsförslag som Bertil Fiskesjö frågade mig om i sitt första anförande. Jag vill peka på att det i många andra länder finns en lagstiftning som syftar till att begränsa ägarkoncentrationen. Det här är något som har att göra med marknadsbedömningar.

Jag vill beträffande presstödet effekter peka på att man i ESO-rapporten, som jag förmodar att alla ledamöter har tillgång till, bl.a. visar på situationen i Australien. Man redovisar att maktkoncentrationen där mäts på samma sätt som hos oss, nämligen inom avgränsade geografiska avsnitt. Det var det som möjliggjorde för den s.k. tidningskungen Murdoch att köpa in stora delar av den lokala pressen i Australien och skapa något som måste bedömas som en skadlig koncentration.

Vi skall naturligtvis inte i Sverige hamna i en australiensisk situation. Det är därför viktigt att den presstödsutredning som både Bertil Fiskesjö och jag sitter i tar upp denna fråga och överväger om det inte är nödvändigt för oss att åstadkomma en lagstiftning som förhindrar en sådan utveckling.

Bertil Fiskesjö pekade på att de, när vi tog upp detta i den senaste presstödsutredningen, sades ifrån att våra direktiv inte sträckte sig så långt i den riktning som jag nu har angivit, och därför var tilläggsdirektiven alldeles nödvändiga.

Anf. 29 Tredje vice talman BERTIL FISKEJÖ (c) replik:

Fru talman! Kurt Ove Johansson talar generöst om utsträckta händer och om vilja till samarbete, och det är väl bra. Min erfarenhet är dock att belåtenheten på den socialdemokratiska sidan är fulländad endast om dessa handslag innebär att de socialdemokratiska förslagen genomförs. Det kan finnas andra hänsyn att ta än att tillgodose socialdemokratiska önskemål.

Vad sedan gäller Pressutredningen och frågan om koncentrationen vill jag säga att vi, som Kurt Ove Johansson vet, har en mycket kvalificerad expertpanel, som gör ett mycket gediget arbete – säkert det bästa som kan göras i vårt land över huvud taget. När vårt kartläggningsmaterial har tagits fram är utredningen självfallet fri att föreslå vilka åtgärder som helst.

Anf 30 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Vi brukar här i kammaren vara överens om att statliga insatser skall tillmätas mycket stor betydelse för infrastrukturen. Vi tänker då oftast

Prot. 1993/94:82

29 mars 1994

Presstöd m.m.

på den fysiska infrastrukturen – vägar, järnvägar, post, telekommunikationer etc. Ibland funderar vi kanske också något omkring den intellektuella infrastrukturen och då kanske mest på utbildningen. Men jag tror att också åsiktsbildningen och spridandet av kulturella budskap är mycket viktiga faktorer i infrastrukturtänkandet. Staten och det offentliga i övrigt har en viktig roll när det gäller att skapa goda förutsättningar för åsiktsspridning och spridning av kulturella budskap.

Jag menar att mångfald i press och i övriga media är ett mycket viktigt mål i infrastrukturpolitiken. Presstödet är en, som jag ser det, viktig del i denna struktur. Det behövs alltså en uppbackning från det offentliga sida för informationsfrihet och för opinionsbildning, som är ett stöd för demokratin.

Personligen är jag öppen för olika typer av lösningar på denna uppgift, och det är det som vi skall diskutera i Pressutredningen. Självfallet gäller detta synsätt också i kulturpolitiken, men det är ju presstödet som vi diskuterar i dag.

Låt mig påpeka att, som även Bertil Fiskesjö var inne på här, nedskärningen om 3 % av driftsstödet i och för sig är påfrestande men enligt min mening ändå kan bäras. Det är alltså inte fråga om några våldsamma ingrepp på presstödessidan.

Kurt Ove Johansson uttryckte besvikelse över att jag inte hade ställt mig bakom utvecklingsstödet. Vi gör nu en paus vad gäller utvecklingsstödet. Många tidningar har genomgått ett investeringsskede, där man i mycket stor utsträckning har utnyttjat detta stöd, och det är därför inte helt fel att ta en liten paus på detta område, i synnerhet med tanke på den statsfinansiella situation som vi har. Men jag tror att vi ändå på sikt kommer att behöva någon form av sådana här stimulansåtgärder på investeringssidan.

Fru talman! Ägarkoncentrationen är ett mycket viktigt problem att ta upp i medievärlden. Det tycks som om det tidigare statsmonopolet på etermediesidan nu håller på att ersättas av ett privat monopol. Man kan på tidningssidan se att det dyker upp oligopoltendenser. Detta är självfallet inte bra.

Jag delar den oro som Harriet Colliander uttrycker i sin motion om ägarkoncentrationen, och jag är övertygad om att vi inte kommer ifrån dessa frågor i den politiska debatten och i det politiska agerandet. Skall vi få en ny Berlusconi i Sverige? I direktiven till Pressutredningen -94 ställs kravet att utredningen skall spegla ägarlandskapet, bl.a. vad gäller ägarkoncentrationen, och det är bra. Tanken är den att utredningen när den har gjort detta skall koncentrera sig på pressfrågorna.

Nu vill dock Socialdemokraterna och Ny demokrati genom tilläggsdirektiv förvandla Pressutredningen till en allmän medieutredning. Jag menar att detta är felaktigt och även kommer att försena utredningens arbete. Jag förmodar att det är något slags filibustertaktik bakom det hela.

Jag menar, för att referera Kurt Ove Johansson, att det bakom dessa tilläggsdirektiv inte ligger något djupare tankearbete. Hur var det nu, Kurt Ove Johansson, när vi förra gången diskuterade denna utredning i utskottet? Var det inte så att socialdemokraterna – konstitutionsutskottets ordförande, som brukar göra noggranna anteckningar, får gärna rätta mig – då sade att de inte ville ha en allmän medieutredning utan en pressutredning? Har jag helt fel på den punkten, Kurt Ove Johansson? Om jag har rätt, hur kan det

komma sig att det nu har blivit en omvändelse, så att man nu vill göra om Pressutredningen till en allmän medieutredning?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Jag vill avsluta med några ord om LL-stiftelsen, som man inte brukar ägna alltför mycket tid åt i denna kammare. Jag vill uttala en tillfredsställelse över att ett i stort sett enigt utskott, med Ny demokrati som enda avvikare, nu ställer sig bakom ett resurstillskott som kommer att gynna de läshandikappade på ett mycket positivt sätt. Man kan få en ökad utgivningsfrekvens av Nykterhetstidningen 8 Sidor, och man kan också öka utgivningen av LL-böcker. Inte minst kan man göra satsningar på marknadsföringssidan. Den här gruppen läshandikappade är ju väldigt svår att nå. Man når den inte med traditionella marknadsföringsmetoder, utan här behövs speciella insatser. Jag är glad över att utskottet har ställt sig bakom den här satsningen.

Anf. 31 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis fälla många omdömen om Ingvar Svensson. Ett som är obestriddt är i alla fall att han inte tillhör minnesmästarna. Skälet till att jag kan säga det är hans beskrivning av våra krav när det gäller de utredningar som vi har velat ha utförda på det här området.

Som jag sade i mitt inledningsanförande krävde socialdemokraterna i utskottet för ett år sedan en presstödsutredning, och den fick vi. I direktiven fanns frågan om ägarkoncentrationen med, men man gick inte tillräckligt långt. Vi har i samband med utskottets senaste behandling av frågan tagit upp de motionskrav som finns beträffande just ägarkoncentrationen. Vi hade då möjligen kunnat fatta ett beslut, eftersom det fanns ett yrkande om att en särskild utredning skulle tillsättas bara för att studera ägarkoncentrationen. Vi sade emellertid att det vore slöseri, eftersom en utredning redan har börjat jobba och denna har att ta tag i vissa saker som har med ägarkoncentrationen att göra. Vi sade då att det här borde lösas genom att ge utredningen tilläggsdirektiv som skulle ge utredningen möjlighet att genomföra det som bl.a. har krävts i ett flertal motioner.

Ingvar Svensson säger också att det kan vara bra med en paus när det gäller utvecklingsstödet. Jag förstår uppriktigt sagt inte vad det skulle vara bra för, och Presstödsnämnden talar ju också för motsatsen. Man säger att det faktum att utvecklingsstödet avbryts i det här skedet på medellång sikt kan innebära väldigt stora problem och konsekvenser.

Dessutom har Ingvar Svenssons partivän, som sitter här i riksdagen och också i Presstödsnämnden, varit med och beslutat om 17,8 miljoner i utvecklingsstöd, och hon är väl insatt åtminstone i den delen av presstödet. Hon står alltså bakom det socialdemokratiska kravet. Jag skall naturligtvis med stort intresse följa hur hon voterar senare här i dag, för att få reda på om hon har en uppfattning i Presstödsnämnden och en annan i riksdagen.

I det här betänkandet, fru talman, där Ingvar Svensson står bakom i stort sett alla majoritetsskrivningar, finns en rad inkonsekvenser när det gäller varför man inte skall gå in och röra i presstödet medan en presstödsutredning satts att arbeta. Jag ser att fru talmannen nu tar tag i klubban för att markera att min repliktid är ute, så jag får väl komma tillbaka till det ämnet i nästa inlägg.

Prot. 1993/94:82

29 mars 1994

Presstöd m.m.

Anf. 32 INGVAR SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag är säker på att Kurt Ove Johansson tillhör minnesmästarna. Vad gäller det jag sade, dök tanken upp här i kammaren, och jag hade därför ingen möjlighet att kontrollera den. Jag tror emellertid inte att jag är helt fel ute om jag säger att ni vill avvisa en allmän mediautredning, men om riksdagen ställer sig bakom utskottsmajoritetens förslag, får vi i alla fall en sådan.

Sedan till frågan om ägarkoncentrationen. Vad är meningen med att lägga in detta tilläggsdirektiv? Är syftet att förslag som gäller presstödsfrågorna skall försenas för att man under tiden skall kunna upprätthålla en konstgjord andning på den socialdemokratiska pressen? Är det den tanken som ligger bakom snarare än en verklig oro över ägarkoncentrationen? En utredning är tillsatt, och den har fått direktiv och underlagsmaterial. När underlagsmaterialet är framtaget kunde det vara lämpligt att gå vidare och t.ex. begära en särskild utredning, om man finner anledning för detta. Det måste finnas ett skäl till att socialdemokraterna blandar ihop de här bitarna, och jag tror inte att det är fråga om samma skäl som Harriet Colliander har.

Anf. 33 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vem som blandar ihop och inte blandar ihop kan vi naturligtvis också diskutera. Jag skall inte uttrycka det på det sättet att Ingvar Svensson är helt fel ute, men jag kan väl säga så mycket som att han inte heller är rätt ute. Sedan får han väl tolka formuleringarna som han vill.

Det finns kanske anledning att i det här sammanhanget läsa upp vad Pressstödsnämnden har skrivit om utvecklingsstödet, på grundval av den konsekvensutredning som vi i konstitutionsutskottet fick tvinga oss till för bara någon vecka sedan. Presstödsnämnden skriver följande:

Det tekniska förnyelsearbetet i företagen har sedan 1990 hunnit ett gott stycke på väg. Överlevnads- och utvecklingskraften har stärkts. Möjligheterna till konsolidering bryts om nu förslaget till utvecklingsstöd reellt avvecklas. I ett medellångt perspektiv kan detta visa sig ödesdigert när det gäller att vidmakthålla företag och mångfald.

Detta är väl så klart att inte ens Ingvar Svensson kan missförstå det.

När det gäller inkonsekvenserna i betänkandet vill jag be Ingvar Svensson att slå upp s. 10. Där skriver utskottet: "Som tidigare nämnts har Pressutredningen -94 i uppdrag att undersöka behovet av statliga stödåtgärder till dagspressen. Distributionsstödet, som varit utsatt för påfrestningar, kommer därvid att utvärderas. Enligt utskottets mening bör utredningens arbete inte föregripas."

På föregående sida skriver utskottsmajoriteten precis tvärtom när det gäller t.ex. utvecklingsstödet. Då struntar man i att utredningen arbetar, och man använder snarare detta faktum som ett argument för att göra ingrepp i utvecklingsstödet och i driftsstödet.

Det var ju av den anledningen som jag var noga med att i mitt inledningsanförande säga att det är orimligt att man bryter praxis på det här området. Det har för övrigt också Centerns partisekreterare hävdad i en artikel i Pressens tidning den 7 december. Han säger precis samma sak, nämligen att detta är något osvenskt, att man bryter mot praxis i svenskt utredningsväsende när

man angriper bidragsformerna samtidigt som en utredning har satts att arbeta.

Detta är i högsta grad inkonsekvent, Ingvar Svensson. Jag vill uppmana Ingvar Svensson att läsa s. 9 och 10, som han själv har skrivit under.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

Presstöd m.m.

Anf. 34 INGVAR SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag är väl inte helt fel ute om jag konstaterar att Kurt Ove Johansson alltid har gott om pengar.

Anf. 35 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Bertil Fiskesjö sade i sitt anförande att även han hyser farhågor för en fortgående ägarkoncentration. Detta är inte särskilt svårt att instämma i.

Jag kommer ihåg debatten för ett år sedan, då vi diskuterade det berramade förslaget om att införa ett auktionsförfarande i fråga om radiostationerna, det som så vackert skulle heta privat lokalradio. Bertil Fiskesjö uttryckte i det sammanhanget sitt tvivel på att detta verkligen skulle bidra till att öka mångfalden i etermedia. Nu har vi facit, och det kan knappast sägas att mångfalden har ökat.

Det som blev den första larmsignal som gick ut till svenska folket var att man kom underfund med att det skulle bedrivas auktioner på det fria ordet. I anslutning till vad Verner von Heidenstam sade, kan man säga att det är en skam och en fläck på Sveriges baner att yttrandefrihet heter pengar. Exakt så har det gått till i Sverige i dag under en borgerlig regering. Jag menar att yttrandefriheten faktiskt måste ha företräde när näringsfriheten och yttrandefriheten står mot varandra. Med något undantag när, kom det i det här fallet att bli precis tvärtom.

Jag har bett riksdagens utredningstjänst att titta litet närmare på ägarna till det som heter lokala radiostationer. Man konstaterar att det på den kommersiella radiomarknaden finns tre stora nätverk. Av det som skulle ha blivit 40, 50 eller 60 radiostationer har det blivit tre stora nätverk. Det är Svensk Radioutveckling, Radio City och Svensk Radiobokning. Andra aktörer är bl.a. Kinnevik och Bonniers. SRU ägs av Göteborgsposten och ett antal större liberala dagstidningar. SRU står bakom Radio Rix. Expressen och Synskadades riksförbund samarbetar med SRU på flera orter. Svenska Dagbladet och Svenska Medieintressenter äger SRAB med 65 respektive 35 %. Svenska Medieintressenter är ett systerföretag till konsultföretaget JKL, det berramade JKL, som har tagit som en av sina viktiga uppgifter att på skattebetalarnas bekostnad skriva partipolitiska tal åt moderata kommunal- och landstingspolitiker.

Så gick det alltså med den yttrandefriheten, och det tycker jag är bekymmersamt.

Den andra larmsignalen till svenska folket gick när Bonnierkoncernen aviserade att man tänkte köpa in sig och utnyttja sin option i Sydsvenska Dagbladet. Regeringen konstaterade då att ingenting hindrar detta, eftersom det inte strider mot konkurrenslagstiftningen. Detta är ett av de mer poänglösa uttalanden som har fällt i det här sammanhanget. Frågan är nämligen om

det finns anledning att försöka begränsa ägarkoncentrationen, vilket jag menar att det finns. Konkurrenslagstiftningen är alltså inte tillräcklig.

På TV-området har vi i stor utsträckning fått en uppbyggnad av Stenbecksfären. Aftonbladet gjorde den 25 oktober 1993 en beskrivning av vad Stenbecksfären äger. "Jan Stenbeck kontrollerar i dag fem knappar på TV:ns fjärrkontroll, vilket är osannolikt mycket – även vid en internationell jämförelse." Sedan räknar man upp TV 3, TV 4, TV 1000, Filmmax och Z-TV.

Till detta skall läggas ett bolag som programmerar satelliterna, Skybus, samt producentbolagen Kanon-TV och Strix Television, på tidningsmarknaden tidningen Z och På TV, och därutöver Comviq. Denna artikel skrevs i oktober 1993. I dag är denna mediemogul etablerad i samtliga tre baltiska stater.

Jag skriver i motionen tillsammans med medmotionär Inger Lundberg att Sverige sannolikt har en av de mest tandlösa lagar som finns på detta område. Man har här åberopat Silvio Berlusconi och Italien. Möjligen kan Italien göra Sverige platsen stridig. Hans kampanjparoll, som ledde till seger i valet i går, är Forza Italia!

Jag har svårt att tänka mig att Bertil Fiskesjö har ett intresse av att stimulera en sådan utveckling. Även om vi i dagens läge behöver mycket av Heja Sverige!, är det ju inte den utvecklingen som vi vill ha.

Jag är bekymrad över detta. Lyssnar man till Moderaternas partisekreterare är receptet för mediepolitiken: Sälj ut TV 2 och ett par tre av Sveriges Radios kanaler. Det är tvärtemot vad Bertil Fiskesjö pläderar för.

När man lyssnar till kulturministern säger hon: Sälj ut P 3. Den enda icke-kommersiella radiokanal som ungdomar lyssnar på, dvs. P 3, skall man sälja ut. Ungdomen skall enbart hänvisas till ett kommersiellt radioutbud.

Det är klart att man blir bekymrad när man vet att vi skall diskutera vad vi skall göra med den s.k. M 4-kanalen. Skall vi med hjälp av den skapa ytterligare förutsättningar för att öka mediekoncentrationen? Svaret på detta är självfallet nej.

Det förvånar mig något att Bertil Fiskesjö, som är statsvetare, i sådana viktiga grundläggande demokratifrågor kan instämma i den politik som regeringen för i dessa avseenden. Det är för mig helt obegripligt.

Anf. 36 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Fru talman! Ny demokrati har när det gäller presstödet en gentemot alla andra partier avvikande uppfattning. Jag har många gånger i kammaren redovisat den väl kända uppfattning vi har i denna fråga. Vi menar att det inte är det fria ordet som främjas, utan det är de stora särintressena som gynnas.

Vi vill alltså avveckla presstödet. Regeringen bör komma tillbaka med en avvecklingsplan för detta. I denna avveckling menar vi att driftstödet till dagspressen och distributionsstödet skall minskas. Men vi vill ha oförändrade anslag för stöd till radio- och kassettidningar och bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur.

Jag vill avslutningsvis säga följande. Jag är mycket glad att jag efter fjärde försöket i riksdagen har vunnit gehör för att man skall titta närmare på ägarkoncentrationen inom massmedierna. Det blir inte en egen utredning, utan tilläggsdirektiv till Pressutredningen. Jag hade önskat en egen utredning.

Man talar nu om brutna löften och annat. Utredningen om ägarkoncentrationen inom massmedierna var ett löfte som Ny demokrati fick när vi underhandlat med regeringspartierna om den nya lokalradion. Man skulle titta på ägarkoncentrationen. Men det var ett löfte som man glömde bort.

Jag är mycket tacksam för att det löftet nu har infriats med hjälp av Socialdemokraterna. Sedan må vi ha olika uppfattningar om hur man skall lösa detta med ägarkoncentrationen. Vi i Ny demokrati menar kanske i första hand att man skall se det som en konkurrensfråga som inte kan lösas inom konkurrenslagstiftningen. Men vi lär ju så småningom se vilket resultatet kommer att bli.

Fru talman! På grund av kammarens arbetsbelastning yrkar jag enbart bifall till våra reservationer 1, 3 och 6.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (presstödet i allmänhet)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

277 för utskottet

22 för res. 1

2 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 23 kds, 11 v, 3 -

För res. 1: 22 nyd

Avstod: 1 m, 1 c

Frånvarande: 21 s, 7 m, 7 fp, 5 c, 3 kds, 1 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 3 (driftsstöd till dagspressen)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

3. res. 4 (nyd)

Förberedande votering:

135 för res. 3

22 för res. 4

155 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

155 för utskottet

135 för res. 3

21 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 -

För res. 3: 121 s, 12 v, 2 -

Avstod: 21 nyd

Frånvarande: 17 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 2 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 4 (utvecklingsstöd till dagspressen)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

175 för utskottet

137 för res. 5

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 21 nyd, 1 -

För res. 5: 123 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 2 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 6 (distributionsstöd till dagspressen)

1. utskottet

2. res. 6 (nyd)

Votering:

290 för utskottet

22 för res. 6

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 74 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 11 v, 3 -

För res. 6: 22 nyd

Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 13 (ägarkoncentration i massmedia)

1. utskottet

2. res. 9 (m, c, fp, kds)

Votering:

161 för utskottet

153 för res. 9

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 1 m, 1 fp, 1 c, 22 nyd, 12 v, 2 -

För res. 9: 1 s, 74 m, 27 fp, 26 c, 24 kds, 1 -

Frånvarande: 15 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Bengt Ahlqvist (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 mars

KrU20 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Mom. 2 (sammansättningen av styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond)

1. utskottet

2. res. 2 (s, v)

Votering:

173 för utskottet

136 för res. 2

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 2: 123 s, 11 v, 2 -

Frånvarande: 15 s, 5 m, 5 fp, 6 c, 2 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 3 (medelsanvisningen till Bidrag till konstnärer)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

155 för utskottet

137 för res. 3

19 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 27 fp, 26 c, 23 kds, 3 nyd, 1 -

För res. 3: 122 s, 1 c, 12 v, 2 -

Avstod: 19 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 6 fp, 4 c, 3 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU21 Teater, dans och musik

Mom. 3 (beräkning av medel för anslagsposten Bidrag till Svenska riksteatern)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, c, kds)

Votering:

159 för utskottet

151 för res. 1

1 avstod

38 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 1 fp, 2 kds, 22 nyd, 9 v, 2 -

För res. 1: 75 m, 25 fp, 25 c, 22 kds, 3 v, 1 -

Avstod: 1 fp

Frånvarende: 15 s, 5 m, 6 fp, 6 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Jerzy Einhorn (kds) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (beräkning av särskilda medel för barn- och ungdomsverksamhet)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp, c, kds)

Votering:

160 för utskottet

155 för res. 3

34 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 23 nyd, 12 v, 2 -

För res. 3: 75 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 -

Frånvarende: 15 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 2 v, 1 -

Mom. 11 (medelsanvisningen till Bidrag till regional musikverksamhet)

1. utskottet

2. res. 7 (nyd)

Votering:

290 för utskottet

24 för res. 7

35 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 28 fp, 27 c, 23 kds, 12 v, 3 -

För res. 7: 1 s, 23 nyd

Frånvarende: 15 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 3 kds, 2 v, 1 -

Mom. 14 (grundbelopp till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner)

1. utskottet

2. res. 8 (m, fp, c, kds)

Votering:

160 för utskottet

155 för res. 8

34 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 23 nyd, 12 v, 2 -

För res. 8: 75 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 -

Mom. 17 (medelsanvisningen till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

3. res. 12 (v)

Förberedande votering:

123 för res. 10

13 för res. 12

177 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

154 för utskottet

137 för res. 10

21 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 -

För res. 10: 122 s, 1 nyd, 12 v, 2 -

Avstod: 21 nyd

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU25 Kulturmiljövård

Mom. 1 (arkeologifrågor)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, c, kds)

Votering:

161 för utskottet

151 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 1 fp, 1 c, 1 kds, 22 nyd, 12 v, 2 -

För res. 1: 75 m, 27 fp, 25 c, 23 kds, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 2

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 3 (kostnaderna för enskilda personer och företag vid arkeologiska utgrävningar)

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. Kr204 (m)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 4 (medelsanvisningen till Riksantikvarieämbetet)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

175 för utskottet

137 för res. 3

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res.3: 122 s, 1 c, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 6 och 7 (ram för beslut om bidrag och medelsanvisning till kulturmiljövård)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

175 för utskottet

136 för res. 4

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 23 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 4: 122 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 3 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

KrU26 Museer och utställningar

Mom. 1 (medelsanvisningen till Centrala museer: Myndigheter)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, c, kds)

Votering:

161 för utskottet

151 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 1 m, 1 fp, 1 kds, 22 nyd, 12 v, 2 -

För res. 1: 73 m, 27 fp, 27 c, 23 kds, 1 -

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

1. utskottet

29 mars 1994

2. res. 2 (s)

Votering:

177 för utskottet

136 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 22 nyd, 2 -

För res. 2: 122 s, 1 m, 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 5 och 6 (beräkning av medel för anslagsposten Nordiska museet och till Centrala museer: Stiftelser)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp, c, kds)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 7, 8, 9 och 10 (beräkning av medel till Arbetets museum, Rooseum, Bildmuseet i Umeå och Judiska museet)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp, c, kds)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 11 (beräkning av medel för Ajtte – Svenskt fjäll- och samemuseum)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

173 för utskottet

139 för res. 5

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 27 fp, 27 c, 22 kds, 21 nyd, 2 -

För res. 5: 122 s, 1 m, 1 fp, 1 kds, 1 nyd, 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 3 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 14 (medelsanvisningen till Bidrag till regionala museer)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

3. res. 9 (nyd)

Förberedande votering:

Res. 9 ställdes mot res. 8 som biträdades med acklamation.

Huvudvotering:

155 för utskottet

136 för res. 8

22 avstod

36 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 8: 122 s, 12 v, 2 -

Avstod: 1 m, 21 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 16 (medelsanvisningen till Riksutställningar)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

3. res. 11 (nyd)

Förberedande votering:

Res. 11 ställes mot res. 10 som biträdades med acklamation.

Huvudvotering:

157 för utskottet

135 för res. 10

21 avstod

36 frånvarende

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 75 m, 28 fp, 27 c, 24 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 10: 121 s, 12 v, 2 -

Avstod: 21 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 4 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU17 Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Litauen på fiskets område

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU18 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 (Miljö- och naturresursdepartementet)

Kammaren biföll utskottets hemställan.

7 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 mars

TU17 Post- och telekommunikation

Mom. 7 (sociala och regionalpolitiska mål för Postens och Telias verksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

172 för utskottet

136 för res. 1

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 26 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 1: 122 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 7 m, 7 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 8 (Telias investeringar)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

175 för utskottet

136 för res. 2

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 23 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 2: 122 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 3 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 9 (särskilda teletaxor för pensionärer)

1. utskottet

2. res. 3 (nyd)

Votering:

287 för utskottet

22 för res. 3

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 74 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 1 nyd, 11 v, 3 -

För res. 3: 21 nyd, 1 v

Frånvarande: 18 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 10 (utjämning av teletaxorna)

1. utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering

2. utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i res. 4 (s)

Votering:

174 för utskottet

138 för res. 4

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 27 fp, 25 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 4: 122 s, 1 fp, 1 c, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU18 Förbud mot laservarnare
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU19 Eurocontrolkonventionen m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU20 Tilläggsbudget inom Kommunikationsdepartementets område
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU22 Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor
Återförvisningsyrkandet

Det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskott för ytterligare beredning bifölls med acklamation.

SfU10 Förändrat ersättningssystem för vuxentandvård
Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

274 för utskottet

33 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 74 m, 26 fp, 25 c, 24 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

För res. 1: 21 nyd, 10 v, 2 -

Frånvarande: 17 s, 6 m, 7 fp, 6 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 3 (premietandvård)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

169 för utskottet

122 för res. 2

21 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 15 nyd, 1 -

För res. 2: 122 s

Avstod: 7 nyd, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 4 (reviderad åtgärdstaxa)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

3. res. 4 (nyd)

Förberedande votering:

120 för res. 3

36 för res. 4

154 avstod

39 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

153 för utskottet

122 för res. 3

36 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 1 -

För res. 3: 122 s

Avstod: 22 nyd, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 6 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 5 (högkostnadsskydd)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

176 för utskottet

123 för res. 5

13 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 5: 122 s, 1 -

Avstod: 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 10 (fri etablering av tandläkare och tandhygienister)

1. utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering

2. utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i res. 8 (s)

Votering:

187 för utskottet

124 för res. 8

1 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 21 nyd, 12 v, 2 -

För res. 8: 122 s, 1 c, 1 nyd

Avstod: 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 11 (specialisttandläkare)

1. utskottet

2. res. 9 (nyd)

Votering:

287 för utskottet

22 för res. 9

3 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 11 v, 2 -

För res. 9: 22 nyd

Avstod: 1 s, 1 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 12 (barntandvård)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottet

2. hemställan i res. 10 (nyd)

Votering:

286 för utskottet

23 för res. 10

2 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 74 m, 27 fp, 26 c, 24 kds, 11 v, 2 -

För hemställan i res. 10: 1 fp, 22 nyd

Avstod: 1 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Motiveringen:

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 11 (s)

155 för utskottet

135 för res. 11

22 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 11: 122 s, 12 v, 1 -

Avstod: 21 nyd, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 14 (konkurrensfrågor)

1. utskottet

2. res. 12 (nyd)

Votering:

285 för utskottet

22 för res. 12

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 74 m, 28 fp, 24 c, 24 kds, 12 v, 2 -

För res. 12 res. 12: 22 nyd

Avstod: 1 -

Frånvarande: 17 s, 6 m, 5 fp, 7 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU23 Administration av socialförsäkringen

Mom. 4 och 5 (anslag till Riksförsäkringsverket och till Allmänna försäkringskassor)

1. utskottet

2. res. (nyd)

Votering:

290 för utskottet

22 för res.

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 12 v, 3 -

För res.: 22 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU19 Familjerättsliga frågor

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU24 Anslag till Bokföringsnämnden, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU25 Anslag till Patentverket, m.m.

1. utskottet

2. res. (s)

Votering:

176 för utskottet

135 för res.

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res.: 121 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 17 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

UbU7 Anslag till skolväsendet, m.m.

Mom. 1 (begränsning av rätten till hemspråksundervisning)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

123 för res. 1

14 för men.

176 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

154 för utskottet

136 för res. 1

23 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 23 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 1: 122 s, 12 v, 2 -

Avstod: 1 kds, 22 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 2 v, 1 -

Mom. 6 (likvärdig utbildning)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

189 för utskottet

123 för res. 3

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 12 v, 2 -

För res. 3: 122 s, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 14 (anslagsbeloppet under Statens institut för handikappfrågor i skolan)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 28 (ytterligare platser i gymnasieskolan och Komvux samt anslagsbeloppet under Bidrag till viss verksamhet inom det kommunala skolväsendet)

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

176 för utskottet

136 för res. 6

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 6: 122 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 38 (återinförande av sektorsbidrag för skolan, m.m.)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

298 för utskottet

13 för men.

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 6 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 39 (särskilt statsbidrag för utrustning i skolan)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

300 för utskottet

13 för men.

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För men.: 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 2 v, 1 -

Mom. 40 (nytt anslag till försöksverksamhet med sommargymnasium)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU15 Statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (Miljö- och naturresursdepartementet)

Mom. 1 (sysselsättningsskapande miljöåtgärder)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

175 för utskottet

136 för res. 1

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 27 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 1: 122 s, 12 v, 2 -

Frånvarande: 16 s, 5 m, 6 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 2 (Statens naturvårdsverk)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

3. res. 3 (nyd)

Förberedande votering:

136 för res. 2

24 för res. 3

153 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

156 för utskottet

135 för res. 2

22 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 2: 121 s, 12 v, 2 -

Avstod: 22 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 2 v, 1 -

Mom. 5 (halvering av Naturvårdsverket)

1. utskottet

2. res. 4 (nyd)

Votering:

286 för utskottet

23 för res. 4

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 75 m, 26 fp, 25 c, 24 kds, 12 v, 3 -

För res. 4: 23 nyd

Mom. 6 (redovisning av medel från energibeskattningen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

299 för utskottet

13 för men.

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För men.: 12 v, 1 -

Frånvarande: 17 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 2 v, 1 -

Mom. 8 (kommunernas miljöarbete)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 9 (bidrag till kalkningsverksamhet för sjöar och vattendrag)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

296 för utskottet

14 för men.

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 73 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 1 m, 12 v, 1 -

Frånvarande: 17 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 11 (investeringar inom miljöområdet)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 16 (miljöforskning)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

Votering:

157 för utskottet

136 för res. 8

19 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 3 nyd, 1 -
För res. 8: 122 s, 12 v, 2 -
Avstod: 19 nyd
Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 18 (landskapsvårdande åtgärder)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 21 (sanering och återställning av miljöskadade områden)

1. utskottet

2. res. 12 (s)

Votering:

155 för utskottet

137 för res. 12

20 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 28 fp, 25 c, 24 kds, 2 nyd, 1 -

För res. 12: 122 s, 1 c, 12 v, 2 -

Avstod: 20 nyd

Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 23 (miljöinsatser i Östersjöregionen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

298 för utskottet

13 för men.

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 74 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 12 v, 1 -

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 24 (åtgärder i Östersjöregionen)

1. utskottet

2. res. 14 (nyd)

Votering:

289 för utskottet

23 för res. 14

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 75 m, 28 fp, 26 c, 24 kds, 12 v, 3 -

För res. 14: 1 s, 22 nyd
Frånvarande: 16 s, 5 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 1 nyd, 2 v, 1 -

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU16 Bättre kontroll över miljöfarligt avfall

Mom. 1 (samhällets kontroll över miljöfarligt avfall)

1. utskottet
2. men i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU13 Länsstyrelserna m.m.

Mom. 2 (byte av namn för Kopparbergs län)

1. utskottet
2. res. 1 (nyd)

Votering:

284 för utskottet

23 för res. 1

2 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 73 m, 27 fp, 25 c, 24 kds, 12 v, 3 -

För res. 1: 2 s, 21 nyd

Avstod: 1 fp, 1 c

Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 fp, 5 c, 2 kds, 2 nyd, 2 v, 1 -

Mom. 7 (anslag till länsstyrelserna)

1. utskottet

2. res. 2 (nyd)

Votering:

283 för utskottet

22 för res. 2

2 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 74 m, 28 fp, 23 c, 23 kds, 10 v, 3 -

För res. 2: 1 c, 21 nyd

Avstod: 2 v

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 7 c, 3 kds, 2 nyd, 2 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenium.

8 § Anslag till kriminalvården, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU17 Anslag till kriminalvården, m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 37 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Den borgerliga kriminalpolitiken börjar få genomslag i samhället. Uttalanden görs om att brottslingar skall sitta inne och att vedergällningstanken skall vara rådande. Men det som medborgarna och samhället mest är betjänt av, nämligen att brottsligheten minskar, har den borgerliga politiken ingen effekt på. Tvärtom har brottsligheten ökat. Det har skett en markant ökning 1992 och 1993 av våldsbrott, så som misshandel och våldtäkter.

Detta stämmer väl överens med internationella erfarenheter som visar att längre straff inte har någon effekt på brottsligheten. Brottsutvecklingen står inte i någon bestämd relation till antalet frihetsberövanden och deras längd. Den nuvarande kriminalpolitiken förs mot all kunskap och alla erfarenheter.

Vi har i våra reservationer framhållit vikten av en annan kriminalpolitik. Det gäller att med alla medel förebygga att brott begås. Denna kamp måste föras utifrån en helhetssyn, där kriminalvården och dess insatser är en väsentlig del.

Vi kommer också fortsättningsvis att ha kvar fängelsestraff som påföljd, men förutsättningen måste vara att det finns inte bara möjligheter utan också vilja att bedriva en human kriminalvård. Fängelsevistelsens negativa konsekvenser måste motverkas och resurser användas för att återanpassa de intagna; annars finns det stor risk för att vi skapar fler och farligare brottslingar.

Vi vill lyfta fram alternativen till fängelse. Då är det inte bara satsningar på nya alternativ som måste till, utan de som redan finns måste kunna utvecklas.

Regeringen har bl.a. i budgetpropositionen framhållit värdet av alternativa frivårdspåföljder. Men vad har hänt i praktiken? Dessa har inte ökat i någon större omfattning. Det största hindret för utvecklingen är alla de olika uttalanden från Justitiedepartementet i massmedier och i skrifter om att det är fler och längre fängelsestraff som gäller. De förändringar som har genomförts har främst inneburit fler och längre fängelsestraff. Regeringen ger dubbla budskap. Budskap om hårdare tag, fler och längre fängelsestraff gör att praxis i samhället förändras. Det visar ökningen av utdömd fängelsetid.

Kriminalvården befinner sig i en ytterst besvärlig situation. Överbeläggning på såväl häkten som anstalter innebär stora svårigheter att bedriva en

god kriminalvård, som syftar till att återanpassa de intagna till samhället. Hoten om våld ökar på anstalterna. Bristen på platser innebär också stora svårigheter att komma till rätta med narkotikaproblemen.

Utgångspunkten för en väl fungerande kriminalvård är att de intagna kan placeras på lämpliga anstalter. Detta är i stort sett omöjligt i dag. Beläggningssituationen är sådan att den omöjliggör en meningsfull vård och behandling. Den påverkar arbetssituationen i verkstäderna och försvårar narkotikabekämpningen. Detta leder till stora påfrestningar för de intagna och även för personalen. Systemet med en differentiering och en 85 % beläggningsnivå, som det ursprungligen funnits en bred majoritet för, har helt satts ur funktion. Vi kräver att det snarast redovisas åtgärder för att en differentiering skall kunna bli möjlig.

Den allt hårdare inställningen till människor som har begått brott har lett till att det blivit svårare att främja anpassningen. Förutsättningar för ett gott resultat är, som jag nämnde, en differentiering och en fortsatt utveckling av verksamheten inom anstalterna med utbildning, olika påverkansprogram och behandling. Men en sådan specialisering får inte leda till att principerna i 1974 års kriminalvårdsreform upphör att gälla. Tvärtom krävs en ökad medverkan av myndigheter och organisationer även under verkställighetstiden.

Det är också angeläget att understryka att permissioner är nödvändiga för att ge de dömda en chans att dels få behålla sociala kontakter utanför fängelse, dels söka arbete och bostad.

Vi ser med tillfredsställelse på att det pågår en utveckling inom frivården. Men det behövs ytterligare metodutveckling och ett väl strukturerat innehåll för att andelen klienter i frivård skall öka och antalet klienter i fängelse skall minska. Genom att med kraft driva på utvecklingen av frivården och frivårdspåföljderna, som kontraktsvård och samhällstjänst, kan man nå ett gott vårdresultat och även göra besparingar. Det vore bättre att använda de drygt halv miljard kronor som de nya anstaltsplatserna kostar till en rejäl satsning på alternativa påföljder.

I dag prioriteras fängelseplatser i stället för en långvarig kvalificerad behandling inom ramen för t.ex. kontraktsvård och andra behandlingsprogram för missbrukare som har utvecklats inom frivården, som är bra alternativ och visar sig ge goda resultat. Med en ökad användning av alternativa påföljder för rattfylleri kan en besparing på 55 miljoner kronor göras.

Vad gäller de unga brottslingarna är det av största vikt att reda ut bakomliggande problem som kan kräva vård och behandling. När det gäller ungdomar under 18 år är detta socialtjänstens ansvar. Denna princip måste slås fast. Åtgärderna får inte motverka möjligheterna att ge den unge förutsättningar för ett laglydigt liv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 38 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! Våldbrottsligheten och hur den skall bekämpas har under en lång följd av år varit föremål för ett särskilt intresse från statsmakternas sida. Vi har tidigare behandlat frågor som rör straff och våldsbrott. Utskottet konstaterade då att ett stort antal åtgärder har vidtagits och att åtgärder pågår på olika håll för att man skall komma till rätta med våldet i samhället.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
kriminalvården,
m.m.*

Utskottet erinrade också om att det inom Justitiedepartementet pågår en undersökning av straffmättingspraxis vid vissa grövre våldsbrott i syfte att utröna bl.a. om det finns behov av skärpta påföljder.

Herr talman! Mot den bakgrunden kom utskottet fram till att det inte fanns någon anledning för riksdagen att lämna något sådant uppdrag till regeringen, och man avstyrkte således den aktuella motionen. Jag anser att vi från Ny demokrati måste vidhålla vår uppfattning. Jag yrkar därför bifall till vår motion i detta ärende.

Anf. 39 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Vi kanske har nått kulmen när det gäller rop på längre och hårdare fängelsestraff, åtminstone ute i samhället. Det börjar nu åter att föras en debatt om nyttan och resultatet av att låsa in människor utan vettig vård och behandling. Det finns alltså en chans att dagens negativa utveckling skall kunna vändas.

Resultatet av Moderaternas valslogan är förfärande. Häkten och arrestlokaler är mer än överbelagda. Och det är likadant på fängelser, där man nu har fått börja med dubbelbeläggning i cellerna. Trots dagens ekonomiska svårigheter, som vi ju blir påmind om när det gäller praktiskt taget alla områden, skall ett stort antal nya fängelseplatser inrättas.

Vi i Vänsterpartiet anser att det var och är ett misstag att man tog bort halvtidsfrigivningen. Det skall naturligtvis inte fungera på det sättet att de dömda bara släpps efter halva verkställighetstiden, och det var väl egentligen aldrig heller meningen. Tänk om man bara hade satsat hälften av vad de nya platserna kostar på frivården! Frivården skulle ju ta hand om de dömda under andra halvan av strafftiden, men man fick aldrig de ekonomiska resurser som behövdes för att klara den uppgiften på ett bra sätt.

I dag kan man läsa om fängelsedömda som släpps ut utan att de har bostad, utan eftervård och utan möjligheter att försörja sig lagligt. En del av detta lyckades frivården tidigare att ordna. I gårdagens Expressen kunde man läsa om en ung flicka som tog på sig ett brott som hon inte hade begått enbart för att få tak över huvudet och slippa begå nya brott för att kunna försörja sig.

Vänsterpartiets krav är att halvtidsfrigivningen skall återinföras och att frivården skall tillföras tillräckliga medel för att under den andra halvan av det utmätta straffet kunna göra det som behövs för att återanpassa människor till ett liv ute i samhället.

Försöket med samhällstjänst har pågått under flera år, och det med gott resultat. Detta borde leda till att fler kategorier dömda skulle kunna komma i fråga för det alternativet.

Kriminalvårdsforskarna Lisa Somander och Lars Krantz blev för cirka ett halvår sedan klara med en total fångundersökning – det var 25 år sedan sist. I sin rapport tar de död på en del myter bl.a. om svängdörrar på fängelser och om för generösa permissioner. Men de fann också att man inom kriminalvården i dag hanterar minst 1 000 kvinnomisshandlare per år, som praktiskt taget samtliga inte får någon behandling. Några har fått genomgå enstaka kurser i social färdighet, men det rör sig om kurser som inte har varit relaterade till deras brott.

Vi har inte råd att inte behandla dessa män – det handlar ju till nästan 100 % om män. Bakom varje kvinnomisshandelsbrott finns ett brottsoffer. Det bästa sättet att skydda dessa kvinnor i framtiden är att få brottslingen att upphöra med sitt sätt att agera. Det hjälper ju inte att låsa in dessa män för längre eller kortare tid, om de kommer ut dubbelt så farliga än vad de var innan man låste in dem.

Vi har i många år talat om kontraktsvård för denna typ av brottslingar. Kontraktsvård för kvinnomisshandlare, våldtäktsmän och incestutövare måste byggas ut, främst för våldsoffrens skull.

En annan punkt som vi tar upp i vår motion är kriminalvårdens transporttjänst. I senaste numret av Polistidningen skryter transporttjänstemännen själva med att de utgör Sveriges mesta resebyrå. Vänsterpartiet har yrkat avdrag med 35 miljoner på den anslagsposten, vilket motsvarar den höjning som regeringen föreslår.

Under verksamhetsåret 1992/93 transporterades 16 861 personer ut ur Sverige till en kostnad av 148 miljoner. Ett enkelt matematiskt överslag säger att det blev 8 800 kr i genomsnitt per person. Eftersom man vet att det ofta var fråga om stora barnfamiljer utgjordes minst en tredjedel av barn. Man måste verkligen tänka till kring denna verksamhet och se på hur den går till och hur stora kostnaderna verkligen är.

Till sist vill jag kommentera socialdemokraternas reservationer, eftersom Vänsterpartiet inte har någon meningsyttring till detta betänkande beroende på att jag inte kunde närvara vid justeringstillfället. Vi kommer naturligtvis att rösta för reservation 1. Jag vill också utbrista att det var synd att vi inte ordnade detta när vi hade majoritet.

Också reservation 2 överensstämmer med vår uppfattning, utom på en punkt. Det gäller normaliserings- och närhetsprincipen. Vi anser att normaliseringsprincipen måste frångås när det gäller resurser för psykiskt störda inne på anstalterna. Här är det inte tillräckligt med normaliseringsprincipen.

Som ni själva konstaterar i reservation 3 är det svårt att differentiera inne på anstalterna, och det blir inte lättare om man skall hålla så hårt på närhetsprincipen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 805 under mom. 18 och 19. Vänsterpartiet kommer att rösta för Socialdemokraternas reservationer 1, 2 och 3, och för reservationerna 4 och 7 efter kontravoteringsen.

Anf. 40 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag har också läst artikeln i Expressen som Berith Eriksson åsyftade. Det är möjligt att det som flickan berättade är sant. Det är möjligt att alla de andra artiklarna och berättelserna i radio och i TV, om hur illa det har varit planerat inför en frigivning, har varit riktiga. Det måste vi tillsammans, genom Kriminalvårdsstyrelsen och anstalterna, ändra på. Vi måste göra det bättre.

Detta förfall har inte inträffat under de två år som vi har haft en borgerlig regering. Den borgerliga regeringen föresatte sig från första stund, i regeringsdeklarationen, att restaurera en förfallen kriminalpolitik. Det var målsättningen.

I det syftet tog man sig an en mängd olika områden inom kriminalpolitiken

genom tillsättandet av utredningskommittéer som Fängelseutredningen, Straffutredningen på det straffrättsliga området, Ungdomsbrottsutredningen, m.fl. Man har åstadkommit väldigt mycket. I utredningarna, som i allmänhet har varit parlamentariska, har man arbetat gemensamt och tvärs över partigränserna med det goda för ögonen.

När en utredning avlämnar ett delbetänkande och så småningom ett slutbetänkande går det till vederbörande departement för remissbehandling hos de organ, institutioner och inte minst myndigheter som är relevanta, för att de skall ge sin åsikt. Det grundliga arbetet kommer så småningom att medföra ett beredningsarbete i departementet, i detta fall i Justitiedepartementet.

Om detta berättas det åtskilligt i det här betänkandet från justitieutskottet, som vi nu behandlar och som vi förmodligen skall rösta om i morgon.

Vi har egentligen mycket gemensamt när det gäller åsikter och värderingar. Jag blir i alla fall litet förvånad över det påstående som Birthe Sörestedt gjorde inledningsvis och återkom till några gånger i sitt anförande, nämligen att den nuvarande kriminalpolitiken går i fel riktning.

Jag erinrade mig genast om när Anna-Greta Leijon var justitieminister och blev kritiserad från borgerligt – inte minst från moderat – håll, för den slapphet som var tydlig inom kriminalvården. Den tog sig uttryck i massor med rymningar och ett ständigt ökande antal rymningar, inte bara från öppna anstalter utan också från slutna.

Det fanns en landsförrädare av anseende mått – spioner brukar de kallas – som bokstavligen promenerade ut från en kriminalvårdsanstalt. Det fanns otaliga exempel på sådant. Svenska folket reagerade – särskilt de människor som anser att de betalar för att normala samhällsmedborgare skall kunna känna trygghet i samhället. Detta är uppgiften för en god kriminalpolitik och för Kriminalvårdsverkets arbete.

Vi konstaterade att opinionen blev så stark, inte minst bland socialdemokratiska väljare, kanske också bland dåvarande vpk:s väljare, att Anna-Greta Leijon lovade att det skulle bli hårdare tag. Det var hennes eget uttryck. Jag tror verkligen att det inte bara var hennes syfte utan att hon också hade börjat ta tag i saken. Så inträffade återigen att den dåvarande socialdemokratiska regeringen sparkade en minister. Justitieministrarna blev ju många under de där åren. Anna-Greta Leijon fick inte fullfölja sitt arbete.

Så kom vi fram till det maktskifte som nu har gett mycket goda resultat på alla områden, icke minst på det kriminalpolitiska området. Denna regering, och våra fyra regeringspartier, håller på att restaurera en förfallen kriminalpolitik som förvisso också innehåller vårdmoment.

I de socialdemokratiska reservationerna i det här betänkandet avspeglas naturligtvis det synsätt som Birthe Sörestedt nyss gav uttryck för. Men det avspeglas icke på annat sätt än att Socialdemokraterna vill skynda på det arbete som de vet pågår.

I något avseende, i någon reservation, har Socialdemokraterna en fundamentalt annorlunda syn än vi. De vill t.ex. ha fler permissioner och kortare strafftider i vissa avseenden. Socialdemokraterna berör också halvtidsfrigivningen på ett sådant sätt att man skulle kunna få intryck av att de har sprungit ifrån sina tidigare ställningstaganden. Men det var faktiskt under en social-

demokratisk regering som vi fattade de första besluten om att halvtidsfrigivningen skulle upphöra och att man i stället skulle få tvåtredjedels straffavtjäning. Jag har inte fel i detta påstående.

Jag konstaterar att det kan vara svårt att klart uppfatta vad Birthe Sörestedt egentligen menade, om nu Socialdemokraterna är på väg att springa ifrån sitt ställningstagande.

När det gäller längre strafftider vill jag bara fråga om inte Socialdemokraterna har ställt upp på att bl.a. rattfylleristrafen skall vara längre och att man, naturligtvis, skall vårda och helst "vårda bort" det som kallas alkoholism och som måhända till dels är en sjukdom. Visst har Socialdemokraterna gjort det, men nu är det fråga om vad de verkligen har gjort, vad de har sagt, vad de har ställt upp för och om de i sådana här debatter kommer att glida undan sanningen. Det vore angeläget att få klara besked, inte minst när det gäller rattfylleridelen som under de borgerliga regeringsåren har varit aktuell hela tiden.

När vi talar om frigivning och den risk som den frigivne löper att på nytt hamna i gäng pågår ett arbete, en beredning, i Justitiedepartementet och hos Kriminalvårdsstyrelsen. Det pågår också ett arbete på en rad av de områden där Socialdemokraterna har framställt yrkanden. Detta presenteras bl.a. i en stor partimotion som har avsöndrat en samling reservationer.

Man kan räkna till fem socialdemokratiska reservationer. Den sista i ordningen i vår förteckning, reservation 7, är som bekant en reservation som tillämpas endast i den mån det blivit majoritet för reservation 2.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer samt på de yrkanden som Berith Eriksson har ställt för sitt parti, Vänsterpartiet.

Vi kanske ett ögonblick kan stanna upp för de två reservationerna från Ny demokrati, vilka jag över huvud taget inte har nämnt tidigare i mitt inlägg. Den ena, reservation 5, handlar om personalens kontrollbefogenheter. Därmed avses personalen vid våra kriminalvårdsanstalter. Utskottsmajoriteten skriver att den har stor förståelse för syftet med kraven i den motion som ligger till grund för reservationen. Beredningen av Fängelseutredningens förslag bör dock inte föregripas. Därför avstyrker utskottsmajoriteten denna reservation. Det kommer ett konkret förslag från Justitiedepartementet till riksdagen ganska snart.

Den andra reservationen från Ny demokrati, reservation 6, handlar om narkotika i anstalt. Texten på s. 18 och 19 i betänkandet klargör den uppmärksamhet som utskottet i sin helhet fäster vid narkotikaproblematiken. Förhållandena är inte bra. Den hearing som vi nyligen hade i justitieutskottet med två tillsynsmän och den facklige ordföranden i ett av förbunden, vilka kunde detta ämne, gav oss klart besked om att mycket behöver göras. Jag vill hänvisa till det program som finns hos de sju kriminalvårdsregionerna om planeringen av narkotikabekämpande insatser. En sammanfattning av programmet finns på s. 19 i utskottets betänkande.

Med tanke på den alltför knapp tillmätta taletid som jag har begärt skall jag avsluta detta inlägg med att citera ur slutet av ärendetexten beträffande narkotikan. Där står: "Utskottet utgick i förra årets ärende från att KVS or-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
kriminalvården,
m.m.*

ganiserar narkotikabekämpningsarbetet på anstalterna på ett ändamålsenligt och från kostnadssynpunkt effektivt sätt — — —.”

För den skull avstyrker vi aktuella motioner under hänvisning till att den nya organisationen mot narkotika på anstalterna måste — det förutsätter vi — komma till stånd och bli effektiv. Vi kommer — det är ett litet hot — från riksdagens sida att följa upp detta arbete och se till att det blir ordning på det hela. Naturligtvis sker det med den goda målsättningen att varje anstalt skall vara narkotikafri. Ingenting borde vara omöjligt då det gäller någonting så förfärande som att människor förstörs fysiskt och psykiskt av narkotika. 40 % i snitt av dem som tas in på fängelser är narkomaner när de kommer in. Dess värre förefaller det som om flera kommer ut från fängelset såsom narkomaner, fastän de när de togs in på fängelset inte var narkomaner. Detta kan aldrig tolereras.

Anf. 41 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill göra klart för Göthe Knutson var den socialdemokratiska kriminalpolitiken står. Den knyter an till den moderna kriminalpolitiken, som säger att man skall begränsa fängelsestraffet och använda det endast vid allvarliga brott. All vetenskap visar på att längre och fler fängelsestraff inte minskar antalet brott. Eller är det detta som ni har åstadkommit med er nya kriminalpolitik, den hårda politiken? Brottsstatistiken tyder inte på detta.

Jag vill också göra klart för Göthe Knutson att vi socialdemokrater sade nej till sloandet av halvtidsfrigivningen, eftersom vi ville att allt skulle tas upp samtidigt för att skapa en helhetssyn. När man slopade halvtidsfrigivningen, borde man ha haft färdiga alternativ i stället för fängelse. Då kanske vi inte hade fått den nuvarande situationen, där det saknas resurser för att ta emot de fängelsedömda. Utbyggnaden av provisorier räcker inte. Det är köer överallt.

Göthe Knutson berörde inte med ett ord den besvärliga beläggningssituationen. Han berörde inte heller med ett ord möjligheterna till differentiering. Utgångspunkten måste vara att man kan differentiera de intagna, om man skall kunna bedriva en något så när vettig kriminalpolitik.

Anstaltschefen på Fosieanstalten sade i radion i förra veckan att våldet på anstalterna ökar. Orsaken till detta var att en hel del av de intagna inte hörde hemma där. Det fanns naturligtvis inget annat ställe att placera dem på. Överbeläggningen gör det mycket besvärligt för anstalterna att skapa verksamheter med innehåll. De intagna placeras inte efter sitt behov av verksamhet med innehåll.

Göthe Knutson berörde narkotikasituationen. Just överbeläggningen och oförmågan att differentiera de intagna gör att det är svårt att skilja de narkotikafria från dem som har behov av narkotika. Det är svårt att hålla anstalterna narkotikafria.

Rymningar skall vi nog inte diskutera, Göthe Knutson. Den borgerliga politiken har medfört fler rymningar än den socialdemokratiska. Men det beror också på att de intagna är placerade på anstalter där de inte borde vara.

Anf. 42 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det är fortfarande en glidning i Birthe Söresteds anförande. Var det en socialdemokratisk regering och en socialdemokratisk justitieminister som satte slopandet av halvtidsfrigivningen i sjön?

Att överbeläggningen är ett problem redovisas väldigt tydligt i regeringens proposition, i budgetpropositionen, bilaga 3, samt i justitieutskottets betänkande. Det fanns ju inte tillräckligt med anstaltslogier när strafftiderna förlängdes, och när vi skärpte den politik som har varit förfallen och alltför slapp.

När det gäller rymningarna säger statistiken klart och tydligt att det är vid de öppna anstalterna som rymningarna är fler. Det kallas ju avvikelser. Men rymningarna har inte ökat vid de slutna anstalterna. Denna statistik är redovisad i Kriminalvårdsstyrelsen, där Birthe Sörestedt sitter såsom socialdemokratisk representant och där även jag har en plats numera.

Åtskilligt i denna bild vill Socialdemokraterna mörklägga. Allmänheten – jag upprepar detta – har reagerat utomordentligt starkt mot slappheten. Det restaureringsarbete som den borgerliga regeringen har utfört under drygt ett par år har allmänhetens stöd. Det märker man också, när man hör kritiken mot att det fortfarande förekommer rymningar. Men antalet rymningar nu är obetydligt i relation till tidigare antal.

Jag ber att få återkomma till de andra frågorna när tid gives. Jag vill dock än en gång hänvisa till skriftens ord. Det talas i betänkandet om allt det arbete som pågår i utredningar och kommittéer. Detta beredningsarbete vill vi inte föregripa genom beslut i utskottet. När regeringens förslag ligger på bordet, behandlar vi dem. Då skall vi åstadkomma det bästa även på de punkter där Birthe Sörestedt vill gå längre.

Anf. 43 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Vad vill vi åstadkomma med kriminalpolitiken? Naturligtvis vill vi förebygga brott. I det avseendet har inte heller Göthe Knutson och hans parti lyckats särskilt väl. Här måste insatser göras. Vi har förklarat att man med all kraft måste förebygga brott. Kriminalvården är en del i brottsbekämpningen. Kriminalvården måste ta ansvaret för återanpassningen av de intagna till ett normalt liv. De som hamnar i fängelse har ofta handikapp av olika slag, t.ex. sociala. De behöver utbildning, socialt stöd av skilda slag samt hjälp med arbete och bostad. Därför är det viktigt att missbrukare av olika slag kan ges behandling och motiveras till behandling.

Allt detta är ett sätt för kriminalvården att återanpassa de intagna till ett normalt liv efter anstaltstiden. Allt detta är viktigt och angeläget, om vi skall kunna bekämpa brottsligheten. Både samhället och medborgarna är betjänta av att antalet brott minskar.

Anf. 44 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles tydligt att flumpolitiken är på väg tillbaka i den socialdemokratiska återvändsgränd – om vi skall kalla den så. Det är alldeles tydligt att det ligger mil av åsiktsskillnader mellan Anna-Greta Leijons proklamerade kriminalpolitik och den som Birthe Sörestedt nu gör sig till tolk för.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
kriminalvården,
m.m.*

Birthe Sörestedt frågade: Vad vill vi åstadkomma med kriminalpolitiken? Jo, samhället måste reagera. Då måste jag fråga Birthe Sörestedt: Har ni en annan uppfattning än att samhället skall reagera på brottslig gärning alltifrån ungdomsbrottslingen till den durkdrivne återfallsförbrytaren? Naturligtvis måste vi reagera. Men gång på gång hör man forskare, ungdomar som har hamnat i den här sumpen samt andra som arbetar med dessa saker förklara att det är samhällets fel, framför allt när det gäller ungdomsbrott och första-gångsbrottslingar, första gången man gör "smash and grab" eller slår halvt ihjäl någon. Bristen på samhällets reaktion gör att så många av dessa ungdomar, större delen faktiskt, blir återfallsförbrytare. Samhället måste reagera omgående, snabbt och effektivt. Det innebär inte att vi förordar fängelse i de lägre åldrarna. Som bekant finns det en straffmyndighetsålder. Vi måste också se till att det sker en registrering av dem som är under 15 år.

Sedan skall det naturligtvis finnas bästa tänkbara utbildningsmöjligheter i fängelset. Men trots allt måste inlåsningsen vara ett moment för att hindra brott. Om en yrkeskriminell befinner sig på fri fot, begår han en mängd brott, som inte skulle inträffa om han vore inlåst. Det är väldigt enkel logik. Det behövs inte ens matematik. Jag misstänker dock att den socialdemokratiska flumpolitiken är på väg tillbaka. Det är synd att Anna-Greta Leijon och den regeringen sålunda nu har blivit överkörda av Socialdemokraterna i opposition.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.02 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl.19.00.

8 § (forts.) Anslag till kriminalvården, m.m. (forts. JuU17)

Anf. 45 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag håller med Göthe Knutson om att bristerna vad gäller planering inför en frigivning inte helt kan tillskrivas den här regeringen. Redan innan den tillträdde fanns det brister. Däremot kan man kanske säga att det har blivit värre i det avseendet.

Det skall bli bättre, säger Göthe Knutson. Jag vill då säga att det inte är så lätt att anpassa och att planera för klienter som sitter på anstalt. Ofta måste det till en kompletterande utbildning, eller också behövs det kanske någon typ av praktiktjänst. Vidare har vi kraven på en egen bostad, på meningsfull sysselsättning eller arbete och på ett nytt nätverk utanför anstalten.

Halvtidsfrigivning är kanske fel ord. Vad det handlar om, och vad det tidigare skulle ha handlat om, är ju att den återstående hälften av strafftiden mer eller mindre bör utgöras av en sorts intensivövervakning utanför anstalten.

Det som dock verkligen kan tillskrivas den här regeringen är situationen i dag på fängelser, häkten och polisarrester. Det mest skandalösa just nu tycker jag är att häkten och arrestlokaler också används när det gäller flyktingar. Men den debatten får vi väl ta en annan gång.

Så några ord om rymningarna, som också debatterats här. Det är ju så – och så har det varit tidigare också – att 85 % av de intagna aldrig rymmer. När det gäller merparten av de övriga 15 procenten är det fråga om de öppna anstalterna. Om man tittar ännu närmare på det hela ser man att det i de flesta fall handlar om att interner inte har kommit tillbaka i tid från permissioner.

Vidare tycker jag inte att Göthe Knutson har anledning att slå sig för bröstet, därför att antalet rymningar från slutna anstalter inte är lika stort nu som det var tidigare. Tidigare har det ju varit fråga om väldigt kända fångar som mött massmedialt intresse. Säkert kan sådant hända nu också. Det händer hur väl man än försöker isolera internerna.

Anf. 46 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Först gäller det beläggningen på anstalterna. Där är det alltså belagt till närmare hundra procent och vid något enstaka tillfälle mer än så.

Det finns dock möjligheter att låta två interner dela rum. Detta är fullt möjligt. Förhållandena blir därmed inte sämre jämfört med hur det på många sjukhus är – och för övrigt i decennier har varit. På nämnda vis kan man alltså tillfälligt lösa problemen med överbeläggning.

Samtidigt pågår ett mycket omfattande arbete med utbyggnader huvudsakligen av paviljonger. Dessutom planeras två slutna riksanstalter. På s. 6 i betänkandet står det:

”I anslagsframställningen för budgetåret 1994/95 har Kriminalvårdsstyrelsen hemställt att totalt omkring 1 040 platser, varav omkring 920 slutna, skall tillföras under perioden 1993/94–1995/96. Härtill kommer – – – 360 till 480 platser för det ökade behovet av anstaltsplatser med anledning av ändrade regler för grovt rattfylleri.”

Man har arbetat med detta i stort sett sedan Kriminalvårdsstyrelsen fick ett bemyndigande från regeringen. Arbetet är i full gång. Det kan Birthe Sörestedt, utifrån den information som vi får i Kriminalvårdsstyrelsen, också intyga. När nämnda antal platser uppnåtts är vi av med det här problemet.

Sedan gäller det planeringen inför ett frisläppande. Jag får alltså medhåll av Berith Eriksson. Som jag sade inledningsvis i den här debatten kan vi nog tillsammans åstadkomma väldigt mycket om vi anstränger oss. Om kravet på Kriminalvårdsstyrelsen och anstalternas personal – på dem som är ledningsansvariga – skärps, kan ännu fler räddas. De här människorna slipper alltså komma tillbaka till det träsk där de tidigare fanns och där de mer eller mindre blev indragna i kriminalitet och brottslighet.

Personligen har jag alltid engagerat mig – dock kanske med begränsade möjligheter – i detta och eftersträvat en effektivare återanpassning.

Anf. 47 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det är inte bara fängelserna som är överfulla. Det gäller också häktena. Jag har gjort besök på häktet i Uppsala. Jag träffade då personer som fick avtjäna hela sin strafftid där. En person fick i december löfte om en annan plats i maj, och en person hade avtjänat 18 månader på häktet.

Sedan tycker jag att det var illa valt att jämföra med sjukhusen. Här handlar det ju också om andra saker. När det gäller cellernas storlek t.ex. kan man inte jämföra med en sjukhussal. Inlåsningen är ett annat delproblem här. Dessutom har det betydelse att många intagna är psykiskt störda. Allt detta gör att det inte bara för de intagna blir väldigt påfrestande. Över huvud taget blir arbetssituationen helt omöjlig för dem som arbetar på anstalterna.

Göthe Knutson upprepar återigen hur många platser till som det blir. Men man har ju försökt att åtminstone komma i gång med en differentiering och olika behandlingsformer. Men det hela verkar ha kullkastats genom den överbeläggning som råder.

Hur många slutna och öppna fängelseplatser skall samhället kunna ha råd med? Om man fortsätter på den inslagna vägen innebär det att återfallsfrekvensen blir allt större och att människor kommer att återvända till fängelset i ännu större utsträckning än som tidigare varit fallet. Om man inte får en totalt ändrad inställning när det gäller sättet att komma till rätta med brottsligheten går det inte att få ett stopp på det här. Behovet av nya fängelseplatser blir i stället allt större.

Anf. 48 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Berith Eriksson frågade: Hur många fängelseplatser har samhället råd med? Men man kan vända på frågan och i stället undra: Hur stor brottslighet har vi råd med?

De som har stjälandet som yrke kostar enskilda människor, företag och samhälle oerhört mycket. Jag håller med om att det också är dyrt med fängelseplatser. Men stölderna och allt som de för med sig – jag tänker på de lägenhetsinbrott som människor utsätts för och som människor reagerar oerhört starkt på – har också ett pris.

I en förlängning vore det intressant att utifrån Vänsterpartiets och Berith Erikssons resonemang få veta vad Vänsterpartiet anser vara lagom. Riktningen är ju densamma hela tiden – trots brottslighet skulle vi i stort sett kanske inte ha några fängelseplatser.

Vi svarar då att somliga människor *måste* hållas inne. Jag skall inte upprepa vad jag tidigare har sagt. Jag bara hänvisar till det. Det är nämligen den enklaste matematik att räkna ut att det blir färre inbrott när yrkeskriminella sitter inne jämfört med när de inte gör det.

Av betänkandet framgår klart och tydligt vad ett enigt utskott sade i fjol om differentieringen: 85 % är en önskvärd nivå när det gäller beläggningstallet. Då är det möjligt att klara den här differentieringen. Om beläggningstallet är högre blir det svårt att differentiera. Här måste man anstränga sig betydligt mera än man nu gör. Utan tvivel finns det en potential inom kriminal-

vården, på anstalterna, när det gäller att åstadkomma en bättre differentiering.

Slutligen något om häktena. Utbyggnaden av platser gäller också häktena. Den överbeläggning som i vissa fall kan konstateras är naturligtvis obehaglig, särskilt för dem som vistas där. Exempelen på att somliga avtjänar hela strafftiden på ett häkte har sin grund, såvitt jag förstår, i att vederbörande vill avtjäna sitt straff på häkte. Sådana människor finns det, och de är tydligen rätt många.

Anf. 49 ULF ERIKSSON (nyd) replik:

Herr talman! För oss i Ny demokrati är det en självklarhet att man måste satsa hårt på narkotikabekämpningen och att det är nödvändigt att införa hårda straff för med narkotikan sammanhängande gangsterverksamhet eller brottslig verksamhet.

Narkotikahandlingen är internationell. För att bekämpa denna hantering krävs det såväl internationella som speciella metoder.

Formellt har EU lika restriktiv narkotikapolitik som t.ex. Sverige har. Problemet är dock att en tilltagande resignation breder ut sig i Europa. Drogliberala krafter avlägsnar sig mer och mer från FN-konventionen. Det har gått så långt att vissa europeiska metropoler, exempelvis Amsterdam och Zürich, har undertecknat den s.k. Frankfurtresolutionen, där bl.a. en legalisering av narkotika krävs. Självfallet motsätter vi oss detta.

Likadant kan man säga att det är med informationen. Vi tycker alltså att det är mycket viktigt med mer av upplysning och information, bl.a. i skolorna, om narkotikan för att motverka den opinion utåt i Europa som förespråkar en liberalisering.

Vidare tycker vi att man skall öka resurserna till Tullen och Polisen. Man kan säga att Tullens och Polisens narkotikabekämpning inte är vare sig tillräcklig eller effektiv beroende på att de saknar teknik, personella resurser och stöd i lagen när det gäller att på olika sätt ingripa mot narkotikabrott. Vi anser att sådana resurser måste tillskapas.

Anf. 50 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag tänker bara ta upp några av de saker som berörs i betänkandet. Jag har inga särskilda yrkanden, utan jag ställer mig helt bakom vad utskottets majoritet säger.

Det jag vill ta upp handlar om ungdomsbrott, om § 34-placering och, naturligtvis, om narkotikabekämpning. Beträffande det sistnämnda tycks vi vara överens, oavsett partitillhörighet. Ingen av oss här vill se narkotika på anstalterna. Däremot kan tillvägagångssätten skifta litet beroende på hur vi ser på ekonomin och vad vi vill satsa på.

Vad jag absolut vill ägna tid åt är de åtgärder som behövs när det gäller ungdomsbrotten, framför allt i förebyggande syfte. Men när skadan redan är skedd måste vi naturligtvis ha åtgärder att tillgripa.

Problemen här – det är alltså väldigt svårt att veta hur man skall hantera det hela – visar de två motioner på där det talas om ungdomsbrott. Den ena motionen har väckts av Socialdemokraterna och den andra av Ny demokrati,

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
kriminalvården,
m.m.*

och de går stick i stäv med varandra. Det handlar om att stävja ungdomsbrottslighet eller om att bestraffa den som har gjort sig skyldig till något.

Som kristdemokrat tycker jag att det är väldigt viktigt att hävda att vi, oavsett hur ungdomar har burit sig åt, måste lägga en del av ansvaret på de vuxna i samhället. När det gäller förebyggande åtgärder – det gäller då hela vägen från hem, skola, fritis och dagis – har de vuxna faktiskt ansvar för att ungdomar stoppas i tid, så att barnen inte blir kriminella ungdomar när de växer upp. Här måste vi låta också föräldrarna få ett speciellt ansvar – inte bara som en skyldighet utan också som en rätt att få ta hand om sina barn på ett vettigt sätt. Vi kristdemokrater kämpar för vårdnadsbidrag för att därmed ge föräldrarna en chans att lära känna sina barn på ett tidigt stadium.

När vi så kommer till det som vi i dag har att tala om – socialtjänstens och Kriminalvårdens samarbete, eller kanske många gånger brist på samarbete – måste vi väl ändå säga att det behövs åtgärder. Det behövs nämligen tidigare åtgärder och fler åtgärder. Jag har suttit med i Ungdomsbrottskommittén. I den kommittén – det tycker jag är viktigt att kommentera – har vi mycket noga gått igenom de möjligheter och de brister som i dag finns och vad vi måste göra för att ungdomsbrottsligheten skall minska.

Det räcker inte att bara säga att socialtjänsten borde få ha kvar sitt ansvar. Men det har inte fungerat bra. Det är bara att konstatera det. Man har ingripit för tidigt och varit för slapp. Jag menar inte att det behövs hårdare tag. Det är det sista en kristdemokrat skulle önska. Däremot menar vi att det behövs konsekvens. Vi måste kunna sätta gränser. Det är kanske så att ungdomar reagerar mera om rättssamhället griper in än om en mjuk socialarbetare kommer och berättar och pratar.

Därför tror jag att det är viktigt att man, som det står i betänkandet, verkligen låter beredningen få genomslagskraft – dvs. att det som Ungdomsbrottskommittén har sagt verkligen ger resultat. Vi får inte vara fega, utan vi måste våga ta itu med det och göra något annat än det som vi har gjort tidigare. Vi vet ju att det inte har gått bra tidigare.

Vi i Sverige har faktiskt inte någon större anledning att inse att vi skall behöva ha kriminella ungdomar. Det finns inte den sortens fattigdom och nöd. Det råder inte brist på mat, kläder och husrum på ett sådant sätt att vi skulle vara föranledda att försvara ungdomskriminalitet. I stället är det vi vuxna som måste ta ett ansvar.

Jag menar alltså att det är de tidiga insatserna som är absolut effektivast. Men det som vi i dag talar om är om det gäller kriminalvård eller socialtjänst. Nu har vi i utskottet valt att inte yttra oss. Ändå vill jag när det gäller det här betänkandet skicka med att det är oerhört viktigt att satsa på tidiga åtgärder.

Nästa punkt som jag särskilt vill betona är det ekonomiska ansvaret för vård utom anstalt. Detta ses som ett nästa led i den här problematiken. När det gäller den som har suttit på anstalt och avtjänat ett straff måste vi – oavsett vad vi tycker om detta med att sitta inne och oavsett vad vi tycker om fängelsestraff – ta vara på de tillfällen som finns när det gäller att hjälpa den som har varit dömd. Där brister det också i dag.

Det som kallas § 34-vård fungerar inte i alla stycken. Det har ibland varit svårt att veta vilken kommun som skall betala. När man väl har bestämt sig för vilken kommun det är förhållar man ärendet på ett sätt som gör att § 34-

placeringen inte kommer till stånd inom rätt tid. Det är heller inte rättvist att den som har varit intagen och avtjänat sitt straff inte skall få den vård som han eller hon har rätt att begära av samhället. Vården skall återanpassa och kanske habilitera – inte bara rehabilitera.

Jag menar därför att det är väldigt viktigt att Socialtjänstkommittén och Fängelseutredningen samordnas på ett vettigt sätt. Det har faktiskt också skett i uttalanden från dessa två kommittéer.

Vi kristdemokrater anser att det är väldigt viktigt att utslussningen får ske på ett vettigt sätt och att betalningsansvaret inte hamnar mellan stolarna. Människor skall inte behöva riskera att gå miste om det de behöver därför att vi inte riktigt vet vem som har ansvaret eller vem som skall betala. Det måste fungera. Jag ser fram emot det förslag som så småningom kommer från Fängelseutredningen. Jag ser också fram emot att den då sittande regeringen kommer att anta det. På det sättet kommer människovärdet att värnas och människors behov av vård tillgodoses.

Även om vi kristdemokrater talar om människovärde och människovård handlar det om gränsdragning – även för vuxna människor. Om man begår tillräckligt grava brott och tillräckligt ofta förgår sig mot sina medmänniskor – det är ju det som det handlar om – är det helt rimligt att man sätts i fängelse. Självfallet måste det för att rättfärdiga brottet finnas möjlighet att bli intagen för en tid så att man kan få tänka över vad man har gjort. Detta sker också för att skydda den omgivning som har skadats.

Detta står inte i motsatsförhållande till uppfattningen att man skall värna människovärdet också inom kriminalvården och det som följer efter den.

Herr talman! Härmed vill jag tillstyrka utskottets hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

9 § Anslag till Brottsförebyggande rådet m.m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1993/94:JuU18 Anslag till Brottsförebyggande rådet m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 51 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Detta ärende handlar om anslag till Brottsförebyggande rådet och om brottsförebyggande åtgärder. Bakom rubriken döljer sig ett viktigt ställningstagande. Det gäller hur vi effektivast skall bekämpa brottsligheten.

Vi socialdemokrater anser att kriminalpolitikens huvuduppgift är att förebygga och motverka brott. I ett samhälle där människorna känner trygghet och bryr sig om varandra finns det mycket större möjligheter att få ned brottsligheten än vad det finns i ett samhälle med stora klasskillnader.

Regeringen genomför nu en nedrustning av det svenska välfärdssamhäl-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
Brottsförebyggande
rådet m.m.*

let. Ökade klyftor, social utslagning och hög arbetslöshet är grogrund för brottslighet. Försämringar inom skolan och barnomsorgen riskerar att på sikt medföra mycket allvarliga konsekvenser för brottslighetens utveckling. Inte minst de senaste dagarnas belysning av våldet i skolorna i massmedierna visar på dessa faror.

Vi kan konstatera att också kriminalpolitiken har fått ett nyliberalt ansikte. Hårdare straff för dem som ertappas med att begå brott är ledstjärnan i regeringens kriminalpolitik. Det är en dyrbar metod som för länge sedan visat sig vara verkningslös i kampen mot brottsligheten.

Antalet polisanmälda brott ökar ständigt. Även detta visar att regeringens linje är verkningslös om man verkligen vill minska brottsligheten.

Under valrörelsen inför förra valet gjordes våldsamma attacker på den socialdemokratiska kriminalpolitiken. Man lovade att det skulle bli hårdare tag för att få ned brottsligheten om det blev regeringsskifte. Vi ser nu resultatet. Visst blev det hårdare tag och visst blev det dyrare, men brottsligheten ökar. Det gäller främst våldsbrotten.

Herr talman! Detta måste betraktas som ett stort misslyckande från regeringspartiernas sida.

Polisen ensam klarar inte denna uppgift. Därför måste hela samhället engageras i kampen mot brottsligheten. Det gäller att samverka – inte bara på central nivå, utan framför allt ute i verkligheten där brotten begås. Jag skall återkomma med förslag till sådana åtgärder litet senare.

Vi socialdemokrater har fogat tre reservationer till utskottets betänkande. Den första handlar om anslaget till BRÅ, den andra om kriminalpolitikens inriktning och den tredje om lokala brottsförebyggande organ.

Vi föreslår att anslaget till Brottsförebyggande rådet utökas med tre miljoner kronor utöver vad som framgår i budgetpropositionen. Vi vill på detta sätt slå vakt om Brottsförebyggande rådet, så att dess viktiga verksamhet kan bedrivas under tillfredsställande förhållanden och med erforderliga resurser.

I BRÅ:s anslagsframställan sägs det att endast någon procent av de medel som används inom Justitiedepartementets verksamhetsområde avser förebyggande åtgärder. Vi anser att medelsförstärkningen bör användas till forskning kring den ekonomiska brottsligheten, till att mäta effekterna av de brottsförebyggande åtgärder som pågår samt till inrättandet av en professur vid BRÅ.

I vår andra reservation tar vi upp inriktningen av kriminalpolitiken, vilket jag berörde redan i inledningen. Jag kan konstatera att den borgerliga utskottsmajoriteten håller fast vid en gammal beprövad medicin som visat sig verkningslös.

I betänkandet skriver majoriteten följande om inriktningen av en långsiktig förändringsprocess: Så mycket står emellertid klart, att den till stora delar måste avse åtgärder inom de traditionella områdena för kriminalpolitiken såsom förändring av regelverket, främst avseende straffrätten och påföljdssystemet.

Jag vill fråga Ingbritt Irhammar, som är regeringspartiernas föredragande, om man med detta menar att vi kan förvänta oss ytterligare förslag om längre

fängelsestraff för olika brott och om dessa prioriteras framför åtgärder i brottsförebyggande syfte.

I vår tredje reservation föreslår vi att en fond för lokalt brottsförebyggande arbete inrättas. Vi anser att varje svensk på sikt bör avsätta 10 kr om året för detta ändamål. Vi vill avsätta 25 miljoner i startkapital i en fond vars medel skall fördelas mellan bl.a. kommuner, folkrörelser och polisdistrikt för lokalt brottsförebyggande arbete. Fonden skall administreras av BRÅ, som här att pröva ansökan och fördela medel ur fonden samt stödja och hjälpa polisdistrikt och kommuner att lägga upp, genomföra och utvärdera den brottsförebyggande verksamheten.

Den socialdemokratiska regeringen fattade i juni 1991 beslut om att en försöksverksamhet avseende brottsförebyggande verksamhet skulle ske i fem kommuner. Denna verksamhet håller nu på att utvärderas, och resultaten är goda. I Karlskoga och Degerfors har anmälningarna om brott minskat betydligt och ett effektivt samarbete har upprättats på lokal nivå.

Vi anser att det är mycket angeläget att dessa projekt får fortsätta och att de sprids till andra kommuner som är intresserade av verksamheten. Folkrörelserna kan bidra med kunskap till denna typ av brottsförebyggande verksamhet.

Erfarenheterna från dessa fem projekt visar att det med begränsade medel går att nedbringa brottsligheten på ett humant sätt och med en bred uppslutning bland kommuninvånarna.

Jag vill med anledning av att försöksverksamheten på de fem orterna nu utvärderas fråga regeringspartiernas föredragande följande: Hur blir fortsättningen för dessa försök om de inte får del av de medel som vi socialdemokrater nu föreslår att de skall få?

Avslutningsvis, herr talman, vill jag upprepa att vägen till minskad brottslighet inte står att finna i längre fängelsestraff utan i effektiva brottsförebyggande åtgärder som är anpassade till de förhållanden som råder på olika håll i landet.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna under mom. 1, 2 och 4.

Anf. 52 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! Jag vill tala litet om Ny demokratis inställning till allmänpreventionens betydelse i rättstillämpningen. Enligt utskottets uppfattning tillmäts allmänpreventiva hänsyn inte tillräcklig betydelse i rättstillämpningen sedan 1 kap. 7 § brottsbalken togs bort. Bestämmelsen borde återinföras, så att det framgår att den främsta uppgiften för domstolar, åklagare, polisväsende samt kriminalvård är att upprätthålla allmän laglydnad.

I vart fall borde brottsbalken ändras så, att det av lag framgår att domstolarna måste ta hänsyn till kravet på allmän laglydnad i sin dömande verksamhet. Härigenom skulle, herr talman, uppnås ökad stadga i och en förbättrad tilltro hos allmänheten till domstolarna och rättssystemet i stort. Ett starkare betonande av allmänpreventiva hänsyn i rättstillämpningen skulle också vidga möjligheterna att döma till strängare straff för högaktiva vanebrottslingar och medverka till att hos unga människor inpränta hur allvarligt samhället ser på brott.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
Brottsförebyggande
rådet m.m.*

Herr talman! Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag som tillgodoser vad utskottet nu har anfört. Detta bör riksdagen med anledning av Ny demokratis motion Ju810 som sin mening ge regeringen till känna. Jag yrkar bifall till Ny demokratis reservation i detta ärende.

Anf. 53 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I förra årets forskningsproposition slogs fast att BRÅ skulle utvecklas till ett kvalificerat expertorgan i kriminalpolitiska frågor under regeringen. Samtidigt skulle uppbyggnaden av den kriminalpolitiska forskningen vid universiteten intensifieras. Forskningen skulle fortsätta vid BRÅ, framför allt den tillämpade forskningen.

BRÅ:s delvis nya inriktning innebär en fokusering på utveckling och utvärdering inom det kriminalpolitiska fältet. BRÅ skall sammanställa och förmedla för rådets verksamhetsområde relevant information om kriminalvetenskaplig forskning till myndigheter, till olika organisationer och till enskilda. Dessutom skall BRÅ ansvara för övergripande utredningar och analyser av samhällets samlade resurser inom det kriminalpolitiska fältet. På så sätt ges också underlag till statsmakterna för kriminalpolitiska åtgärder. Jag menar att det är av mycket stor betydelse att vi har rätt underlag för att kunna fatta riktiga politiska beslut.

Vad gäller medelstilldelningen yrkar socialdemokraterna, som Alf Eriksson sade, på ytterligare 3 miljoner kronor medan Vänsterpartiet vill minska anslaget med 10 miljoner kronor. Anslagstilldelningen är emellertid väl avvägd. Jag gör den bedömningen, eftersom den är i enlighet med vad BRÅ själv har åskat. Jag vill betona detta, eftersom Alf Eriksson frågade mig om jag anser att anslagstilldelningen är tillräcklig. Jag utgår ifrån att om BRÅ får det som man har åskat innebär det också att medlen räcker till för att man skall kunna bedriva sin verksamhet under, som Alf Eriksson betonade, tillfredsställande förhållanden.

BRÅ har dessutom självt föreslagit att en nedskärning med 1,5 miljoner kronor görs av anslaget för budgetåret 1994/95. Dessa medel skall överföras till den kriminologiska forskningen på universiteten, i enlighet med de planeringsramar som regeringen fastställt för perioden.

Jag är vidare i grunden mycket positiv till en professur vid BRÅ – det har jag sedan länge uttalat – men regeringen är inte nu beredd att inrätta en sådan. Man håller ju på att bygga upp professurer vid universiteten.

BRÅ tillförs också 5 949 000 kronor den 1 juli 1994, då BRÅ tar över beställaransvaret för statistiken inom rättsväsendet. Ansvar kommer här att omfatta både kriminalstatistik och annan statistik för rättsväsendet. Jag yrkar därför avslag på reservation 1.

Herr talman! BRÅ har på regeringens uppdrag och i samverkan med Rikspolisstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen utarbetat en framtids- och omvärldsanalys avseende det kriminalpolitiska verksamhetsområdet för tiden fram till sekelskiftet. Målet för analysen var att ta fram ett underlag för fortsätta överväganden inom regeringskansliet när det gäller reformarbetet inom kriminalpolitikens område. Analysen har särskilt tagit sikte på följande frågeställningar:

- Hur ser den förväntade brottsutvecklingen ut?
- Vilka åtgärder krävs med tanke på den förväntade brottsutvecklingen?
- Vilken arbetsbelastning kan det komma att bli inom rättsväsendet?
- Vilka krav bör ställas på kriminalpolitiken utifrån den här analysen?

BRÅ har utifrån denna analys också utfärdat ett recept. BRÅ förespråkar en nationell brottspreventiv strategi, där åtgärder inom rättsväsendet samordnas med åtgärder inom andra samhällssektorer som skolan, socialtjänsten, frivilligorganisationer m.fl. Strategin bör också innefatta frågor som huvudmannaskap för den brottsförebyggande verksamheten, huvudmannaskap för frågor som rör de lokala brottsförebyggande programmen, en årlig och förbättrad brottsofferundersökning och förbättringar av rättsstatistiken. Denna framtids- och omvärldsanalys pekar på en fortsatt utveckling av antalet brott, om man inte radikalt lägger om politiken, tänker om och åtgärdar. Vi slår fast att brottsligheten är oacceptabelt hög redan i dag. Det är absolut icke önskvärt att den ökar.

Frågan är då vad man skall göra. Det behövs en långsiktig förändringsprocess. Det är nödvändigt att bygga kriminalpolitiken på en helhetssyn. Det verkar som om Alf Eriksson inte har läst detta, som slås fast både i betänkandet och i propositionen. Detta gäller åtgärder både från det allmänna och från samhället i övrigt.

Det krävs åtgärder på bred front inom kriminalpolitikens traditionella områden. Man måste se på strafflagstiftningen, på polisens verksamhet och på kriminalvårdens roll. Självfallet innefattas detta i kriminalvårdens hela problematik, men det skall å andra sidan inte vara enbart på de områdena som man skall studera hur kriminalpolitiken i framtiden skall utformas. Jag tror att vi är överens om att de traditionella kriminalpolitiska åtgärderna inom rättsväsendet främst består av ingripanden och reaktioner mot redan begångna brott. Jag tror också att vi är överens om att sådana åtgärder snarast är ett uttryck för misslyckande i ambitionen att förebygga och förhindra brott.

Man kan naturligtvis inte frånga att också en av rättsväsendet utformad fast och konsekvent kriminalpolitik som tillämpas av statssystemet har förebyggande effekter.

Också de här förklaringarna har jag hämtat från budgetpropositionen. I budgetpropositionen står att direkt brottsförebyggande insatser och åtgärder måste prioriteras. Alf Eriksson sade i sitt anförande att vi inte talar om brottsförebyggande insatser utan bara vill åtgärda brott som redan har begåtts. Men i betänkandet och i budgetpropositionen står klart och tydligt att brottsförebyggande insatser skall prioriteras. Det betyder väl att man menar allvar och tycker att det här är viktigt? Ordet prioritera innebär faktiskt att sätta först och före.

Vi måste skapa möjligheter för samhället att utvecklas, så att människor kan växa i mognad och ansvar och ömsesidigt hänsynstagande. Särskilt viktigt är detta när det gäller barn och ungdomar. Också dessa ord har jag hämtat ur betänkandet och budgetpropositionen. Trots detta har Socialdemokraterna en reservation där man säger att man måste satsa på barn och ungdomar. Ni kunde ju i stället bara ha skrivit av det som står i budgetpropositionen.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Anslag till
Brottsförebyggande
rådet m.m.*

Jag utgår från att alla politiker vill slå vakt om det generella välfärdssamhället. Jag utgår från att ingen politiker eftersträvar hög arbetslöshet, även om arbetslösheten ökade under den socialdemokratiska regeringstiden. Jag utgår från att ingen vill ha stora sociala klyftor eller öka de som finns, även om de sociala klyftorna ökade enormt under den förra socialdemokratiska regeringen. Jag utgår också från att ingen vill ha förslummade bostadsområden.

Vi i regeringspartierna betonar hur viktigt det är med förebyggande insatser, och vi betonar hur viktigt det är att stärka familjens ställning och att ta till vara skolans möjligheter som fostrare, hur viktigt det är att ge unga normer och värderingar och hur viktigt det är att barn lär sig skilja på mitt och ditt och rätt och fel.

I betänkandet betonas det också hur viktigt det är att ta till vara människors engagemang och deltagande inom det brottsförebyggande området. Regeringen har nyligen också gett BRÅ i uppdrag att utarbeta ett nationellt brottsförebyggande program, som BRÅ självt har önskat.

Detta program skall belysa frågor om inriktning och målbeskrivning för det brottsförebyggande arbetet, ansvarsfördelning, samordning och – lyssna nogga nu – samverkan på olika nivåer samt uppföljning och utvärdering av resultatet. En central fråga anges vara vilka åtgärder som behövs för att förhindra att unga människor dras in i kriminalitet och missbruk.

BRÅ är ju också representerat i Trygghetsutredningen och skall vid arbetet med ett nationellt brottsförebyggande program hålla kontakt med och beakta det arbete som sker inom den utredningen vad gäller lokalt trygghetskapande arbete, närpolisverksamhet och ett problemorienterat brottsförebyggande arbetssätt.

Målet är att regeringen under våren 1995 skall kunna förelägga riksdagen ett förslag till ett nationellt brottsförebyggande program.

Dessutom skall regeringen tillsätta en särskild utredare med uppdrag att ta fram en samlad resultatredovisning för det kriminalpolitiska arbetsområdet. Det arbetet skall vara avslutat före 1994 års utgång.

Av det sagda framgår väl ändå väldigt tydligt att regeringen lägger stor vikt vid att minska brottsligheten och öka människors trygghet och att regeringen lägger särskilt stor tonvikt vid brottsförebyggande insatser inom kriminalpolitiken.

Med detta vill jag yrka avslag på reservation 2.

Herr talman! I motion 809 av Socialdemokraterna begärs, som vi hörde här tidigare, att BRÅ ges ett generellt uppdrag för uppbyggande av lokala brottsförebyggande organ i landets kommuner och att en fond inrättas, i vilken BRÅ administrerar, prövar och fördelar medlen.

Först vill jag framhålla att lokalt brottsförebyggande arbete och initiativ bör stimuleras. Statsmakterna har ett ansvar för att skapa goda förutsättningar för och ge ett aktivt stöd till lokalt brottsförebyggande arbete. Detta betonas i betänkandet. Enligt tidigare regeringsbeslut har BRÅ och Rikspolisstyrelsen stött bildandet av fem pilotprojekt, vilket också Alf Eriksson berörde i sitt anförande. De här erfarenheterna skall samlas för att kunna användas på andra håll i landet. BRÅ håller nu på med en fortlöpanande uppföljning av projekten och skall lämna en slutlig redovisning i höst.

BRÅ skall också under innevarande budgetår ägna särskild uppmärksamhet åt att utifrån de här erfarenheterna utveckla modeller för lokalt brottsförebyggande arbete. För att kunna göra det har BRÅ börjat med en landsomfattande inventering och systematisering av brottsförebyggande verksamhet som bedrivs i olika kommuner på initiativ av kommuner, polisen eller båda delar. Det här beräknas kunna avrapporteras nästa budgetår.

Dessutom arbetar Trygghetsutredningen nu med att se över rollfördelningen mellan enskilda poliser och kommuner i arbetet med att skapa trygghet mot brott, särskilt vardagsbrottslighet och ordningsstörningar. Kommittén skall också studera hur möjligheter till samverkan kan utvecklas mellan enskilda och polis.

På grund av allt detta aktuella utrednings- och utvärderingsarbete gällande lokalt brottsförebyggande arbete bör motionen nu avslås av kammaren.

Jag yrkar avslag också på reservation 4, som är en upprepning av vad Ny demokrati uttryckte i en motion i fjol. Brottsbalkens bestämmelser om straffmätning och påföljdsval ger redan i dag domstolarna möjlighet att i tillräcklig utsträckning beakta allmänpreventiva hänsyn vid valet av påföljd för brott.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 54 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Vad BRÅ har äskat är en sak. Det kan väl inte vara så att det inte är möjligt för ledamöter i den här kammaren att föreslå andra eller ytterligare uppgifter till BRÅ? Det är just vad vi har gjort, och dessa andra uppgifter skulle finansieras med de 3 miljonerna.

Jag kan upprepa vilka uppgifter det gällde. Den första uppgiften var att utvärdera den ekonomiska brottsligheten, som håller på att gå oss över huvudet. Den andra uppgiften gällde en utvärdering av de brottsförebyggande projekten, och den tredje gällde inrättandet av professuren.

Vi har inga delade meningar om vikten av BRÅ:s omvärldsanalys och vad man kommer fram till i den. Vi har inte reserverat oss på den punkten. Men de sköna skrivningar som finns måste ju överensstämma med den handling som utförs.

Vi har sett efter vad som sammantaget har gjorts på kriminalpolitikens område under två och ett halvt år, och vi kan då konstatera att det icke har satsats några extra pengar på brottsförebyggande verksamhet, medan den ena potten med hundra miljoner efter den andra har använts till att bygga ut fängelser och utöka straffskalorna. Vi kan inte se att förlängda, utökade straffskalor skulle ge en likadan brottsförebyggande signal som andra, mer humana brottsförebyggande åtgärder.

Varför nu, när vi har så goda erfarenheter, vänta med att sätta i gång lokala projekt på bred front? Utskottsmajoriteten har på den här punkten möjlighet att visa att ni menar något med den brottsförebyggande verksamheten ute på det lokala planet.

Anf. 55 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag informerade om att man inom BRÅ har fått de medel man har äskat. Jag gjorde det därför att Alf Eriksson klagade på att BRÅ

5 Riksdagens protokoll 1993/94. Nr 82

inte kunde arbeta under tillfredsställande förhållanden, eftersom man inte hade fått erforderliga resurser. Som jag sade i mitt anförande utgår jag från att man inom BRÅ vet vad man äskar, och får man vad man äskar kan man åtminstone arbeta under tillfredsställande förhållanden. Det innebär inte att inte ett parti här i riksdagen kan föreslå att BRÅ skall jobba med något annat eller ha ytterligare uppgifter – det har jag inte invänt mot.

Det finns redan i dag två stycken experter på BRÅ som jobbar med den ekonomiska brottsligheten. Det är väldigt viktigt och bra, och det kompletterar annan utredning kring ekonomisk brottslighet som pågår just nu.

Alf Eriksson frågar varför vi inte visar i handling att vi vill satsa på brottsförebyggande arbete. Det har vi gjort, bl.a. med de projekt som är i gång. Dessa är alltså inte färdigutvärderade, utan en utvärdering av dem håller på nu.

De projekten skall utvärderas tillsammans med andra lokala brottsförebyggande projekt. De startas ideligen, och de pågår på fler platser i landet än i dessa fem försökskommuner. Erfarenheterna från dessa projekt skall samlas in och utvärderas för att kunna bilda modeller, helst i varje polisdistrikt i hela landet. Majoriteten menar att vi bör invänta resultatet av den utvärdering som pågår. Vi bör avvakta och utvärdera det, så att vi kan göra det bästa möjliga av det hela.

Alf Eriksson säger – och jag har hört det tidigare i kammaren här i dag – att regeringen nu enbart satsar på hårdare straff och inte på det brottsförebyggande arbetet. Jag försöker erinra mig någon lagstiftning där vi har varit oense när det gäller straffskalorna.

Vi har gemensamt ansett att man t.ex. skall sänka gränsen för grovt rattfylleri från 1,5 promille till 1 promille. Vi ser gemensamt, såvitt jag har förstått, allvarligt på sexualbrott, och vi har också sett det som viktigt att skärpa lagstiftningen för narkotikabrott. Jag undrar vilka lagar och straffpåföljder som ni socialdemokrater här syftar på.

Anf. 56 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att de lokala projekten nu utvärderas under våren och att det skall komma en rapport till hösten. Det har också skett en kontinuerlig utvärdering. Redan under 1992, vill jag minnas, gjordes en första utvärdering av hur detta hade gått.

Det finns väl inte någon anledning att inte använda de positiva signaler som har kommit redan på detta tidiga stadium och sätta dessa projekt i sjön. Jag har träffat representanter för flera kommuner där de är intresserade av att köra i gång liknande verksamhet. Men alla vet ju hur det låter när man kommer till kommunerna: Vi har inga pengar.

Vi ser här en möjlighet att stötta kommuner och polisdistrikt att komma i gång med den här verksamheten på ett tidigt stadium. Jag tror att det är mycket välinvesterade pengar.

Sedan till frågan om straffskalorna. Vilket är mest brottsförebyggande, Ingbritt Irhammar: risken för att bli upptäckt när man har begått ett brott, eller att få en hårdare påföljd?

Anf. 57 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Alf Eriksson och jag är inte oense om att det sker kontinuerliga utvärderingar av lokala brottsförebyggande projekt och att det arbetas fram modeller som kan användas på flera håll. Verksamhet byggs nu upp på väldigt många olika håll.

Trygghetsutredningen hade en hearing för inte så länge sedan där olika kommuner vittnade om hur mycket arbete som redan hade satts i gång och som pågick. Jag hörde inte att någon av de kommunerna sade att de inte hade kunnat starta på grund av brist på resurser.

Det har i så fall varit fråga om brist på fantasi. Det är ofta behovet av samverkansformer som har betonats, och jag vet inte om man skall behöva budgetera det. Jag har inte hört det i de kommuner och polisdistrikt som startat med detta.

Jag ställde en fråga till Alf Eriksson. Alf Eriksson sade att den nuvarande regeringen driver en politik som innebär att fler sätts i fängelse. Jag medger att fler sätts i fängelse. Domstolarna dömer i dag utifrån samma lagstiftning hårdare på ett helt annat sätt än för tre, fyra år sedan.

Vi har dessutom ändrat lagstiftningen. Jag nämnde sexualbrott, övergrepp på barn, rattfylleri och narkotikabrott. På vilka av dessa områden har Socialdemokraterna reserverat sig mot lagstiftningen på ett sätt som hade kunnat leda till färre fängelsedomar?

Dessutom vill jag påminna om att Centern i opposition till den förutvarande socialdemokratiska regeringen drev på för att vi skulle få alternativ till fängelsestraff, bl.a. samhällstjänst i hela landet. Vi fick reservera oss till förmån för att detta skulle införas, eftersom majoriteten, dvs. ni socialdemokrater, inte var beredda att införa alternativ i den snabba takt som vi då ville.

Anf. 58 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! I den här frågan har vi under min tid som ledamot i kammaren vid varje tillfälle motionerat om en samlad översyn av straffskalorna så att vi får en bild av det hela, och så att de harmoniserar med varandra.

Men det är inte bara fråga om detta. Som sades i debatten om föregående betänkande har vi också föreslagit alternativa påföljder till fängelsestraff.

Vi anser inte att fängelsestraff är allena saliggörande. Det är berättigat i vissa fall, men det är en mycket uråldrig metod. Det har tillämpats ganska länge. I dagens moderna samhälle vore det väl synd om vi inte skulle kunna hitta någon metod som var humanare, billigare och bättre.

Anf. 59 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Alf Eriksson och jag är överens på ett område, och det är att vi måste finna fler alternativ till fängelsestraff. Det är också därför som Straffsystemkommittén nu arbetar för att finna möjligheter till alternativ inom påföljdssystemet.

Vi i Centern har precis som Socialdemokraterna representanter i kommittén. Vi gnuggar verkligen våra geniknölar för att försöka finna olika alternativ. Jag tror att alla som sitter med i den utredningen är överens om att det är viktigt att finna alternativ.

Jag reagerar över reservationer där man skriver som om man menade att

inte alla betonar detta. Ni säger i reservation nr 2, som gäller inriktningen av kriminalpolitiken, att det skall ske en satsning på brottsförebyggande arbete. Men det sägs både i budgetpropositionen och i utskottsmajoritetens text i betänkandet. Där står t.o.m. att det brottsförebyggande arbetet skall prioriteras.

Ni talar om att reformera straff- och påföljdssystem med utvecklandet av alternativ till frihetsstraff. Det finns en utredning som arbetar utifrån just de direktiven.

Ni talar om en human kriminalvård med förbättrat innehåll. Den frågan har en annan utredning arbetat med.

Ni talar om utökat stöd till brottsoffren. Det har sällan gjorts så mycket för brottsoffren som under den korta tid – två och ett halvt år – som den nuvarande regeringen har suttit vid makten.

Ni talar om snabba och tydligare reaktioner för unga lagöverträdare. Ungdomsbrottsutredningen har avgett ett i stort sett enigt betänkande. Nu håller vi på att försöka lägga fram sådana förslag som jag tidigare har fått reservera mig till förmån för, eftersom ni socialdemokrater inte var beredda att satsa på detta. Det gäller t.ex. medling för unga lagöverträdare. De förslagen avslog ni år efter år på den tiden.

Ni talar om effektivare polisiära arbetsmetoder. Nu skall det tillsättas en utredning som skall titta på polisens verksamhet.

På punkt efter punkt talar ni om sådant som står i propositionen eller i utskottsmajoritetens text i betänkandet. Det verkar som att ni söker strid i stället för att vi skall arbeta framåt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

10 § Vissa anslag m.m. inom Utrikesdepartementets område

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU14 Vissa anslag m.m. inom Utrikesdepartementets område
(prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 60 VIOLA FURUBJELKE (s):

Herr talman! Till utrikesutskottets betänkande om vissa anslag inom Utrikesdepartementets område har vi socialdemokrater fogat två reservationer.

Den första handlar om fredsbevarande verksamhet. Där har utskottet instämt när det gäller det behov som vi beskriver i den motion som ligger till grund för reservationen, men avstrykt att pengar avsätts till detta ändamål.

Bakgrunden till reservationen och motionen är att vi anser att Sverige nu behöver ta ett samlat grepp. Vi har beskrivit detta i ett program för gemensam säkerhet.

De ändrade utrikespolitiska förhållandena ställer större och ändrade krav på Sverige. FN, ESK och framtida Partnerskap för fred är tre stora organisationer med åtaganden där Sverige kommer att spela en framträdande roll

även i framtiden. Inom FN och ESK har vi redan fullgjort olika åtaganden, och inom Partnerskap för fred kommer vi sannolikt också att göra det framgent.

Vi har beskrivit hur vi vill finansiera vårt program för gemensam säkerhet. Det behövs inte bara en ekonomisk samordning utan också en politisk samordning. Det behövs kort sagt en bättre beredskap för att kunna möta de högre och förändrade kraven. De krav som jag talar om har beskrivits i bl.a. Boutros Ghalis Dagordning för fred. De finns som en bärande grundtanke i den internationella kommissionen för globalt samarbete.

Vi föreslår ett nytt anslag, som skall bära titeln Säkerhetsskapande åtgärder. Det är på totalt 1,3 miljarder kronor. Vi skapar detta nya anslag delvis genom en omfördelning av Försvarsdepartementets budget, delvis genom att föra över pengar från Utrikesdepartementets budget. 164 miljoner är nya färskas pengar. Om Sverige med fortsatt anständighet skall kunna tala om värdet av en alleuropeisk säkerhetsordning får vi inte agera som om vi trodde att det skulle kunna växa upp alldeles av sig självt. Vi måste själva verka för att så skall ske. Med det nya anslaget skulle vi visa på vad vi har kallat för peace dividend. Vi har begärt det av många andra länder tidigare, men Sverige skulle här kunna gå i bräsch och visa att vi med peace dividend skulle ha en beredskap för att verka för en ny alleuropeisk säkerhetsordning.

Vi vill ta 1 miljard från försvarsbudgeten, 836 miljoner från Utrikesdepartementet, och 164 miljoner är färskas pengar. Detta ger tillsammans 1,3 miljarder kronor. Detta har alltså utskottsmajoriteten avstyrkt.

Egentligen i samma syfte har vi reserverat oss mot majoritetens förslag till nedskärningar av F 2-anslaget. Vi har egentligen två reservationer som båda främjar säkerheten. F 2-anslaget går till organisationer för information och studier om säkerhetspolitik och säkerhetsfrämjande utveckling. Utan organisationer som informerar om och engagerar sig för den här utvecklingen kan inte heller regeringen åstadkomma särskilt mycket. De är så att säga samverkande faktorer.

Majoriteten vill skära ned F 2-anslaget från 23 miljoner kronor till 13 miljoner. Man motiverar det med att antalet ansökningar har minskat från 600 till 350 och att det ansökta beloppet minskat på motsvarande sätt. Nu är det inte riktigt sant, det är inte riktigt proportionell minskning av totalsumman av de ansökta bidragen.

Värre är, tycker jag, att man anklagar organisationerna för och motiverar neddragningen med att organisationerna ofullständigt redovisat de bidrag som de fått tidigare. Det har visat sig vid en granskning att UD inte har särskilt god reda. Flera av de bidrag som man har räknat in i det icke-redovisade beloppet har varit sådana som inte har behövt redovisas ännu. I en del fall har de t.o.m. varit redovisade, men UD har slarvat bort redovisningarna.

För övrigt förtjänar UD kanske en viss kritik. Enligt ett klipp från DN den 16 mars ger regeringskansliets revisionskontor UD en svidande kritik för hur man har misskött sin egen redovisning.

Det kanske inte är så lätt för små folkrörelseorganisationer med ingen eller väldigt liten administration att klara det här. Jag tror att man måste visa en viss tolerans och förståelse för att det kan bli förseningar. Men det får inte

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Vissa anslag m.m.
inom Utrikes-
departementets
område*

på något sätt göra att det värdefulla arbetet minimeras så till den grad att man nästan halverar bidraget.

Det som är märkligt i sammanhanget är att utskottsmajoriteten skriver mycket väl om organisationernas arbete. Man lovordar det, man talar verkligen om hur angeläget det är att detta arbete genomförs, inte minst i den förändrade tid som vi nu lever i.

Samtidigt som man föreslår denna stora nedskärning säger man: "Utskottet utgår ifrån att såväl projektstöd som organisationsstöd bör kunna lämnas på samma sätt som för närvarande." Det här är verkligen en tulipanaros. Det är ungefär som att säga till en metallarbetare: Vi halverar din lön, men det gör ingenting. Du kommer att kunna leva med precis samma standard som tidigare. Det här är oerhört enkel matematik. Alla förstår att det i bästa fall är önsketänkande att det skall vara så. Värre är om detta är ett försök att föra organisationerna bakom ljuset och låtsas att det inte kommer att bli någon förändring.

Vi har i vår reservation skrivit att vi anser att det här anslaget fortsatt bör vara på 20 miljoner kronor. Vi tycker att det är oerhört viktigt att vi inte nu när vi har så många utmaningar på det utrikespolitiska området framför oss drar ned på anslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2, som handlar om ett program för gemensam säkerhet och innebär ett betydligt större anslag för studier och information om fred och nedrustningsarbete.

Anf. 61 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande UU14 om vissa anslag inom Utrikesdepartementets område handlar om anslagen Utrikesförvaltningen, Bidrag till vissa internationella organisationer som FN, Nordiska rådet och EFTA. I betänkandet återfinns också anslaget Information om Sverige i utlandet, Utrikeshandel och exportfrämjande. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor behandlas under F-avsnittet i propositionen.

Anslaget Utrikesförvaltningen m.m. rymmer medel till departementets och utlandsmyndigheternas löner och förvaltningskostnader, och kostnader för vissa förhandlingsresor på 60 miljoner kronor hänförs också till det anslaget. Trots att det av budgetförslaget framgår att man har företagit besparingar på sammanlagt 21,5 miljoner yrkas det nu på en höjning av anslaget med 39 551 000 kr.

Vi anser att utrikesförvaltningen bör åläggas sparbeting som motsvarar 5 % och föreslår en sänkning av anslaget med 76 miljoner. Vi vill också se över kostnader för lokaler och bostäder utomlands samt bevaka att kostnader för resor minimeras.

Vi anser att hela FN-organisationen måste ses över. Den är i många avseende ineffektiv, svällande och byråkratisk. Många FN-organ behöver samordnas, en del skrotas.

Vi anser att Sverige aktivt bör verka för fler svenskar inom FN-systemet. Med tanke på Sveriges generösa bidragsgivning borde många fler styrelseposter och många fler tjänstemän beredas arbetsmöjligheter inom FN.

Ny demokrati anser att de verksamheter som skall prioriteras inom FN är befolkningsfrågan, miljön och FN i rollen som världspolis.

Sverige måste på ett bättre sätt utnyttja de upphandlingar som sker inom FN. Det är stora belopp som går svenska företag förbi. Den totala FN-upphandlingen uppgår till ca 35 miljarder USD per år. Den del av FN-upphandlingen som är mest intressant för svensk industri uppskattas till ca 2,5 miljarder USD. Svensk industri har hittills visat ett ganska litet intresse för denna FN-marknad. Detta måste rättas till genom en intensifierad information från den svenska FN-delegationen i New York till svenska företag.

Sverige har av tradition sänt parlamentariker och andra representanter till FN:s generalförsamling varje höst. Vi vill dock införa en ny modell för detta. Vi föreslår att Sverige i framtiden endast sänder två grupper med tio riks-dagsledamöter i varje. Parlamentarikergruppen skall delta i FN-arbetet under en tvåveckorsperiod i stället för fyra veckor som nu är fallet. Alla partier skall vara representerade i gruppen. Som förhållandena är i dag innebär vårt förslag att Vänsterpartiet, Ny demokrati, kds, Folkpartiet och Centern får vardera en delegat, Moderaterna två och Socialdemokraterna tre delegater.

Inom departementet saknas i dag ett samlat grepp över Sveriges FN-insatser. Detta anser vi måste ändras. Ny demokrati anser att hela FN-engagemanget skall finnas inom ett och samma departement på UD. Man får då en bättre överblick och kan undvika dubbelarbete. En bättre samordning leder till effektivisering och lägre kostnader.

Vi vill att FN i framtiden skall kunna spela en större roll – en roll som "världspolis". Ny demokrati ställer sig positivt till fredsbevarande och fredsskapande insatser inom FN:s ram. Vi vill främja inrättandet av en särskild fredsskapande styrka under FN:s säkerhetsråds kontroll.

Rollen som världspolis har ofta fått spelas av USA, såsom i Somalia och Kuwait. USA kan dock inte ta på sig denna roll i all framtid. Den inhemska amerikanska opinionen kommer inte att i alla lägen acceptera att amerikanska liv riskeras och offras i fjärran länder. Detta gäller speciellt om inte andra länder är beredda att hjälpa till för att upprätthålla världsfreden och försvara demokratiska staters överlevnad.

Sverige bör spela en aktiv och pådrivande roll så att dessa styrkor bildas så snart som möjligt. Det är självklart att Sverige som nation måste vara berett att tillsammans med andra nationer ingripa för att lösa allvarliga konflikter i omvärlden – ingripanden med trupp, inte bara med diplomatiska uttalanden. Detta måste vi göra inte minst för att vi själva skall kunna få hjälp om vi blir angripna av främmande makt.

Herr talman! Vi anser att kostnaderna för Nordiska rådet är orimligt höga. Vi föreslår att regeringen tar initiativ till att utreda och analysera det nordiska samarbetets arbetsformer.

Vi anser att Nordiska rådet bör syssla med nordiska miljöfrågor och med frågor av gemensamt nordiskt intresse inför ett europeiskt samarbete. Inom Nordiska rådet bör verksamheten spegla det som är unikt just för Norden.

Herr talman! När det gäller anslagstitlarna D. Information om Sverige samt E. Utrikeshandel och exportfrämjande har vi i vår motion utvecklat vår syn på skapandet av ett Sweden Center. Det finns i dag en lång rad myndigheter och statliga bolag som sysslar med utlandsrelaterade verksamheter: UD med ambassader och konsulat, EKN, Sveriges exportråd, biståndsorganisationer såsom SIDA, BITS, Swedecorp och Swedfund International. Ny

demokrati föreslår att samtliga dessa myndigheter och bolag sammanförs till en organisatorisk enhet – Sweden Center – som underställs Sveriges exportråd och som ägs gemensamt av staten och svenskt näringsliv.

Varje utlandsmarknad av betydelse för svensk handel skall bestyckas med ett Sweden Center. I de diplomatiskt tunga länderna finns separata ambassader, medan ambassadverksamheten i politiskt lätta länder borde kunna inkluderas i ett Sweden Center.

Med den föreslagna organisationen erhålls en enhetlig ledning av införsäljningen på utlandsmarknaderna av en mängd aktiviteter som rör Sverige. Med en enhetlig administration kommer stora kostnadsnedskärningar att kunna göras.

Vi föreslår att regeringen tillsätter en snabbutredning som får i uppdrag att skyndsamt utreda en ny organisation.

Anslag inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området återfinns i budgetpropositionens tredje huvudtitel under rubrikerna F 1–6. Under 1992 utreddes hur anslagna medel inom F 2-anslagets område Information och studier om säkerhetspolitik och fredsfrämjande utveckling används. Utredningen framförde stark kritik över anslagsutnyttjandet.

Ny demokrati anser att F-anslagen måste begränsas. Vi noterar regeringens ambition att begränsa anslagäskandena. Vi anser dock att regeringens besparingar är otillräckliga. Med ett budgetunderskott på 170 miljarder kan besparingar på några tiotals miljoner synas oväsentliga. Men vi anser att det nu verkligen gäller att spara – i smått som stort.

Vi föreslår att F-anslagen reduceras till 40 miljoner, vilket innebär en minskning med mer än en tredjedel i förhållande till 1993/94 års anslag.

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag avslutar mitt anförande med att yrka bifall till vår reservation nr 3 beträffande momenten 26 och 30 samt till reservation nr 4 beträffande momenten 31 och 35.

Anf. 62 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Förhållandet till Europeiska unionen präglar snart sagt alla frågor som riksdagen har att behandla. När det gäller kampanjen inför folkomröstningen kommer vi att få se att resurserna till ja- och nejsidan knappast är likvärdiga. Ja-sidan stöds av ett samlat ekonomisk-politiskt etablissemang och kommer rimligtvis att ha betydligt mer resurser till sitt förfogande än vad nej-sidan någonsin kan åstadkomma. Detta gäller helt oavsett hur stor andel av befolkningen som från början är engagerad i arbetet. Därför är det naturligtvis viktigt att de statliga bidragen till den här kampanjen ligger på en hög nivå.

Det kan inte råda något tvivel om att denna fråga är av största vikt – det har sagts otroligt många gånger i denna kammare. Viktiga frågor tenderar ofta att kosta pengar. Det här är en fråga som måste få kosta. Det gäller ju samhällets stöd till kampanjen.

Utskottet skriver mycket välvilligt att resurser till informationsinsatserna inför folkomröstningen skall fördelas rättvist mellan ja- och nejsidan. Vad annat skulle man kunna säga? Därmed överlämnar vi tolkningen av ordet "rättvist" till någon annan. Jag menar att vi måste följa samma modell som vi hade inför folkomröstningen om kärnkraften. Resurserna måste naturligt-

vis, i dagens penningvärde räknat, ligga på samma ekonomiska nivå som vid den folkomröstningen. Utskottet skriver att den frågan får vi ta ställning till sedan – det kommer säkerligen en proposition kring de närmare arrangemangen kring folkomröstningen! Men det vore ju utomordentligt värdefullt om riksdagen redan nu uttalade vad den vill att den här kampanjen skall få för resurser.

När vi nu vet datum och över huvud taget vet mer än när betänkandet skrevs finns det ingen anledning för riksdagen att inte uttala hur man vill ha det. Tillfälle till det får riksdagen genom att bifalla Bertil Måbrinks meningsyttring.

Ekonomiskt stöd till frivilligorganisationer som arbetar med fred, säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter är viktigt av många olika anledningar. Sådana här organisationer kan knappast locka sponsorer av någon vikt. Vilka skulle det i så fall vara? Försvarsindustrin lär knappast vara intresserad, även om den har tillräckliga resurser.

Att frivilligorganisationerna spelar en betydelsefull roll i det konkreta internationella arbetet är vi väl också överens om. Att de länge har kommit till undsättning och stöd i kris- och krigssituationer är väl belagt.

Frivilligorganisationernas engagemang och deltagande i fredsarbetet kommer att få ökad vikt. Det framhävs också av olika FN-organ och ESK. ESK vill t.ex. att frivilligorganisationerna skall engageras mer direkt i försöken att finna, hantera och på sikt medverka till att undanröja orsaker till konflikter.

Låt oss då titta på vad som händer med F 2-anslaget. Jag instämmer helt med vad Viola Furubjelke sade. Anslaget skall naturligtvis inte sänkas. Det bör åtminstone ligga kvar på samma nivå som förra året.

Det finns vidare en annan sak som berör F 2-anslaget. Den internationella kontaktverksamheten är begränsad till organisationer som knyter kontakter med de baltiska staterna, Ryssland och Polen. Den begränsningen är litet knepig. Den är dessutom helt onödig, och den hindrar svenska organisationer att få medel för att bygga nätverk med mänskliga-rättighetsorganisationer. Det gäller t.ex. vad som händer nu i f.d. Jugoslavien. Centralamerika är ytterligare ett exempel. En stor del av de flyktingar som kommer till Sverige är från dessa områden.

Vi tycker också att det är helt obefogat att F 2-anslaget skall överföras till Civildepartementet. Det bidrar inte till en bättre ordning eller överblick. Det fråntar Utrikesdepartementet det avgörande inflytandet för medelstilldelningen angående det som handlar om säkerhetspolitik och fredsverksamhet. Det är väl inte för mycket sagt att påstå att Civildepartementet inte har den kompetensen.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom Bertil Måbrinks meningsyttring. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till den del av meningsyttringen som gäller mom. 15.

Anf. 63 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Utrikesdepartementet är en myndighet med många år på nacken sedan det hade namnet Kabinettet för utrikes brevväxling. Departementet

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Vissa anslag m.m.
inom Utrikes-
departementets
område*

mentet har fått möta många skilda uppgifter med olika förutsättningar under århundradenas lopp.

I dag står vår utrikesförvaltning inför mycket speciella utmaningar. Dels gäller det naturligtvis för denna förvaltning, likväl som för andra statsförvaltningar, att den är ställd under de sparkrav som är nödvändiga i en ekonomi med så stora underskott som vi dras med i dag. Samtidigt lever vi i en tid när kravet på insatser från utrikesförvaltningens sida bara växer. Dels är vår verklighet alltmera internationaliserad. Sverige blir mer och mer beroende av väl fungerande internationella kontakter både nära och fjärran. Dels blir antalet länder som Sverige har anledning att odla kontakter med bara fler. Behovet av vår närvaro blir bara större och större.

Inom parentes sagt blir Ny demokratis spariver med stora nedskärningar på utrikesförvaltningens område utöver vad regeringen har föreslagit minst sagt malplacerad. Det faller på sin egen orimlighet. Jag behöver inte orda mer om det.

Det är därför naturligtvis viktigt att ha en ständig översyn av att resurser används på bästa sätt. Det arbetet fortgår kontinuerligt inom utrikesförvaltningen. Många bra insatser görs där. Det hela underlättas naturligtvis inte av att utrikesförvaltningens tjänstemän hör till de sämst betalda i vår samlade statsförvaltning. Det är inte riksdagens sak att lägga sig i avtalsförhandlingar. Men det kan vara värt att notera att så är det, och det är naturligtvis inte någon fördel för verksamheten.

Men det görs ändå imponerande insatser. Jag tror att vi i Sverige med rätta kan vara stolta över den utrikesförvaltning vi har. Sverige har gott renommé internationellt sett för det sätt utrikesförvaltningen fungerar.

Det betänkande vi nu behandlar berör många delar av finansieringen av utrikesförvaltningen. I allt väsentligt är utskottet enigt, och det är glädjande. Men det finns ett par punkter där det finns reservationer. Socialdemokraterna har en reservation som behandlar frågan om gemensam säkerhet. Reservationen bygger på ett socialdemokratiskt motionsyrkande. När jag studerade yrkandet kunde jag konstatera att det utgjorde en mycket värtalig beskrivning av nödvändigheten av den politik som regeringen i allt väsentligt redan för. Det stöd till sitt politiska innehåll som detta yrkande från Socialdemokraternas sida i realiteten innebär är naturligtvis välkommet. Det är viktigt med en bred konsensus i utrikespolitiken.

Däremot vill Socialdemokraterna visa något slags handlingskraft genom att flytta runt pengar inom och mellan Utrikes- och Försvarsdepartementen. På det sättet trollas ett nytt anslag fram. Men om man tittar litet närmare på detta ser man att de pengar som redan används för de ändamål som Socialdemokraterna vill att de skall användas till endast flyttas runt. Sedan blir det ett nytt anslag, och det känns handlingskraftigt.

Vi tror inte på den typen av handlingskraft. Organisatoriska förändringar skall vara sakligt motiverade. Vi kan inte se att det socialdemokratiska förslaget ger några som helst nya möjligheter att göra något som inte redan görs med det system som redan finns. Vi instämmer hjärtligt i de politiska ambitionerna som finns i den socialdemokratiska motionen. Vi har precis samma ambitioner, men däremot tror vi inte så mycket på den omfördelning av an-

slagen som Socialdemokraterna föreslår. Vi avstyrker därför det konkreta yrkandet.

Herr talman! Vidare var det förslaget om F2-anslaget. Det gäller anslaget till enskilda organisationers verksamhet i fråga om fred och nedrustning. Jag skall villigt erkänna att förslaget inte mötte någon entusiasm från de flesta av regeringssidans ledamöter. Vi är ense om den betydelse som de enskilda organisationernas och folkrörelsernas arbete innebär när det gäller frågor om fred och nedrustning. Men det som gjorde att vi ändå inte kunde avvisa regeringens förslag var det faktum att förslaget motiverades med att efterfrågan på pengar från detta anslag hade minskat kraftigt. Mängden ansökningar och de ansökta beloppen hade minskat kraftigt. Det är ett motiv som inte utan vidare går att sopa bort. Vi konstaterade vad Viola Furubjelke sade, nämligen att även om efterfrågan på pengar från anslaget har minskat, och därmed anslaget minskas, bör man kunna ge seriösa, bra projekt och organisationer stöd i samma omfattning som tidigare. Det finns då ingen rimlig anledning att minska stödet till de stödvärda verksamheterna. Det är den slutsatsen som utskottet har dragit. Därmed är det självklart att om UD:s bedömningar inte skulle hålla, dvs. att efterfrågan på pengar för seriösa projekt ökar, får frågan tas upp till förnyad behandling i riksdagen igen. Men motivet för nedskärningen är en minskad efterfrågan, och utskottet noterar detta.

För säkerhets skull har utskottet dessutom konstaterat att anslaget bör kunna avlastas den internationella verksamheten. Många organisationer gör mycket stora insatser med stöd från F 2-anslaget i krigszoner, t.ex. i det forna Jugoslavien och i Somalia. Det är inte alldeles nödvändigt att använda F 2-anslaget för detta ändamål. Här går det mycket väl att använda katastrof- eller demokratianslaget. Det finns många andra resurser.

Om man avstår från den prutning på katastrofanslaget som Socialdemokraterna vill göra, går det att utan vidare använda de resurserna till att finansiera fina fredsskapande insatser från frivilligorganisationer eller enskilda organisationer i t.ex. Jugoslavien eller Somalia. På så sätt avlastas F 2-anslaget.

Sammantaget kan jag säga att vi är övertygade om att det med en sådan omfördelning och med hänsyn till det som UD självt säger beträffande efterfrågan på anslaget bör vara fullt möjligt att ge stöd till stödvärda insatser på detta område på samma sätt som hittills.

Avslutningsvis vill jag apropå nydemokraternas reservation säga: Allt det som man säger i reservationen och som Moquist sade från talarstolen om vikten av effektivitet, om vikten av att reformera FN:s verksamhet, om vikten av att svenska företag är aktiva vad gäller upphandling i multilateral verksamhet osv. är helt okontroversiella ståndpunkter. Det är sådant som alla är ense om. Det är inte någonting som vi behöver tvista om ytterligare.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 64 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt raljerar över att vi socialdemokrater vill visa handlingskraft genom att flytta pengar mellan olika konton. Jag vill då erinra Pär Granstedt om att vi för två veckor sedan fick en första redovisning av vad

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Vissa anslag m.m.
inom Utrikes-
departementets
område*

Partnerskap för fred skulle innebära för Sverige. Det redovisades en mängd åtaganden utan pengar. Tack vare socialdemokratiskt initiativ fick riksdagen så småningom en skrivelse. Vi begärde också besked om finansieringen.

Pär Granstedt säger att vi socialdemokrater i vår motion samlat förslag om den politik som i dag redan förs. Men politik utan ekonomi är bara ord. Med förslaget om ett program för gemensam säkerhet vill vi samordna ekonomi och politik. Vi vill ha lite ordning och reda på dessa frågor.

Vid tal om F2-anslaget säger Pär Granstedt att vi är rörande eniga om betydelsen av folkrörelsernas arbete. Men uppenbarligen är vi inte det. Vi värderar det inte lika högt. Vi socialdemokrater är beredda till ett anslag på 20 miljoner, medan Pär Granstedt har tillstyrkt en nedskärning med 10 miljoner kronor. Det motiverar han än en gång med att mängden ansökningar har gått ned i antal. Men är det inte så, Pär Granstedt, att bara en bråkdel av ansökningarna tidigare kunde bifallas? Jag är övertygad om att det är välbekant, och det kommer att vara så även i fortsättningen. Vi skulle ha kunnat öka andelen bifallna ansökningar; det är ingen brist på seriösa ansökningar. Det har krävts en mycket hård prioritering vad gäller inlämnade ansökningar tidigare. I fortsättningen kommer det att krävas en ännu hårdare prioritering. Och det kommer att begränsa organisationernas möjligheter att arbeta.

Anf. 65 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är lite svårt att genomskåda den anslagskarusell som Socialdemokraterna vill genomföra för att visa handlingskraft när det gäller frågan om gemensam säkerhet. Viola Furubjelke sade i sitt anförande att anslaget på 164 miljoner kronor utgjorde nya och friska pengar. Det är något som är lätt för ett oppositionsparti att föreslå. Men när jag läser reservationen uppfattar jag det som att pengarna för detta ändamål skall omdisponeras inom Försvarsdepartementets anslag på förslag av ÖB. Men på denna punkt kanske vi kan få en ytterligare förklaring.

Föreställningen att tillskottet på 164 miljoner kronor skulle utgöra den stora skillnaden för om Sverige skall kunna göra insatser när det gäller att skapa säkerhet i Europa eller inte är att hårdra det. Naturligtvis skall vi diskutera finansieringen av "Partnership for peace"; den frågan återkommer vi till. Men jag konstaterar att det som Socialdemokraterna gör i allt väsentligt är en stor omflyttning av anslag inom UD och Försvarsdepartementet, detta för att enbart åstadkomma en verksamhet som redan bedrivs. Det tycker jag inte är så oerhört heroiskt.

Vi är säkerligen ganska ense om vikten av att stödja den verksamhet som bedrivs av de enskilda organisationerna. Jag noterar att det inte längre handlar om att minska anslagen till de enskilda organisationerna, utan det handlar om att höja dem. Det är väl bra. Men jag tror att vi kan åstadkomma det även på den väg som utskottsmajoriteten anvisat, nämligen genom att i större utsträckning än hittills utnyttja exempelvis katastrofanslaget och demokratianslaget för den internationella delen av de enskilda organisationernas verksamhet. Om vi tar hänsyn till den prutning på katastrofanslaget som Socialdemokraterna vill göra kanske vi vid en total sammanställning skulle

upptäcka att utskottsmajoriteten får mer resurser till att stödja denna verksamhet än Socialdemokraterna med sitt alternativ.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

Anf. 66 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Vi har i denna debatt talat om två olika anslag. Det ena anslaget gäller ett program för gemensam säkerhet, och det andra gäller F 2-anslaget till folkrörelseorganisationer.

I det ena fallet säger Pär Granstedt att 164 miljoner kronor är småsummor som flyttas hit och dit. I det andra fallet är 10 miljoner kronor en oöverkomlig summa att anslå till frivilligorganisationernas arbete.

De färskna pengarna, de 164 miljoner kronorna, i vårt program redovisade jag för i mitt inledningsanförande. De skulle kunna utgöra en svensk "Peace dividend". Vi har krävt av många andra länder, framför allt av hårt ekonomiskt trängda u-länder, att de skall anslå pengar till angelägna åtaganden inom miljöområdet eller för att främja fred och säkerhet. Pengarna skall sparas genom att dra ned det egna militära försvaret. Sverige skulle här kunna gå före. Jag tycker inte det är oväsentligt. Det är också viktigt att man vet hur mycket pengar vi har att röra oss med. Det är viktigt att vi har en beredskap, så att vi omedelbart kan svara på FN:s och ESK:s förfrågningar och för den delen också på förfrågningar från Partnerskap för fred när de kommer. Vi skall inte först då börja se närmare på hur finansieringen skall göras. Vi vill så gärna. Men kan vi av ekonomiska skäl? Så kommer situationen ungefär att bli om vi inte har ett anslag. Vi vill därför ha det samlade anslaget för programmet för gemensam säkerhet. Av samma skäl vill vi att organisationerna skall få möjlighet att arbeta på den nivå där de kan främja detta arbete.

Anf. 67 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tycker fortfarande att Socialdemokraterna ägnar sig åt att snurra runt med anslag. I reservationen talas det om att de 164 miljonerna skall åstadkommas genom omfördelning inom Försvarsdepartementets anslag, om jag läser rätt innantill. Men det är möjligt att det föreligger någon oklarhet i framställningen där. Det som jag dock kan konstatera är att det i dag finns pengar i budgeten för de verksamheter som är aktuella inom detta område. I huvudsak handlar i varje fall Socialdemokraternas förslag om att flytta om dessa pengar. Jag tror inte att man med det får möjligheter till någon ny verksamhet.

Det som också gör det hela litet ihåligt är att Socialdemokraterna samtidigt vill skära ned på andra anslag, exempelvis katastrofanslaget. Det anslaget är faktiskt också relevant för fredsbevarande insatser. Om man vid ett helhetsgrepp ser på de samlade resurserna som regeringen ställt till förfogande, resurser som kan användas både för fredsbevarande insatser inom FN:s och ESK:s ram och för stöd till enskilda organisationer som bedriver insatser i krigshärjade områden, upptäcker man att det som erbjuds och det som Socialdemokraterna kan erbjuda på detta område är ungefär likvärdigt. Resurserna redovisas bara under olika anslagsposter. Det är egentligen inte så förfärligt mycket att bråka om.

*Vissa anslag m.m.
inom Utrikes-
departementets
område*

Anf. 68 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! På grund av det kalla kriget har säkerhetspolitiken och även studierna i internationell politik ofta begränsats till att huvudsakligen gälla frågor som rör öst-väst-konflikten. Också den s.k. svenska neutralitetspolitiken var en produkt av sin tid, eftersom den fokuserade på risken för militär invasion. Men det statiska tillstånd som karakteriserade det kalla kriget har upphört. I stället har vi fått en dynamisk process, där världen söker efter en ny ordning – en ordning som i mina ögon just nu verkar ganska kaotisk.

Världen har således lämnat bakom sig en situation med en stor, polariserad konflikt, som hölls i schack med hjälp av terrorbalansen. I stället har vi nu hamnat i en situation med en rad globala problem och konflikter av varierande intensitet. Jag tänker särskilt på kriget i Bosnien-Hercegovina, Kosovos utsatta läge och situation och de fruktansvärda och provocerande handlingar som folket där är utsatt för.

Herr talman! En dynamisk omvärld kräver ett dynamiskt angreppssätt för att på rätt sätt fånga innehåll och färdriktning i olika länders politiska utspel och handlande. Ländernas ömsesidiga beroende av varandra har ökat dramatiskt under detta århundrade och kommer att öka, dels på grund av ett stigande antal transnationella länkar – EU, ESK och PFP kan nämnas som exempel –, dels på grund av samhällsproblemens tilltagande globala karaktär. Jag tänker bl.a. på frågor om arbetslöshet, utbildning, narkotika, hiv/aids, prostitution, mänskliga rättigheter, kvinnors och barns utsatta läge vid konflikter av olika slag, etniska gruppers situation – för att nu nämna några frågor.

De studier som har finansierats via F 2-anslaget – information, studier och forskning samt nedrustningssträvanden – har vid närmare granskning inte riktigt hängt med i denna dramatiska förändring och präglas i vissa fall av förlegat tänkande från det kalla krigets dagar. I detta läge är det viktigt att se över verksamheten, för att se om den kan bedrivas i någon annan form och på ett annat sätt. De olika organisationernas studieresultat behöver också granskas noggrannare, för att visa vilka organisationer som skall premieras framför andra. Kds har i detta sammanhang pekat på att Liv och fred är en organisation som bedriver ett seriöst arbete. Men det finns också andra.

I sammanhanget vill jag också peka på det som omnämns i betänkandet, dvs. att det finns möjlighet att söka bidrag från SIDA, det s.k. demokratianslaget, och från anslaget som gäller bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer. Där föreslås att det skall finnas ungefär 85 miljoner kronor att hämta.

När det gäller aktiviteter i krigshärjade områden skall frivilligorganisationer dessutom efter ansökan kunna få ökat stöd över katastrofanslaget eller andra anslag.

Såvitt jag kan förstå, är inga dörrar stängda för seriöst arbetande organisationer, utan tvärtom öppnas nya vägar för frivilliga och enskilda organisationers aktiviteter i den föränderliga och oroliga värld som vi lever i.

Herr talman! Socialdemokraterna vänder sig i motion U403 mot att F 2-anslaget överförs till Civildepartementet. Enligt min mening bör det genomföras, eftersom det främst är Civildepartementet som har hand om folkbildning. Det är inte UD:s uppgift.

Ett ytterligare skäl att flytta över verksamheten till Civildepartementet är att man skall undvika att, som Socialdemokraterna önskar, ta medel från utrikesförvaltningens drift för att finansiera F-anslaget. Det får inte ske. UD:s verksamhet blir än mer värdefull i framtiden och behöver alla medel för sin verksamhet. Där finns t.ex. den sämst betalda departementspersonalen. Utrikespolitiken blir alltmer viktig, i den internationaliserade värld vi går till mötes. Därför är det bra med ett starkt UD.

Herr talman! Den s.k. tvärpolitiska barngruppen har väckt en motion som behandlas i betänkandet. Motionen handlar i korthet om behovet av en översyn av olika yrkesgruppers utbildning i barnkunskap. Motionen har blivit välillt behandlad, och jag har inga invändningar.

Jag vill ändå lyfta fram det angelägna i att barnens situation inte glöms bort i de sammanhang då olika länders problem och situation fokuseras. Det är därför mycket viktigt att personal inför utlandstjänstgöring har och får en gedigen kunskap om hur olika länder lever upp till barnkonventionen, som de kanske undertecknat.

Personalen vid ambassader, konsulat och biståndskontor måste också ha kunskaper om vårt lands lagar, som antiagalagstiftning och andra familjeärenden. Det är därför viktigt att se över deras utbildningar när det gäller barnen och barnens situation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet UU14.

Anf. 69 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det är nödvändigt att Margareta Viklund tar i så kraftigt för att försvara ett sjukt förslag. Gör inte dygd av nödvändigheten, skulle jag vilja säga. Jag vill fråga om Margareta Viklund verkligen håller fast vid formuleringarna om att folkrörelserna inte har hängt med och att de bedriver ett arbete som präglas av ett förlegat tänkande från det kalla krigets dagar. Är det så Margareta Viklund ser på arbetet inom FN-förbundet, Kvinnor för fred, Kvinna till kvinna och många andra organisationer som hämtar sina bidrag från detta anslag?

Jag får det inte riktigt att gå ihop. Först försöker Margareta Viklund förringa dessa organisationers arbete och därmed rättfärdiga neddragningen. Sedan säger hon att de kan söka bidrag på en mängd andra konton. Jag tycker att det är ganska oansvarigt; om organisationerna nu är så dåliga bör de inte ha några andra möjligheter.

Min erfarenhet och min övertygelse säger mig att dessa organisationer gör ett gott jobb. Det är också vad utskottsmajoriteten skriver i betänkandet. Där lovordas organisationernas arbete som oerhört värdefullt, inte minst i den förändrade utrikespolitiska situation som vi nu lever i.

Jag skulle därför vilja be Margareta Viklund förklara sig litet grand: Vad är det i de här organisationernas arbete som är förlegat eller som hänger ihop med det kalla krigets dagar?

Anf. 70 MARGARETA VIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Viola Furubjelke måste ha lyssnat på ett konstigt sätt till vad jag sade. Jag har aldrig förringat någon organisations arbete. Jag pekade på att utvecklingen i världen har förändrats, att situationen är en annan i dag

och att man därför måste anpassa sin verksamhet både när det gäller att ge bidrag och när det gäller att bedöma bidragsgivning.

När det gäller de organisationer som Viola Furubjelke nämnde, har jag aldrig uttryckt någon förringande tanke om deras aktiviteter. Däremot visade jag i mitt anförande på nya vägar att söka bidrag, dvs. inte den tidigare statiska vägen. Det var det som mitt anförande gick ut på. Viola Furubjelke kan läsa protokollet sedan om hon inte hörde ordentligt vad jag sade.

Anf. 71 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Jag lyssnade noga på Margareta Viklunds inlägg. Nu säger hon därtill att det är nya tider och nya förutsättningar för organisationerna. För vad är det nya tider? Är det nya tider i förhållande till när de sökte bidrag förra året? Eller är det nya tider i förhållande till när anslaget byggdes upp i början på 80-talet?

Är det nya tider i dag jämfört med förra lördagen? Då hade Tvärpolitiskt initiativ för Bosnien ett stort seminarium här i riksdagen, med pengar från UD och med hjälp av många organisationer. Seminariet blev mycket lyckat, och det spreds kunskap om just vad man kan göra för att främja fred och utveckling och ett civilt samhälle i f.d. Jugoslavien. Vad är nya tider i det perspektivet, Margareta Viklund?

Anf. 72 MARGARETA VIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Tiden är ju ny varje dag. Den nya tiden som jag pekade på är dagens situation, utan terrorbalans och det kalla kriget. Vi befinner oss i en dynamisk utvecklingsprocess utrikespolitiskt sett och på andra sätt. Det gäller i det ena landet efter det andra. Det fordras, precis som Viola Furubjelke pekade på, speciella insatser, från Kvinna till kvinna och från andra organisationer. Där öppnas nya möjligheter att söka medel, i stället för bara genom det anslag som tidigare har använts. Det var det som jag pekade på.

Anf. 73 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp anslagen till fredsorganisationerna.

Pär Granstedt sade tidigare att det är kärva tider och att man tyvärr måste dra ner på anslaget. Jag hade kunnat gå med på det om man också hade dragit ner på försvarets budget med 30 %, vilket man nu har gjort när det gäller fredsorganisationerna. Då hade det varit försvarbart.

Man drar på detta vis ner på ett anslag samtidigt som man ökar försvarsutgifterna. Jag kan inte få det att gå ihop. Riksdagen har ju ändå uttalat att det skall vara ett promillemål.

Man kan i och för sig ifrågasätta om man verkligen skall vara beroende av försvarskostnader och på det viset tycka att det är bra att försvarskostnaderna stiger. Det tycker jag inte, men nu fanns i alla fall tanken på att det skulle finnas en viss relation mellan dessa poster. Nu går man i precis motsatt riktning. Det motsätter jag mig.

Jag vet inte om promillemålet över huvud taget finns kvar. Man säger att man nu inte vill uttala det, eftersom det inte är aktuellt. Men jag hoppas att det ändå finns kvar och att vi kommer att sträva efter det också i framtiden.

Då kan det bli en sådan koppling att det blir en större andel till fredsorganisationerna.

Det är viktigt för framtiden och för att man skall kunna lösa konflikter att man satsar på fredliga vägar. Just frivilligorganisationerna fyller en viktig funktion. Jag skulle vilja nämna flera organisationer. Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet och Kvinna till kvinna gör viktiga insatser när det gäller det forna Jugoslavien. Det gör också TFF, Transnationella stiftelsen för freds- och framtidsforskning, som är beroende av ett grundbidrag från F 2-anslaget.

Jag vet inte hur det skall gå i framtiden. Skall dessa organisationer kunna söka katastrofbistånd eller något sådant? De måste ju ändå ha ett grundbidrag. Annars raderas hela deras verksamhet. Det vore väldigt olyckligt.

När det gäller FN-förbundet säger man att man skall försöka se till att det blir ett samlat grepp, att bidragen skall finnas på ett ställe. Det vore bra om det vore så, i stället för att det är splittrat som nu. I utskottets betänkande står det: "Svenska FN-förbundet har resurser som gör det möjligt för förbundet att fungera som central organisation för information om FN i Sverige."

Frågan är om FN-förbundet har resurser framöver. Kommer t.ex. grundbidraget att skäras ned också för FN-förbundet? Det är mycket oklart.

Jag skulle vilja ta upp Liv och Fred-Institutet. Margareta Viklund nämnde det också. Det institutet gör mycket fina insatser just när det gäller Somalia. Jag vet inte om Pär Granstedt tänkte just på Liv och Fred-Institutets insatser i Somalia, att det var ett exempel på när man kan söka bidrag på annat håll.

Det viktiga för dessa organisationer över huvud taget är just att de har en viss grundtrygghet. Frågan är hur de kommer att förfara när de har fått denna 30-procentiga neddragning. Det står i utskottsbetänkandet att bidragen skall lämnas på samma sätt som tidigare. Tidigare har hälften gått till grundbidrag och hälften till projektbidrag. Om grundbidragen nu skall dras ned med 30 % kommer många organisationer att få otroliga problem. Dessutom har de fortfarande inte fått reda på hur det blir med deras grundbidrag. Budgetåret börjar den 1 juli. Det är en väldigt otillfredsställande situation för alla dessa organisationer. De har ju anställda personer. Det tar 6 månader från det att man har varslat de anställda innan man kan säga upp dem. Det är verkligen inte tillfredsställande att få reda på sin budget i ett så sent skede. Detta måste man på något vis komma till rätta med. Om man skall göra drastiska nedskärningar måste man också ge organisationerna en rimlig möjlighet att kunna anpassa sig till det.

Jag håller med Viola Furubjelke när det gäller redovisningen. UD skall ju ställa krav på organisationerna. Jag har erfarenhet av hur det har varit. UD har faktiskt inte riktigt haft ordning på redovisningarna. Det finns fall då det inte är organisationerna som har fallerat utan faktiskt UD. Jag tror att jag kan tala för fredsrorelsen när jag säger att en mer stringent hållning när det gäller redovisningen är välkommen. Det är en självklarhet tycker jag.

Jag skulle vilja ta upp en sak till i detta betänkande, nämligen FN-delegationen. Tidigare har någon från fredsrorelsen kunnat delta i FN-delegationen. Nu sägs det att det kommer att bli förändringar. Fackförbunden och näringslivsorganisationerna har betalat vissa av deras representanter i delegationen. När det gäller representation i större konferenser får man betala

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Vissa anslag m.m.
inom Utrikes-
departementets
område*

det med grundbidraget. Då tror jag att det blir svårt för fredsrörelsen att kunna ha någon person med i FN-delegationen. Man måste se upp med den frågan.

Anf. 74 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i det sista som Ingela Mårtensson sade. Det är givetvis viktigt att representanter för fredsrörelsen kan delta i FN-delegationen på samma sätt som hittills. Jag har inte uppfattat att det finns några förslag om att ändra på den punkten. Det är något annat med stora fackliga organisationer och näringslivsorganisationer som har egna resurser.

Jag tycker också att det är synd att man inte har kommit med besked tidigare när det gäller budgeten. Det har litet grand att göra med budgetbehandlingen i riksdagen. Det är naturligtvis svårt att ge besked innan riksdagen har behandlat en fråga. Det är alltid ett bekymmer med den ordning som vi nu har.

Det är viktigt att understryka att de verksamheter som Ingela Mårtensson särskilt lyfter fram, dvs. fredsorganisationernas insatser i krigshärjade områden och sådant, bör finansieras utanför F 2-anslaget. Det är den markering vi gör. Dessa organisationer bör få sitt stöd från katastrofanslag. I vissa fall, om det handlar om mer långsiktigt arbete, kan man tänka sig att de t.ex. får bidrag från demokratianslag.

Jag håller med om att det är viktigt att organisationerna kan bibehålla sitt grundbidrag. Om man gör på detta sätt innebär det att de resurser som finns på F 2-anslaget framför allt kan utnyttjas till grundbidrag och till bidrag för aktiviteter som riktar sig mot den svenska publiken, dvs. informationsinsatser och möten m.m. i Sverige.

Jag vill också påminna om att jag inte motiverade nedskärningen med de allmänna budgetrestriktionerna. Jag pekade på den allmänna situationen för UD, men det gjorde jag inte apropå detta anslag. Jag anser inte att det presade budgetläget räcker som motivering för en så pass stor nedskärning som det nu är fråga om. Den står inte i proportion till de nedskärningar i övrigt som UD utsätts för. Det enda som kan försvara en prutning av denna storleksordning är det som UD anför, nämligen att det är en minskad efterfrågan på detta anslag. UD måste alltså kunna ge verksamheter och organisationer stöd i samma omfattning som tidigare, eftersom nedskärningen motiveras av en minskad efterfrågan.

Om man har gjort en felaktig bedömning av behovet av medel för detta ändamål får man väl återkomma till riksdagen. Detta sade jag tidigare.

Jag sade inledningsvis att vi bör utnyttja de andra kanaler som finns för att finansiera verksamheten i katastrof- och krigshärjade områden. Det är särskilt viktigt.

Anf. 75 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Det är drastiskt att dra ner 30 % på ett anslag på grund av att det har varit en viss nedgång när det gäller ansökningarna till projektbidrag.

Projektanslaget är ju den ena hälften av F 2-anslaget. Då är frågan: Hur är det med grundbidragsansökningarna? Har det varit någon neddragning?

Varför redovisar ni i så fall inte det? Det är ju lika relevant som ansökningarna till projektbidragen. Det kommer att vara ännu besvärligare för organisationerna om dessa bidrag dras ned drastiskt. Det kommer att göra att basen dras undan för organisationerna.

Om t.ex. TFF får ytterligare neddragningar på 100 000 försvinner den organisationen. Då finns det inga möjligheter att söka projektbidrag heller. Grunden för att en organisation skall kunna finnas kanske just är att det finns en viss basorganisation. Därför borde ni också ha tittat på ansökningarna till grundbidragen och kanske uttalat någonting om att det är viktigt att man i detta läge gör en annan fördelning mellan grundbidragen och projektbidragen, så att en större del av anslaget går till grundbidragen. Då drar man, som sagt, inte undan fötterna för dessa organisationer.

Jag talade om FN-delegationen i slutet av mitt anförande. Ni skriver i utskottsbetänkandet att man får bekosta större konferenser själv från grundbidraget. Jag var rädd för att det kanske skulle uppfattas som att man inte har de möjligheter som man hade i somras vid konferensen för mänskliga rättigheter. Den fanns det möjligheter för NGO:s att vara med i, eftersom deltagandet bekostades genom UD-anslag. Jag hoppas verkligen att det skall vara möjligt framöver också, inte minst när det gäller generalförsamlingen. Där kan man ha någon representant från fredsrörelsen. Då kan man inte bara utgå från att de skall bekosta detta själva från de bistånd som de har. Det kan fackföreningar och näringslivet göra men inte fredsrörelsen.

Anf. 76 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! I det senare fallet delar jag helt Ingela Mårtenssons uppfattning. Men jag vill påminna om vad som sägs i betänkandet, nämligen att såväl projektbidrag som grundbidrag bör kunna ges på samma sätt som hittills. Med det menar vi samma grad av stöd.

Eftersom vi samtidigt visar att man kan finansiera mycket av det som nu stöds med projektbidrag utanför F 2-anslaget, utan att riksdagen i detalj lägger sig i hur man fördelar anslaget, skulle jag tro att det kommer att finnas förutsättningar att bibehålla grundbidragen på nuvarande nivå och kanske ge mindre projektbidrag.

Jag delar uppfattningen att det är viktigt att prioritera grundbidragen i den här situationen och att se till att de här organisationerna kan behålla en god bas. Sedan skall de kunna få stöd för sina projekt dels från F 2-anslaget, när det gäller verksamhet som framför allt riktar sig inåt i Sverige, dels från andra UD-anslag, när det gäller internationell verksamhet i krigszoner och kriszoner.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

11 § Samarbete med Baltikum, Central- och Östeuropa

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU16 Samarbete med Baltikum, Central- och Östeuropa (prop.
1993/94:100 delvis).

Anf. 77 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Kära åhörare! Detta är tredje gången vi i kammaren diskuterar regeringens östsamarbete. Det är tredje gången vi socialdemokrater framför kärv kritik.

Sveriges östsamarbete saknar strategi. Sveriges östsamarbete saknar hanteringsordning. Sveriges östsamarbete svarar inte mot den motsägelsefulla postkommunistiska verklighetens utmaningar.

Tre gånger har vi bett regeringen samla riksdagen till en bred genomgång av mål och metoder i vårt samarbete. Tre gånger har regeringen haft chansen att komma med konstruktiva förslag i budgetpropositioner. Tre gånger har riksdagens borgerliga majoritet, med Ny demokratis hjälp, drivit igenom en budget och en hanteringsordning som inte tillfredsställer grundläggande krav på hur ett östsamarbete bör se ut.

Låt mig i korthet precisera denna kritik.

1. Målen: Regeringen har undvikit varje rejäl måldiskussion. Vi socialdemokrater har uttryckt målen som behovet av

- att stärka den gemensamma säkerheten,
- att stärka demokratis kultur,
- att stödja en samhällsomvandling som är ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar.

I stället har chockterapiens ideologi dominerat den moderatledda politiken. "Systemskiftesmålet" – så förenklat skriver utrikesministern i budgetpropositionen om vad vårt samarbete syftar till. Man tänker i systemschabloner i stället för att utgå från de människor som måste engageras för att skapa en levande demokrati och en social marknadsekonomi. Jag kan inte tro annat än att det skulle gå att i denna riksdag få en bred samsyn om målen för vårt samarbete.

2. Ingen konkretisering eller analys: Regeringen har på inget sätt försökt operationalisera målen. Vad skall åstadkommas? Är det t.ex. en hållbar energiförsörjning? Är det Östersjömiljön, och i så fall vad? Är det företagandet? Eller är det något annat – den politiska, demokratiska och sociala utvecklingen?

Vi har en samling projekt – många kan mycket väl vara bra – men vi har inget sätt att veta vad regeringen vill, hur samarbetets effektivitet skall bedömas. Regeringen har riksdagen veterligt inte publicerat någon land- eller regionanalys eller sak- eller sektorsstudie som skulle styra öststrategin. Någon samlad redovisning om hur biståndsmedlen faktiskt använts finns över huvud taget inte. Från näringslivet och från enskilda organisationer har det också framförts kritik mot den hanteringen.

3. Landval: Vi är överens om fokuseringen på Baltikum. Estland, Lettland och Litauen måste ges det främsta stödet. Sverige kan och skall här

spela en ledande roll. Däremot kritiserar vi att samarbetet med Polen negligerats under lång tid. Allvarligt är att vi inte har ett ordentligt program för S:t Petersburg och för nordvästra Ryssland. Ukraina och Vitryssland är två andra länder i vår närhet som i det närmaste helt har nonchalerats i samarbetet.

4. Hanteringsordning: Regeringen är själv uppenbarligen i högsta grad medveten om vilken oordning som råder i östsamarbetet. Samarbetet är splittrat på många olika delar av regeringskansliet och på minst 15 olika myndigheter. Det råder stor oklarhet i relationen mellan regering och myndighet. Det saknas politisk ledning. Obegripligt nog finns det t.ex. ingen statssekreterare som ansvarar för samarbetet. Utrikesministern har själv påtagit sig det ansvaret. Det säger sig självt att hon inte kan hinna med detta.

En följd av denna oreda är att stora summor står outnyttjade. Valutastödet om 300 miljoner kronor från 1992 har inte betalats ut. Reservationerna vid budgetårsskiftet var 500 miljoner kronor, halva anslagsbeloppet. Av det finansiella stödet om 800 miljoner kronor har utrikesministern redovisat att 34 miljoner kronor utnyttjats.

Efter krav från Socialdemokraterna då förra årets betänkande behandlades tillsatte statsrådsberedningen, inte utrikesministern, en utredning för att se över ordningen. Utredningen kom. Den bekräftade oordningen, men den ledde inte till någon handling från regeringens sida. I budgetpropositionen konstaterades kort och gott att man hade olika uppfattningar inom regeringen. Man lovade att komma med ett nytt förslag under våren som man avsåg att genomföra utan riksdagens hörande. Denna idé har man emellertid också gett upp och har i stället lämnat över hela frågan till en ny utredning, som skall komma med sitt förslag i december.

Det är med stort beklagande som vi socialdemokrater tvingas konstatera regeringens ovilja att söka en bred samsyn när det gäller mål, konkretisering och hanteringsordning i östsamarbetet. Oavsett utgången av valet i höst måste nästa riksdag och regering ta sig an detta. För Socialdemokraterna kommer det att vara en av de viktigaste utrikespolitiska prioriteringarna.

Vi har i årets motion om östsamarbetet gett några riktlinjer och en rad konkreta förslag om hur samarbetet borde utvecklas.

Först och främst föreslår vi ett program för gemensam säkerhet. Riksdagen kommer att diskutera detta program vid ett senare tillfälle. Det uppgår till 1 300 miljoner kronor och finansieras över försvarsanslaget och andra delar av utrikesdepartementets budget. Vi vill fördubbla det s.k. suveränitetsstödet till Baltikum, från 60 miljoner kronor till 117 miljoner kronor, och föra det till det föreslagna programmet för gemensam säkerhet.

Genom att aktivera de 300 miljoner kronorna som legat outnyttjade länge vill vi nu därutöver göra följande prioriteringar:

- Ett nytt demokratistöd om 70 miljoner kronor. Det är vårt främsta förslag.
- Ett samordnat och ökat samarbete om miljö, energi och kärnsäkerhet.
- Ett ordentligt, långsiktigt mandat för BITS, kunskapsutvecklande bistånd. Totalt 323 miljoner kronor. Det är 90 miljoner kronor mer än regeringen föreslår.
- En ordentlig satsning på folkrörelsernas långsiktiga samarbete med det

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Samarbete med
Baltikum, Central-
och Östeuropa*

civila samhället i Öst- och Centraleuropa. Vi föreslår totalt 77 miljoner kronor. Det är 30 miljoner kronor mer än regeringens förslag.

- En satsning på kultur och utbildning genom Svenska institutet, totalt 60 miljoner kronor. Det är 15 miljoner kronor mer än regeringen föreslår.
- Herr talman! Vi socialdemokrater står givetvis fast vid vår reservation. Men av hänsyn till kammaren begränsar jag mig till att yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 78 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Ny demokrati inser att biståndsbehoven är enorma i världen. Men vi behöver inte leta i fjärran länder för att finna de här behoven. De finns på andra sidan Östersjön.

U-hjälpen måste ändras både till omfattning och inriktning enligt Ny demokratis sätt att se. Vårt långsiktiga biståndsmål bör vara det av FN uppsatta, nämligen 0,7 % av bruttonationalinkomsten. Inom den ramen skall allt bistånd rymmas, både det till fjärran länder och det som går till våra grannar på andra sidan Östersjön.

Regeringen fortsätter dock att behandla biståndet till Central- och Östeuropa under en särskild titel: Samarbete med Central- och Östeuropa. Att dela upp biståndsanslagen på utomeuropeiska länder – utvecklingsländer – och europeiska länder – samarbetsländer – är märkligt inte minst mot bakgrund av att åtta länder i det forna Sovjetunionen numera har utvecklingslandsstatus.

Uppdelningen synes mer vara ett sätt att manipulera det svenska folket att tro att vi endast lämnar bistånd motsvarande 0,93 % av vår BNI. Det totala biståndet, inklusive det till Central- och Östeuropa, uppgår till 1 % eller överstiger det s.k. enprocentsmålet.

Herr talman! Vi i Ny demokrati anser att det behov av investeringar i ländernas infrastruktur som finns bör främjas genom u-krediter. U-krediterna, som nu är förbehållna u-länder, bör inriktas på infrastruktur och miljö. Vi anser att u-krediterna också skall kunna nyttjas för projekt i de baltiska staterna, i Polen och i samtliga OSS-stater.

Om u-krediter kunde nyttjas även för projekt i Baltikum, Polen och Ryssland skulle det leda till positiva effekter också för svenskt näringsliv. Vi anser att biståndsanslagen i större utsträckning skall avse samarbetet med Baltikum, Öst- och Centraleuropa.

Vi konstaterar att regeringen inte gjort någon omorientering av biståndet från Afrika, Asien och Latinamerika till Baltikum, Central- och Östeuropa. Vi anser att hälften av det totala biståndet inom C- och G-anslagen skall ges till länder i vårt närområde. Vi måste dock konstatera att en mängd ingångna fleråriga multilaterala avtal innebär att detta mål inte kan uppnås budgetåret 1994/95.

Regeringen föreslår att 996,5 miljoner kronor avsätts för samarbete med Central- och Östeuropa – det s.k. G-anslaget. Vi i Ny demokrati föreslår att G-anslaget skall vara 2 miljarder, dvs. en fördubbling. Vi vill samtidigt kraftigt minska C-anslaget, dvs. bistånd till utomeuropeiska länder.

Under C-anslaget återfinns kontot för katastrofer och återuppbyggnad

m.m. Vi anser att övervägande delen av anslaget skall nyttjas för insatser i Central- och Östeuropa.

Herr talman! Vi i Ny demokrati anser att merparten av det av oss föreslagna G-anslaget på 2 miljarder skall utnyttjas för insatser i Polen och i de baltiska staterna. Insatserna i Baltikum bör främst avse olika miljöåtgärder, medan insatserna i Polen bör avse såväl vägbyggen som miljöinsatser.

Vi föreslår ett utvidgat tekniskt samarbete i avsikt att överföra kunskande till länderna på andra sidan Östersjön. Kompetensutveckling och kunskapsöverföring är viktiga element för att få i gång ekonomisk utveckling. Genom den strategin vill vi skapa större möjligheter för svenska företag att få statliga investeringsgarantier och exportkreditgarantier. Svenskt näringsliv skulle därmed våga satsa rejält i Polen, Baltikum och S:t Petersburgområdet.

Bristen på energi i de baltiska staterna är mycket stor. Man är nästan helt beroende av import för att klara sin energiförsörjning. På grund av att Ryssland ställer krav på betalning i hårdvaluta tvingas man införa hårda sparkrav på energin. Man ransonerar inte bara hushållens energikonsumtion utan även industrins. Bristerna i distributionsnätet är också stora.

Det krävs investeringar såväl i materiel som i kompetensutveckling och i kunskapsöverföring. Sverige kan spela en stor roll om vi verkligen vill. Vi har kunskaper och teknik. Låt oss visa att vi också har ambitioner!

Vid sidan av högteknologiprojekt inom energisektorn bör vi också försöka utveckla projekt med en produktionsteknik som fungerar i länder med svagt utvecklad infrastruktur och med liten tillgång till service och underhållstjänster.

Vi anser att Sverige inte minst mot bakgrund av den accelererande svenska arbetslösheten bör avsätta rejäla belopp för bundet bistånd. Det är inte rimligt att bistånd till främmande länder används för köp av utländska produkter när den svenska hemmamarknadsindustrin går på tomgång.

Obundet bistånd innebär att mottagarländerna själva väljer var de vill göra sin upphandling. Sverige lämnar jämfört med andra givarländer en stor del av sitt bistånd obundet. Det innebär att svenska industrier missgynnas i förhållande till utländska.

Vi anser att det är viktigt att man i samarbete med de baltiska staterna utnyttjar svenskt småföretagarkunskande och svensk kompetens.

Vi har kunskaper och stor erfarenhet av vatten- och avloppsrening. I Östersjön släpps det i dag ut ofantliga mängder miljöavfall utan någon som helst rening. I den nuvarande lågkonjunkturen är det sannolikt att de kunskaper och erfarenheter som finns i svenska företag försvinner i brist på arbetsuppgifter.

Genom svenska biståndspengar, öronmärkta för reningsanläggningar, skulle svenska konsulter och tekniker kunna fortsätta med det angelägna arbetet att göra rent i vårt närområde. Det är också viktigt att Östersjöstaterna samverkar och samordnar sina resurser för att rädda Östersjön.

Av det svenska biståndet är en mycket liten del bundet till leveranser från svensk industri. Vi anser att den andelen skall öka.

Regeringen skriver i sin miljöbudgetproposition att stöd till avloppsreningsanläggningar är ett kostnadseffektivt sätt att förbättra miljön i Östersjön. Vi har uppgifter från Världsnaturfonden som säger att floden Wisla –

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Samarbete med
Baltikum, Central-
och Östeuropa*

en flod som rinner upp i Karpaterna och mynnar ut i Gdanskbukten – står för över hälften av föroreningar i Östersjön. En investering i en reningsanläggning för en stad med cirka 100 000 invånare lär enligt uppgifter från industriföreträdare kosta omkring 75 miljoner kronor.

Ny demokrati föreslår att BITS tar initiativ till att en sådan investering kommer till stånd och att man från BITS:s sida tar kontakt med organisationer, företag och myndigheter för att genomföra ett reningsanläggningsprojekt i Polen vid floden Wisla.

Detta skulle ge order till ett hundratal olika leverantörer i Sverige. Om ett projekt kommer till stånd får det effekter också för vår inhemska sysselsättning.

I detta sammanhang vill vi påminna om den räddningsplan på 20 år för Östersjöns rening som utarbetats av länderna kring Östersjön. Man pekar i sin plan bl.a. på våtmarkernas betydelse för att minska kväve- och fosforutsläpp i Östersjön. Det kväve som finns i vattnet binds effektivt i våtmarker när vattnet sipprar fram långsamt. Den utdikning som utrotat de naturliga våtmarkerna har gjort stor skada i naturen.

Ny demokrati vill också föreslå att svenska biståndsmyndigheter – BITS och Swedecorp – tar initiativ till samverkan med Världsnaturfonden, som nu på olika sätt driver på arbetet för att rädda Östersjön. Man har från Världsnaturfonden pekat på behovet av att bevara våtmarken i Matsaluområdet i västra Estland, liksom att skydda kustlagunerna i södra och sydöstra Östersjön. Världsnaturfonden har också initierat en omfattande kartläggning av viktiga naturskyddsområden i Baltikum.

Men det råder brist på kapital. Ibland behövs mycket små belopp för organisationsstöd. Det kan röra sig om kontors- och lagerlokaler, men det behövs också pengar för expertutbyte och forskningsutrustning.

Vi föreslår att svenska biståndsmyndigheter initierar kontakter mellan svenska och polska myndigheter och företag så att de projekt vi har skissat kan komma i gång. Stöd till de åtgärder vi föreslår bör utgå från G-anslaget – samarbete med länder i Central- och Östeuropa – eller eventuellt C 5-anslaget – utvecklingssamarbete genom BITS.

Ett övergripande samarbete har inletts mellan de 4 nordiska länderna och Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland, Vitryssland och Tyskland. Man har bildat en samordningsgrupp, "Group of Focal Points", och man har ett samordningskontor i Karlskrona – det s.k. Östersjöinstitutet.

Man arbetar nu med ett projekt som heter "Vision & Strategies around the Baltic Sea 2010". Vid sekelskiftet beräknas 10-15 % av Sveriges utrikeshandel ske med Baltikum och Ryssland, vars utrikeshandel med Sverige ökar med 30-35 % per år.

Österuropas export till EU ökar i dag med ca 20 % per år. Dessa siffror pekar på ett framtida behov av goda kommunikationer – inte minst av förbättrade godstransporter.

Herr talman! Ett av Östersjöinstitutets stora program är ett planerat motorvägssystem från Stockholm/Oslo/Köpenhamn via Karlshamn/Karlskrona ut i Europa via Gdynia/Gdansk-Warszawa-Bratislava-Budapest-Belgrad-Aten. Sidolänkar går dels utmed baltiska kusten – Via Baltica – till Tallinn och S:t Petersburg, dels till Berlin i väst och Minsk i Öst, dels till Dresden i

väst och Kiev i öst. Från Bratislava går en länk vidare till Venedig, och från Belgrad går en sista länk till Istanbul och Ankara.

Elva länder är med i projektet. Sverige är endast med som observatör. Internationell finansiering sker främst genom EBRD, dvs. European Bank of Reconstruction and Development. Programmet heter Tem Scandinavia. Man har konstaterat dels att nuvarande vägnät i väst för nord-sydgående transporter är överbelastat, dels att utvecklingen i öst med växande ekonomier kommer att kräva goda vägförbindelser. Kommunikationerna mellan Polen och Tyskland har fyrdubblats sedan Berlinmurens fall.

Viktigast för Sverige, Norge och Danmark är att medverka i byggandet av en motorväg mellan Gdynia/Gdansk och Warszawa. Söder om Warszawa finns det redan i dag vägar med fyrfilig motorvägsstandard. När avsnittet Gdynia/Gdansk-Warszawa är klart har vi utomordentliga möjligheter att konkurrera på den östeuropeiska marknaden.

Ytterligare ett stort vägprojekt är på gång. Det är Via Baltica, vars huvudstråk går mellan Tallinn och Warszawa – 969 kilometer. Ett kuststråk går från Riga till Kaliningrad. Ryssarna är nu i full färd med att bygga motorväg mellan Kaliningrad och den polska gränsen, men mycket återstår tyvärr för vägavsnittet från rysk-polska gränsen till staden Elbląg i nordöstra Polen.

Hela Via Baltica-projektet är en uppgradering av den fyrfiliga väg som Tyskland arbetade med under åren 1932–1938. Dåtida intentioner var att vägen skulle vara fyrfilig, men av skilda anledningar gjordes den bara tvåfilig. De flesta av de 83 broarna byggdes för fyrfilig trafik.

Svenska Sweroad har gjort en omfattande studie av vägnätet vad gäller Via Baltica i allmänhet och vägavsnittet Kaliningrad-Elbląg i synnerhet. Man har pekat på vikten av att bistå Polen med att iordningställa vägavsnittet Kaliningrad-Elbląg, eftersom de nordiska länderna då skulle få goda möjligheter till snabba och bra godstransporter i Baltikum. För Sverige är det viktigt att såväl Tem Scandinavia som Via Baltica kommer i gång i Polen.

Polen behöver dock ekonomiskt stöd för sina vägprojekt. Svenska biståndsmyndigheter bör därför initiera kontakter mellan svenska och polska myndigheter och företag så att vägprojekten kommer i gång och får svenskt stöd antingen via G 1-anslaget eller via det tidigare nämnda C 5-anslaget.

En biståndssatsning på vägprojekten Tem Scandinavia och Via Baltica måste naturligtvis samordnas med en uppgradering av det svenska vägnätet mot Karlshamn/Karlskrona.

Svensk trähusindustri befinner sig i en svår kris. Många människor riskerar att mista sin anställning. Många trähustillverkare har fått slå igen fabriksportarna för gott. Produktionskapacitet och kunnande som kan komma att efterfrågas i senare skede slås ut. Svackan för trähusindustrin är av övergående natur, men i avvaktan på en ökad inhemsk efterfrågan bör kapaciteten nyttjas för bundet bistånd – främst till de baltiska staterna. Vi har både råvara och kunnande. Marknaden ligger runt knuten.

Genom att utnyttja ledig industrikapacitet i Sverige för att producera hus, främst i Baltikum, skulle vi till en låg samhällsekonomisk kostnad kunna hjälpa våra grannar på andra sidan Östersjön. Ekonomiska beräkningar från företrädare för svensk trähusindustri har visat att Sverige skulle kunna leverera byggsatser till 1 000 enkla småhuslägenheter på 50 kvadratmeter för en

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Samarbete med
Baltikum, Central-
och Östeuropa*

kostnad av ca 90 miljoner kronor. Det skulle ge arbete för 50 personer i den svenska småhusindustrin under ett år, samt för två eller tre gånger så många i samhället i övrigt. Man skulle skapa jobb för 150–200 arbetslösa svenskar, samtidigt som montering, grundläggning m.m. skulle ge välbehövliga jobb i Baltikum. Självfallet skulle våra samarbetspartner också få inblick i svensk produktionsteknik.

Så småningom lär sig balterna vår produktionsteknik och kan starta egen tillverkning och då också nyttja egen skogsråvara.

Biståndsbehovet är stort inom många sektorer i Baltikum. Det kalla klimatet och energibristen gör behovet av bra bostäder stort. I utvecklingen mot en hållbar demokrati är primära behov som tillgång till mat, kläder och bostäder av största vikt.

Vi föreslår att svenska biståndsmyndigheter initierar kontakter mellan svenska och polska myndigheter och företag så att skisserade trähusbyggnadsprojekt kan komma i gång.

Svenska företag står nu i kö för att investera i Baltikum och Ryssland. I Ryssland fokuseras intresset främst till S:t Petersburgområdet. Behovet av exportkreditgarantier är enligt välnitierade ekonomer mycket stort.

Vi föreslår att exportkreditgarantiramen höjs från 1 till 4 miljarder. En höjning till 4 miljarder är ett första realistiskt steg för att möta behoven från svensk industri. Den aktuella tidsperioden, som i budgeten är ett år, kan medföra svårigheter att utnyttja en större ram än nämnda 4 miljarder.

Herr talman! Vad gäller delposterna i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa har regeringen föreslagit ett anslag om 756 499 000 kronor. Vi i Ny demokrati föreslår att det anslaget höjs till 1 309 999 000 kronor. Förutom ett symboliskt belopp om 1 000 kr för täckande av eventuella förluster inom Central- och Östeuropabiståndet föreslår vi att avsättning för förlustrisker vad avser garantiåtagandet sker enligt regeringens modell, dvs. med 15 %.

Vi noterar dock att många bedömare anser att en avsättning om 15 % är alldeles för stor, varför vi varit mycket tveksamma när vi följt regeringens bedömning. Anslaget skulle behöva höjas med 450 miljoner till 690 miljoner kronor, om vi följer regeringens linje.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till våra reservationer nr 5, 7, 8 och 9. Vid bifall till reservation nr 7 yrkar jag också bifall till reservation nr 11. Jag yrkar slutligen bifall till reservation nr 10.

Anf. 79 PEETER LUKSEP (m):

Herr talman! ”Tomma tunnor skramla bäst.” Det är ett talesätt som man kommer att tänka på när man lyssnar på Pierre Schoris litania över östsamarbetet. I de socialdemokratiska reservationerna anvisas inte ett öre mer än i regeringens förslag. I de socialdemokratiska reservationerna finns det egentligen ingen annan länderfördelning än i regeringens förslag. Möjligen föreslås i de socialdemokratiska reservationerna förändrade administrativa indelningar och arbetssätt för östsamarbetet, men det är inte så mycket att använda så stora ord om i så många reservationer. Det händer kanske emellanåt i riksdagen att man reserverar sig mer för reserverandets egen skull, men sällan så mycket som i det här fallet.

Det är kanske för att lägga dimridåer omkring det egna förflutna i denna fråga som man gör detta. Jag lade märke till att Pierre Schori sade att riksdagen nu för tredje gången diskuterar östsamarbetet. Mig veterligt diskuterades det redan under den förra riksdagsperioden, men då var regeringsförslagen på en penganivå motsvarande en tredjedel av den nuvarande. Det är kanske litet genant för den f.d. kabinetssekreteraren att han inte då kom på tanken att det kunde ha varit nyttigt att öka ramen.

Jag tror dessutom att socialdemokraternas reservationer i grunden inte har så mycket att göra med östsamarbetet. Jag tror att mycket av orsakerna till rallarsvingarna ligger i en besvikelse över utvecklingen i Östeuropa. Många av oss minns hur socialdemokraterna för några år sedan förklarade hur Östeuropa skulle slå in på en Sverige-inspirerad tredje väg. Det var en stark övertygelse och förhoppning, och det blev en stark besvikelse. Allt eftersom vidden av den östeuropeiska katastrofen uppdagats – jag menar nu inte det politiska förtrycket utan det planekonomiska misslyckandet – och blivit alltmer uppenbar för alla pulvriserades också resterna av det socialistiska fundamentet till den socialdemokratiska förhoppningen om en tredje väg.

Under en kort tid fanns det onekligen förespråkare för en tredje väg i Östeuropa. Det var gamla kommunistpampar som insåg vad klockan var slagen och som ville rädda vad som räddas kunde av eget rykte och egen makt. De skulle reformera socialismen till något bättre. Men deras tid blev kort. Den tredje vägen dansade en sommar i de flesta östeuropeiska länder. Det finns också undantag, som jag skall återkomma till.

Ikke desto mindre samlas nu tredje-vägen-romantiker och kvardröjande socialister, däribland tydligen socialdemokrater i denna kammare, till ett korståg mot vad man kallar chockterapi. Men vad är chockterapi? Om man med chockterapi menar snabba, genomgripande och konsekventa reformer, är det egentligen överflödigt att fortsätta den teoretiska diskussionen i ämnet. De östeuropeiska ländernas olika val av reformstrategier ger en tydlig verklighet att studera.

Länder som Tjeckien, Polen, Estland och Lettland har genomfört snabba och drastiska reformer och även nått snabba och drastiska resultat. Få påstår i dag att chockterapin lett till elände i dessa länder. Däremot påstås den göra det i Ryssland, ett land som i jämförelse med Tjeckien eller Estland reformerats påfallande litet. Om något måste man dra slutsatsen att det är bristen på reformer i Ryssland som är problemet. Det blir ännu tydligare om man jämför Ryssland med länder som Ukraina, Vitryssland och Moldavien, som reformerats ännu mindre än Ryssland. Trots fullständig avsaknad av "chockterapi" framstår livet ännu eländigare i dessa länder än i Ryssland.

Så kan man kanske också förklara stämningarna på t.ex. Krim, där det tidigare fanns en majoritet för ett självständigt Ukraina men där man nu – av allt att döma av ekonomiska skäl – söker sig i riktning mot Ryssland. Likaledes kan man se Vitrysslands orientering mot att komma tillbaka till rubelzonen som ett uttryck för att människor föredrar de vissa reformernas Ryssland framför den gammalkommunistiska stagnationen i det egna landet.

Vi kan se på ett näraliggande exempel. Bara 20 mil från denna kammare finns ett av Europas mesta – låt oss kalla det så – chockterapiländer, Estland.

Stick i stäv mot råden från en rad internationella försiktighetsivrare genomförde man där för snart två år sedan en drastisk valutareform. Sedan dess har Estland haft den stabilaste valutan norr om Tyskland. Man genomförde en närmast total handelsliberalisering. Sedan dess har man haft balans, t.o.m. överskott, i utrikeshandeln, tillsammans med en drastisk omorientering från Sovjethandel till västhandel. Man har genomfört mycket liberala regler för bolagsbildande och för utländskt ägande.

Nu har Estland en av de högsta siffrorna per capita beträffande utländska investeringar och en av de lägsta arbetslöshetssiffrorna i Östeuropa. Penningmängden hålls rigoröst i balans. Inga "mjuka krediter" ges för att rädda sysselsättningen i gamla sovjetiska industrikollosser. I gengäld expanderar en privat sektor av småföretag snabbare än vad arbetslösheten ökar i de gamla industrierna. Man har hållit statsbudgeten i rigorös balans. Estland är ett av få länder i Europa utan underskott i statsbudgeten. Priset för detta är onekligen att t.ex. pensionerna hållits och hålls på en låg nivå. Men även om pensionärerna i Estland alldeles uppenbart har det besvärligt, ibland mycket besvärligt, har de i dag pensioner som är tre gånger högre än de ryska pensionärernas som bara för två år sedan låg på samma nivå.

Många bedömare pekar på att Estland såvitt man kan se haft en tillväxt som tillhör de allra högsta i Europa under sista kvartalet förra året och under detta år.

I UD:s pressklipp häromdagen kom två artiklar – från de relativt välansedda publikationerna Newsweek och Frankfurter Allgemeine – där man beskrev, och berömde, Estlands snabba reformer. När man läser socialdemokraternas kritik mot det svenska stödet till en sådan politik och hör Pierre Schoris utfall mot chockterapi och systemskifte, måste man fråga: Vilken chockterapi skulle Estland eller för den delen också Tjeckien, Polen eller möjligen Lettland ha avstått ifrån? Från den strama penningpolitiken? Från budgetbalansen? Från handelsliberaliseringen? Från nyföretagandet? Vilken s.k. chockterapi är det som har varit felaktig?

Förhoppningarna om att finna proselyter till den tredje vägen låg väl också till grund för socialdemokraternas ursprungliga intresse för östsamarbete. Här skulle utbildas i den svenska blandekonomin, den svenska socialdemokratins förträffliga mekanismer. Ingen Åmanlag, ingen generalklausul i skattelagstiftningen skulle gå Östeuropa förbi.

Första insatsen under den socialdemokratiska regeringens östbistånd var mycket riktigt utbildning av skatteadministratörer. Samma anda präglar de omdisponeringar som socialdemokraterna nu vill göra i östbiståndet. Det skall inte vara så mycket exportgarantier och investeringsgarantier, det skall inte vara så mycket stöd till uppbyggande av bank- och finansväsende i de baltiska staterna, det skall inte vara någon handelshögskola i Riga. I stället skall det vara mer till våra bidragsrika folkrörelser, det skall vara mer till branschstudier och goda svenska exportråd via BITS, och det skall vara mer centralplanering av biståndet – en hederlig planeekonomisk reflex.

Jag tyckte mig höra Schori kräva en statssekreterare för östbiståndet. Vilket jubel det måste leda till i brödköerna i Kiev eller bland småföretagarna i Tallinn!

Herr talman! Vad gäller socialism tror jag att det är Sverige som har mer

att lära av Östeuropa än Östeuropa av Sverige. Jag är därför glad att kunna konstatera att regeringens program, det tredje i det utfästa treårsprogrammet som omfattar 1 miljard kronor om året, nu kan fullföljas genom utskottsmajoritetens förslag. Det är också värt att påpeka att genom att insatser tillkommit utanför UD:s budget är programmet i realiteten uppe i närmare en och en halv miljard kronor per år.

Jag ser programmet som en symbol för det svenska folkets stora intresse. Med respekt för de svårigheter och brister som onekligen finns i ett program som upprättats på relativt kort tid och som även har samband med den mycket snabba utvecklingen i de länder det gäller – till länder dit man bara för något år sedan behövde skeppa över hjälpsändningar med mat åker folk från västvärlden i dag för att shoppa – kan vi konstatera att Sveriges bidrag varit såväl högst påtagligt som mycket uppskattat i våra samarbetsländer. Östsamarbetet är en del i en politik som börjar med det politiska stödet till demokratisering och reformer i Östeuropa och till de baltiska ländernas och för all del också andra östeuropeiska staters oberoende.

Det viktigaste inslaget i politiken för östsamarbetet har för mig varit den snabba utvecklingen av handeln som Sverige och berörda länder kunnat uppvisa. På två år har handeln mellan Sverige och Estland tiodubblats och på tre år närmare hundra-dubblats. Liknande siffror gäller för Lettland. Något mindre men också mycket kraftiga ökningar ser vi också för Polen, Litauen och en del andra länder. Detta om något är en politik som ger de östeuropeiska ekonomierna möjlighet att komma ut ur det elände som Sovjetsystemet lämnade efter sig.

Utan att på något vis acceptera den kritiska syn på östsamarbetet som socialdemokraterna gör sig till talesmän för vill jag ändå konstatera att en översyn av detta samarbete nu har kommit i gång som ett led i att förbereda nästa treårsprogram eller i varje fall ett östsamarbete efter treårsprogrammets slut om ett drygt år. Det finns många skäl för en sådan översyn. Det finns inget program som inte har brister. Program som har tillkommit under så hastiga omständigheter och i en så föränderlig omvärld kommer naturligtvis att behöva förändras och förbättras, men det är förbättringar från en stark och bra nivå i ett bra program, som jag tror att vi har anledning att se positivt på.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 80 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill ge några kommentarer när det gäller hanteringen av vårt bistånd till Öst- och Centraleuropa.

Som har nämnts tidigare är det i dag flera departement som fattar beslut om östbiståndet. Det betyder att fler än 15 olika myndigheter direkt har i uppdrag att ansvara för biståndsprogram. Det är möjligt att alla har en viktig roll att spela, men det är också helt klart att ingen har en tillräcklig överblick.

För våra samarbetspartner i österled kan det inte vara lätt att möta denna oordning och själva försöka styra utformningen av det bistånd som ju till slut skall svara mot deras behov. All biståndserfarenhet visar nämligen att det bara är insatser för vilka mottagaren själv tar ansvar och som man känner som sina egna som blir lyckade biståndsprojekt. Då måste vi naturligtvis ha en ordning som möjliggör detta.

Det som är helt avgörande är alltså att få till stånd en klar arbetsrelation mellan myndigheter och regering. Det kan vara motiverat med några fall av specialuppdrag som handhas direkt av regeringen, men för de många olika långsiktiga insatserna är det nödvändigt med en tydlig beredningsgång och ett tydligt myndighetsansvar för att man skall kunna göra bedömningar av olika förslag om insatser, kostnadseffektivitet, uppföljning och liknande. Det gäller hela den professionalism som krävs för att organisera ett samarbete mellan svenska parter och ett mottagarland i utveckling.

Den myndighet som har denna roll är BITS. BITS har nu under mer än fyra år arbetat med att hantera den centrala delen av vårt samarbete med Central- och Östeuropa. Det bistånd som förmedlas av BITS är störst, och det har växt varje år. Nu erkänns också BITS roll i regeringens proposition. Det långsiktiga uppdraget vill regeringen emellertid inte uttala sig om. I stället talar man fortfarande om bildandet av en ny myndighet. Den här attityden är onekligen märklig.

Den översyn av östsamarbetet som gjordes på uppdrag av Statsrådsberedningen har gett upphov till ett förslag om bildandet av en ny beredning för östsamarbetet, en beredning som kallas BÖS. Det visar sig att det råder mycket delade meningar om detta. Vi socialdemokrater har bestämt vänt oss emot en sådan ordning. Förslaget innebär i praktiken att man skulle tillsätta en statssekreterargrupp med beredningsansvar – allt och inget, på tvärs mot svensk förvaltningstradition. Det skulle ofelbart leda till större oklarheter.

Vi menar i stället att regeringen äntligen bör göra klart att BITS är den centrala myndigheten när det gäller vårt östbistånd. Därutöver har naturligtvis en rad andra myndigheter ansvar, men BITS bör tillerkännas det mandat som man i dag i praktiken försöker arbeta efter.

Programmen måste givetvis hållas samman inom regeringskansliet. Det kan lösas på olika sätt, men uppenbart är att en integrering av östsamarbetet med UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete är det mest rationella. Vi förordar en sådan ordning. Samtidigt måste givetvis den kompetens som finns i varje del av regeringskansliet tas till vara och utnyttjas i olika former.

Det är inte bara vi socialdemokrater som riktar denna starka kritik mot regeringens hanteringsordning. När vi i fjol behandlade östbiståndet kunde jag i mitt inlägg hänvisa till ett par ledande folkpartisters hårda kritik av hanteringsordningen. Jag kunde också hänvisa till den s.k. Engblomska utredningens synpunkter, som de framfördes.

I år har vi fått höra företrädare för Industriförbundet uttala stark kritik i detta ärende, och man föreslår att BITS blir den myndighet som har att handlägga östbiståndet för att samla ihop trådarna och få effektivitet och ordning.

I en motion av Ingbritt Irhammar och andra centerpartister med anknytning till utrikesutskottet skriver man: Vi anser att nuvarande organisation, med den mängd olika institutioner och myndigheter som handhar samsamarbetsinsatserna för Östeuropa, är otillfredsställande. Även samordningen inom regeringskansliet måste förbättras. Man fortsätter: En förbättrad samordning är av betydelse för att även tydliggöra regeringens mål för östsamarbe-

tet. Det är av betydelse för att vägleda de svenska institutionernas agerande när de skall ta ställning till olika projektansökningar.

Jag ser på talarlistan att Ingbritt Irhammar skall gå upp i talarstolen litet senare. Det vore intressant att höra henne kommentera de mycket mycket kritiska synpunkter som framförs i centerns motion. Detta är ytterligare ett stöd för den kritik som vi genom åren har riktat mot hanteringen av dessa biståndsinsatser.

Eftersom Lars Moquist yrkade bifall till samtliga Ny demokratis reservationer vill jag, för att inga komplikationer skall uppstå, avsluta med att yrka bifall till alla socialdemokratiska reservationer. Lars Moquist inkluderade även en socialdemokratisk reservation i sitt yrkande. Jag yrkar alltså bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Anf. 81 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Enligt regeringens proposition och utskottsmajoritetens text i betänkandet är det fyra mål som ligger till grund för det svenska östbiståndet. Det är att stödja och stärka demokratin, att stödja införandet av marknadsekonomi, att förbättra miljön, särskilt i Östersjön, och att bistå staterna i att befästa nationell suveränitet.

När jag lyssnar på debatten här i kväll förvånas jag litet över den något hårda tonen. Man borde kunna vara litet mer enig om tagen när det gäller östbiståndet och även när det gäller de mål som jag nyss läste upp.

Den kritik som Socialdemokraterna riktar mot östbiståndet, som vi har hört en hel del av här i dag, är enligt mitt förmenande ganska överdriven. Det var förvisso inte någon större ordning på det samarbete som bedrevs före regeringsskiftet 1991. I och med att den nya regeringen tillträdde tredubblades också östbiståndet, och samarbetet med Östeuropa har sedan regeringsskiftet utvecklats starkt.

Det finns också en del motsägelser i s-kritiken. I en socialdemokratisk motion anklagas t.ex. regeringen dels för att inte ha några mål med samarbetet, dels för att de mål som redovisas i propositionen inte är förankrade. Vi har två olika, delvis sammanfallande men också delvis skiljaktiga mål. De här förslagen förs nu fram i riksdagen, och riksdagen har att ställa sig bakom. Detta gäller i år precis som förra året.

De socialdemokratiska synpunkterna på vilka geografiska områden som skall prioriteras är litet förvirrande. Regeringen är klar och tydlig. Det finns ett prioriterat område – Polen, Baltikum och nordvästra Ryssland – där vi skall bedriva bilaterala insatser och ett mindre prioriterat område, där det huvudsakligen handlar om att stödja multilaterala insatser.

Mot detta ställer Socialdemokraterna i reservation 1 ett logiskt sammelsurium, där man inte vet riktigt vad som prioriteras. Socialdemokraterna skriver t.ex. vad gäller landprioriteringar "att samarbetet med Estland, Lettland och Litauen bör ges högsta prioritet". Vidare sägs det att det är "av största vikt att ett ordentligt samarbete också äger rum med Ryssland och med Polen, särskilt S:t Petersburgsområdet och Nordkalotten/Barentsregionen". Man blir ju inte riktigt klok över den prioriteringen och vad reservanternas egentligen menar.

Det vore onekligen mer konstruktivt om Socialdemokraterna slog in på

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Samarbete med
Baltikum, Central-
och Östeuropa*

en annan väg i den här debatten. Det borde enligt mitt förmenande finnas grund för ett brett samförstånd mellan regeringen och Socialdemokraterna, ett brett parlamentariskt samförstånd som vi exempelvis har i fråga om det traditionella u-landsbiståndet. När vi nu skall gå in i en diskussion om det fortsatta östsamarbetet är det min förhoppning att Socialdemokraterna skall slå in på en mer konstruktiv och samarbetsvillig väg. Jag känner inte riktigt igen den debatt som förs i fråga om östbiståndet – den liknar inte den debatt som förs i u-landssammanhang. Målen är ju ändå ganska lika.

Med tanke på hur östbiståndet bedrevs under Socialdemokraternas tid i regeringsställning vore det klädsamt med litet större ödmjukhet när det kommer till förverkligandet av ett bra och effektivt östbistånd. Bistånd är, antingen det gäller u-landsbistånd eller östbistånd, svårt.

Ny demokrati har en hel del pengar att fördela när det gäller östbiståndet, och man hämtar de pengarna genom kraftiga prutningar på annat håll, bl.a. genom en halvering av det traditionella u-landsbiståndet. Vilka konsekvenser skulle det då få på andra håll i världen om Ny demokratis budgetförslag skulle gälla? T.ex. skulle ett land som Botswana inte få några pengar alls. Etiopien skulle få biståndet minskat från 130 till 10 miljoner, Kenya från 105 till 10 miljoner. Lesotho skulle inte få några pengar alls. För Moçambiques del skulle biståndet minska från 320 till 10 miljoner, för Namibias del från 90 till 10 miljoner, osv.

Konsekvenserna skulle alltså bli helt orimliga om Ny demokratis förslag till äventyrs skulle få gehör. Dess bättre blir det ju inte så.

En annan sak som Ny demokrati tar upp och som vi tidigare i dag fick höra en hel del om av Lars Moquist är förslaget om att trähus skall tillverkas i Sverige för att sedan exporteras till Baltikum. Detta bundna bistånd prisades här för en liten stund sedan. Utgångspunkten för Ny demokrati är att man söker åtgärda arbetslösheten i Sverige snarare än att man söker få till stånd ett effektivt bistånd till Baltikum. Ny demokrati skriver i sin motion U216: Svensk trähusindustri befinner sig i en svår kris. Många människor riskerar att mista sin anställning. Många trähustillverkare har fått slå igen fabriksportarna – och det är förvisso sant. Vidare skriver man: Genom att utnyttja ledig industrikapacitet i Sverige för att producera hus främst i Baltikum skulle vi till en låg samhällsekonomisk kostnad kunna hjälpa våra grannar på andra sidan Östersjön.

Utgångspunkten är enligt mitt förmenande helt felaktig. Man skulle givetvis kunna använda dessa pengar mycket mer effektivare och på ett mycket bättre sätt om man lade dem direkt i Baltikum. Det är precis som om man inte har byggt hus i dessa länder tidigare och inte kan eller vet hur man bär sig åt för att bygga bra hus.

Vad man skulle göra med dessa pengar är givetvis att se till att de arbetar på plats i Estland, Lettland, Litauen och i de andra länderna. Man kan kanske hårdra det litet grand – men det ligger någonting i det – genom att säga följande. Genom att skära ner biståndet till noll för de länder som jag tidigare refererade till, går pengarna till att producera svenska hus för export. Det är ett bundet bistånd som är mycket ineffektivt.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! De baltiska staterna tillhör våra nära grannar här uppe i Norden. Våra länder gränsar till varandra i samma hav, Östersjön, som vi har ett gemensamt intresse av att värna och skydda.

Utrikesutskottet noterade i sitt betänkande 1991/92:UU16 vad regeringen sagt om östsamarbetet, nämligen att "Samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa har en särskild karaktär." Och det är det ju lätt att instämma i.

Utskottet sade också i samma betänkande att "Syftet är att stöjda dessa länder att bygga demokratiska institutioner och att utveckla marknadsekonomiska strukturer, för de baltiska staterna även att bistå dessa att befästa sin nationella suveränitet. Samtidigt finns betydande svenska utrikes- och säkerhetspolitiska, näringspolitiska och kommersiella intressen att tillgoda."

Det treårsprogram som regeringen lade fast i samband med regeringsskiftet hösten 1991 omfattar när det gäller östsamarbetet en miljard kronor om året under tre år, vilket ju är ett välkänt faktum.

Samordningen av det svenska östsamarbetet sker i Utrikesdepartementet. Huvuddelen av det bilaterala samarbetet kanaliseras genom Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), Swedecorp, Swedfund International AB samt Svenska institutet.

Det finns också många andra aktörer inom östsamarbetet förutom de jag nämnt här. Andra departement bidrar exempelvis med betydande belopp till stöd och hjälp för de baltiska staterna. Län, landsting och kommuner engagerar sig. Folkrörelser och enskilda organisationer är viktiga samarbetspartner som hjälper till att i olika länder bygga upp demokratiskt organiserade sammanslutningar av liknande slag som den egna. Det svenska näringslivet spelar dessutom en betydande roll när det gäller kunskapsförmedling om marknadsekonomi, industriproduktion och handelsutbyte.

Herr talman! I dag finns inget samlat ansvar hos en myndighet för detta nya samarbete som blir alltmer omfattande. Som exempel vill jag också nämna regeringens nyligen framlagda förslag om kommunal biståndssamhet, med föreslagen rätt för kommuner och landsting att lämna internationell katastrofhjälp och annat bistånd. Men förslaget innebär bl.a. att tillstånd för ett sådant bistånd måste ges av regeringen.

Med alla dessa många biståndsgivare, vilket i sig är mycket positivt, medföljer ändå vissa svårigheter att exempelvis få veta vart man både som biståndsgivare och som mottagare skall vända sig med frågor om olika samarbetsprojekt. Ärenden kan vandra runt mellan olika instanser. Många har fått vänta länge på besked om det exempelvis funnits något bidrag att få till ett projekt som man anser angeläget.

Alla inblandade vill göra ett bra arbete, men splittringen på flera myndigheter skapar osäkerhet och ger kanske också en ofördelaktig bild av svensk byråkrati. Vi kristdemokrater har därför motionerat om behovet av att inrätta en organisation för samordning av östsamarbetet.

Trots att det för närvarande pågår översyn av östsamarbetet anser jag att hela hanteringen av östbiståndet redan nu skall överflyttas till Utrikesdepar-

tementets biståndsavdelning, där den bästa kompetensen på departementsnivå finns när det gäller bistånd och samarbete med olika organisationer.

Självfallet finns det en viss fördel i att hålla östbiståndet åtskilt från det övriga biståndet. Trots allt är det ändå en gradskillnad mellan fattigdom och fattigdom.

Men de gemensamma beröringspunkterna är många. Målet med att skapa ett systemskifte är lika aktuellt för öst som för u-länderna. Oavsett vem som avses finns behov av stöd för att skapa en modell där demokrati, marknadsekonomi, mänskliga rättigheter och fungerande samhällsinstitutioner ingår. Många u-länder har tidigare haft planekonomiska modeller som grund, precis som Östeuropa, och både u-länder och länder i Östeuropa behöver suveränitetsstöd. Dessutom skall alla stater som får bistånd uppfatta det som en temporär lösning.

Herr talman! Jag hade förmånen att vara med på en s.k. utskottsresa i höstas, dvs. hösten 1993. Resan för den grupp jag deltog i gick till Estland och S:t Petersburg. Avsikten var bl.a. att vi ville studera på ort och ställe hur relationerna fungerade mellan ester och ryssar i Estland och vad man ansåg om Estland och övriga Baltikum i Ryssland.

Situationen i framför allt Narvaregionen var ganska spänd. I Narva är flertalet invånare ryssar och rysktalande. Man hade på ömse håll inte särskilt vänliga uppfattningar om varandra. Det är förståeligt om folk som utsatts för okkupation av en diktatorisk härskare och hans folk under en så lång tid som folken i de baltiska staterna har både hat och andra starka känslor mot allt vad den härskaren och makten representerar. Men samtidigt finns det också Estlandsfödda ryssar som inte vet av något annat hemland än just Estland.

Det som skiljer den ryska befolkningen från framför allt den estniska är att ryssarna i stor utsträckning inte behärskar det estniska språket, vilket mer eller mindre är ett krav för att esterna skall något så när kunna acceptera dem och för att de själva skall bli fullvärdiga samarbetspartner och medlemmar i samhället.

Herr talman! Jag tror inte att syftet med Sveriges insatser att bl.a. bygga demokratiska institutioner i de baltiska staterna kan uppfyllas om det inte också i demokratiseringsarbetet ingår att lyfta fram och erbjuda hjälp till utbildning av den ryska befolkningen i de baltiska ländernas språk.

Herr talman! I tidigare debatter om samarbetet med bl.a. Baltikum har hemsändandet av de ryska trupperna behandlats och diskuterats. Glädjande nog verkar den frågan gå mot sin lösning genom olika avtal mellan Ryssland och de baltiska staterna. Under detta år, 1994, skall trupperna ha dragit sig tillbaka till sitt ursprungsland, eller rättare sagt till sina ursprungsländer.

Jag anser att det är oerhört viktigt, vilket också poängteras i betänkandet, att regeringen fortsätter att uppmärksamt följa förhandlingarna om och genomförandet av det ryska trupptillbakadragandet från Estland och Lettland ur både demokrati- och biståndssynpunkt. Det är viktigt att både de baltiska staterna och Ryssland har helt klart för sig att vi med stor uppmärksamhet följer denna fråga från svensk sida.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till hemställan i betänkande UU16

Herr talman! Jag inser att jag bereder Nils T Svensson en viss besvikelse genom att nu äntra talarstolen i stället för Ingbritt Irhammar. Men jag hoppas att han skall bära detta med ett erforderligt hjältemod.

Såsom flera andra talare har framhållit är givetvis östbiståndet en mycket viktig del av Sveriges utrikespolitik. Det är en ny del av vår utrikespolitik, och den är central.

Det handlar om vårt ansvar för att hjälpa grannar till en bättre tillvaro – det handlar kort sagt om solidaritet. Men det handlar också om åtgärder för att förbättra situationen i det närområde som vi själva tillhör. Vi har ett betydande egenintresse även i östbiståndet.

Bland det viktigaste vi kan göra för miljöns skull är att hjälpa våra grannar att få ner sina utsläpp. Det är utsläpp som drabbar oss i form av luftföroreningar och Östersjön i form av vattenföroreningar.

Vi har ett starkt intresse av att de nya demokratierna i vårt grannskap skall kunna konsolideras, bli stabila och utvecklas på ett fredligt, stabilt och demokratiskt sätt.

Det förutsätter också att man kan komma över de stora ekonomiska och ekologiska problem som man har fått i arv av det gamla kommunistiska systemet. Om detta kan ske på ett bra sätt gynnar det också oss. Dessutom är det naturligtvis så att om våra grannstater i öster och söder så småningom blir ekonomiskt starkare, blir de också allt bättre samarbetspartner för oss på det ekonomiska området när det gäller handel, investeringar osv.

Detta är en verksamhet som vi har all anledning att bedriva med full kraft. Därför tycker jag, herr talman, att vi med glädje borde notera att östbiståndet efter regeringsskiftet kraftigt prioriterats, att vi för innevarande verksamhetsperiod har tre gånger så stora resurser att använda till östbiståndet som under den tidigare regeringen.

Man skulle ha trott, herr talman, att de socialdemokratiska talarna skulle ha ägnat sin tid i talarstolen framför allt åt att uttrycka sin glädje över att vi nu kan göra en så mycket kraftfullare satsning på östpolitiken än vad man kunde göra på den tid då socialdemokraterna hade budgetansvaret. Tyvärr är det inte så. I stället har vi fått höra långa klagovisor över de administrativa problem som naturligtvis också finns i en sådan här verksamhet.

Det är självklart att en verksamhet som vuxit så kraftfullt på så kort tid inte har funnit sina slutliga administrativa former. Det har betygats av flera talare. Det har också framförts synpunkter på detta i motioner från flera håll, både från oppositionspartier och från regeringspartier. Det är ett viktigt arbete att finna de rätta organisatoriska formerna. Sedan kan meningarna vara delade. Vi har i debatten hört styrelseledamoten i BITS Nils T Svensson argumentera för att BITS skall ha huvudansvaret. Vi har hört Margareta Viklund, vars partiledare är biståndsminister, argumentera för att Utrikesdepartementets biståndsavdelning skall ha huvudansvaret. Man har naturligtvis kunnat tänka sig andra. Som styrelseledamot i SIDA borde jag förmodligen dra en lans för SIDA om huvudansvarig för det här biståndet. Det skall jag inte göra. Jag vill bara på detta sätt illustrera att det här är en viktig debatt att föra, att vi säkert måste fortsätta att föra den ett tag innan vi funnit de långsiktigt hållbara organisatoriska formerna.

Detta får inte undanskymma det som är verkligt viktigt, nämligen att vi är beredda att kraftfullt satsa på östbiståndet, inte genom att med något slags omvänd Robin Hood-politik ta de resurser som vi skulle använda för dem som är ännu fattigare, i Afrika, Asien och Latinamerika, och i stället ge dem till de något mindre fattiga i Central- och Östeuropa. Den typen av cynisk politik tror jag enbart Ny demokrati kan stå för. Vi måste naturligtvis vara beredda att göra egna uppoffringar för att göra det här biståndet möjligt.

Det andra som måste vara centralt är att diskutera hur vi bäst använder biståndet. Jag tror att det ligger en poäng i att det är fördelat på många händer. Vi har litet dåliga erfarenheter från vårt traditionella u-landsbistånd, som i väldigt stor utsträckning varit ett bistånd från stat till stat och därmed också uppmuntrat en ganska centralplanerad ekonomi i våra mottagarländer. Jag tror att det är bra att vi, när vi utvecklar vårt samarbete med Central- och Östeuropa, mer tar lärdom av våra erfarenheter av nordiskt samarbete, som har byggt på att skapa nätverk mellan institutioner, verksamheter och organisationer, ett pluralistiskt sätt att utveckla samarbetet. Det finns stora fördelar i det.

Inte minst är det viktigt att se till att det här biståndet verkligen inriktas på att lösa de centrala problemen i vårt grannskap: miljöproblemen, uppbyggnad av demokratiska institutioner och verksamheter, uppbyggnad av pluralistiska ekonomier och pluralistiska demokratiska samhällen.

Jag tycker, herr talman, att vi har lagt en grogrund till detta. Det här är någonting som den nuvarande regeringen ger en mycket hög prioritet. Vi skall notera det med tillfredsställelse, och vi skall arbeta vidare för att göra östbiståndet ännu mera effektivt, ändamålsenligt och också så småningom finna de slutliga organisatoriska formerna för det.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 mars.)

12 § Statsbudgeten för budgetåret 1994/95, Jordbruksdepartementet

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU13 Statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (Jordbruksdepartementet) (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 84 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det här är den sista budgetdebatten på jordbrukets område före valet. Det finns, tycker jag, anledning att summera de tre årens förda jordbrukspolitik. Den kan summeras med tre ord: inkonsekvent, kostsam och svår att överblicka.

Den enighet som vi hade vid 1990 års beslut har förbytts i politisk strid. Vi fattade beslut om en mer marknadsorienterad politik, men den har ersatts av en mer centralstyrd politik. Det är att politiker i större utsträckning nu bestämmer vad som skall odlas och produceras och till vilket pris.

1990 var fem av riksdagens sex partier överens i den historiska kompromissen. Efter år av regleringar och subventioner beslutade fem av riksdagens sex partier 1990 att man skulle förändra den gamla centralstyrda politiken. Man var överens om en neddragning av det spannmålsöverskott, som vi hade lidit av under stora delar av 70- och 80-talet. Man skulle få balans mellan produktion och konsumtion. Den kemikalisering som hade blivit alltmer intensifierad under 80-talet skulle minskas. Man var också överens om ett fortsatt stöd till jordbruket i norra Sverige.

Signalen var att fem av riksdagens sex partier stod bakom kompromissen. Det betydde att det här var någonting som bönderna kunde lita på, nu skulle det bli så och så. Vi var alla medvetna om att det året därpå skulle vara val. Ingen visste hur det skulle gå i valet. Därför var vi angelägna om att prata oss samman och få en bred bas för uppgörelsen för att lantbrukarna, oavsett majoritet i den kommande riksdagen, skulle veta hur det skulle bli inom en överskådlig tid.

Så kom valet. Vi fick en ny regering. Tre av de fem partier som hade varit överens bytte politik. Neddragningen av spannmålsöverskottet vändes till det motsatta genom inlösenpris och arealstöd. Neddragningen av kemikalie- och handelsgödselanvändning stoppades. Stödet till jordbruket i norra Sverige försvagades.

Centern och Moderaterna följdes under hela 80-talet åt i den jordbrukspolitiska debatten. Ingen ville släppa den andra. De såg nog en chans att med jordbruksministern tillika lantbrukaren Karl Erik Olsson åter få skattebetalarna att öppna sina lånböcker för ett meningslöst överskott.

Folkpartisterna agerade stödtrupp, väl medvetna om att en dumpning av överskottet drabbade tredje världens landsbygdsutveckling – en fråga som Folkpartiet i andra sammanhang har månat väldigt mycket om.

Kds piper till med jämna mellanrum och ser till att motioner om ekologisk odling från det egna partiet får en värdig begravning. Men i sak röstar man bort kraven.

Regeringens proposition är i detta fall både ofullständig och svårgenomtränglig. I propositionen saknas frågan om trädgård, fisket, jordbrukets ställning i norra Sverige, socialförsäkringssystemet och högre utbildning på hästområdet. Detta är områden som berörs i budgetpropositionen, men där man som vanligt säger att regeringen avser att återkomma till detta senare. Det är en otillständig metod för politiskt arbete. Det fragmentiserar politiken och gör det omöjligt att göra en politisk och ekonomisk helhetsbedömning. Detta medför vidare att den sanering av statens finanser som är välbehövlig blir ineffektiv.

Herr talman! I ett läge då budgetunderskottet är över 200 miljarder och statsskulden över 1 000 miljarder framstår bönderna i Sverige som de stora vinnarna i den förda inhemska politiken och nu senast också i förhandlingarna om ett eventuellt medlemskap i den europeiska unionen. Regeringen tillstår naturligtvis inte att bönderna är vinnare i den inhemska politiken.

Regeringen låtsas i budgetpropositionen som om man sparar på jordbrukets område, men det är en skenbar besparing. Man använder nämligen regleringskassorna, som nu råkar vara extra fyllda efter fjolårets dåliga skörd, för att kompensera det som man säger är en besparing. Regeringen ger här-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

med en falsk bild av verkligheten. Jag måste säga att det verkar som om man har lyckats bra från Jordbruksdepartementets och Centerpartiets sida att lura finansministern på den här punkten. Men i verkligheten lyfter man faktiskt den ekonomiska nivån på jordbrukets område. Om vi nästa år inte har några pengar i kassan och inte är med i den europeiska unionen, kommer den här höjningen att framstå i all sin glans.

Herr talman! Vi Socialdemokrater är emot en återgång till gamla tiders centralt planerade jordbrukspolitik. Såsom den har blivit i verkligheten under åren med borgerlig regering har den lett till en förskjutning av subventionsnivåerna från norr till söder och från animalie- till vegetabilieproduktion. Detta är helt emot vår strävan. Därför har vi ett lägre inlösenpris. Därför vill vi också ha något som vi kallar för inkomststöd i stället för regeringens arealbidrag. Vi vill ha det på det sättet, eftersom vi med rätta tycker att en politik som leder till överskottsproduktion är en dålig politik. Det är ganska meningslöst med överskottsproduktion.

Vårt socialdemokratiska alternativ har en miljöprofil. Vi vill ha miljöavgifter, eftersom det är viktigt att neddragningen av insatsvaror fortsätter. Vår alternativa miljöprofil gäller också högre landskapsvårdsersättning. Vi vill hålla landskapet öppet och samtidigt värna om den biologiska mångfalden. Vårt alternativ har en konsumentprofil. I en mer internationaliserad värld och på en mer internationell marknad är det viktigt med medvetna konsumenter som kan skilja på och verkligen välja mellan svenska och importerade matvaror.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga några ord om förhandlingsresultatet. Sverige fick bl.a. en mjölkkvot som i stort motsvarar vår produktion, en sockerkvot som av en del uppfattas som för låg, en basareal som inkluderar vår omställningsmark samt ett stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige som med ett visst tricksande kan nå nuvarande nivå. Under de senaste åren, och kanske inte minst under fjolåret, då förhandlingsarbetet har pågått har jag vid mina resor runt om i landet på gårdar och hos olika LRF-föreningar märkt att det har skapats ett ganska optimistiskt investeringsklimat på de olika lantbruksföretagen. Man är optimistisk, och man bygger framför allt ut mjölkproduktionen. Man säger att man vill ha en hög mjölkkvot. Vid mina resor har jag försökt – och jag vill också göra det i denna debatt – att varna för den här optimismen. Om Sverige blir medlem i Europeiska unionen kommer vi att gå in med ett överskott av spannmål och sannolikt ett överskott av mjölk. Vi kommer då att tvingas delta i EU:s neddragning. Den dag vi tvingas dra ned kommer bäraren av den stora kostymen att få svåra problem.

I detta sammanhang tycker jag också att det finns anledning att säga att man inte heller kan bortse ifrån att det förhandlingsresultat som har åstadkommits inte blir helfinansierat från Bryssel. Ibland låter det i den mest entusiastiska debatten som om pengarna kommer ifrån Bryssel, och då kostar det ingenting. Sanningen är att många sköna svenska kronor krävs för att uppnå det förhandlingsresultat som har åstadkommits på jordbrukets område. De svenska kronorna skall in som delfinansiering. I ett fall, nämligen det nordiska stödet som vi har gemensamt med Norge och Finland, har vi enbart fått lov att betala själva – 100 % svenska pengar.

Den här sanningen behöver sägas, eftersom den leder till en fråga som ingen har ställt. Har vi råd att ta emot pengar från Bryssel? Jag har inte hört någon som är ansvarig för det här säga det. Jag har inte heller sett någon officiell uppgift om hur mycket utgifterna för jordbruket kommer att öka vid ett medlemskap. Någon från regeringspartierna – Ingvar Eriksson eller Lennart Brunander – kanske kan ge ett svar på den här frågan.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till reservationerna nr 5 och 6.

Anf. 85 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Subventioner till näringslivet är av ondo. De hämmar inte bara förnyelse genom utveckling utan de motverkar naturliga incitament för att öka effektiviteten. Subventionerna är dessutom farliga, eftersom de i allmänhet är konkurrenssnedvridande och därmed medverkar till att slå ut annars lönsamma företag genom en konstlad lägre kostnadsnivå. Den enkla sanningen gäller i princip alla kommersiella verksamheter. Det gäller således även jordbruksföretag.

Det hävdas ofta i alla läger att svenska bönder måste få möjlighet att konkurrera på lika villkor med omvärlden. Ibland påstår man t.o.m. att detta skall kunna ske även om Sverige inte är medlem av den europeiska unionen. Var och en med minsta förståelse för hur en fri marknad fungerar inser att det är en utopi. Antingen har man en fri marknad eller också har man det inte.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP, är inte heller en fri marknad. CAP är tyvärr närmare en reglerad planhushållning än en marknadsekonomi. Det borde enligt min mening i stället vara så att produktionen styrdes av konsumenternas önskemål på en konkurrensutsatt marknad.

Under tiden fram till det att vi vet om Sverige kommer att bli medlem i EU eller inte befinner vi oss i ett egendomligt mellanläge. Att redan nu ge svenska bönder samma villkor som deras kolleger i EU har ingenting med konkurrens på lika villkor att göra, eftersom de inte konkurrerar på samma marknad. Vi vänder oss inte till samma konsumenter. Det kan vi aldrig hävda så länge vi inte opererar fritt inom tullunionen. Fram till dess är Sverige en isolerad marknad skyddad av importtullar. Det vore bra om alla insåg detta faktum. Det skulle underlätta debatten om vi talade samma språk.

I detta betänkande behandlas en mängd stöd och bidrag till svenska bönder som inte finns inom CAP. Flertalet av dessa stöd är dessutom enligt min mening konkurrenssnedvridande sinsemellan i Sverige och kollektivt gentemot utlandet. Jag tänker på B 4 Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti på 41 miljoner, B 5 Stöd till skuldsatta jordbrukare på 10 miljoner, B 6 Startstöd till jordbrukare på 42 miljoner och B 7 Stöd till avbytarverksamhet m.m. på 535 miljoner. I det sistnämnda stödet ingår socialförsäkring, avbytarverksamhet, företagshälsövård och produktionsanpassning. Dessutom finns posten B 10 Rådgivning och utbildning.

Sammanlagt blir dessa stöd och bidrag över 650 miljoner kronor per år. Eftersom jag har föreslagit en gradvis avveckling, blir besparingen enligt mitt förslag för 1994/95 ca 330 miljoner kronor.

Herr talman! Denna regering talar gärna om budgetsanering. Regeringen talar gärna om ökad konkurrens och konkurrens på lika villkor. Här finns

otvivelaktigt två goda skäl som stöder min argumentation. Är det då fel att mot denna bakgrund, Ingvar Eriksson, betrakta bönderna som privata småföretagare? Bör de inte i så fall ha tillgång till riskvilligt kapital, innovationsstöd, kvittning av underskott i förvärvskälla, avsättning av vinst i periodiseringsfond och andra näringspolitiska program på samma villkor som andra småföretagare? Om svaret är nej, vill jag gärna att Ingvar Eriksson som moderat och förespråkare för avreglering och fria marknadskrafter förklarar för mig och för kammaren varför jordbrukare skall särbehandlas gentemot andra småföretagare. Det skall dessutom ske med stöd som generellt sett inte finns i CAP.

Varför skall jordbrukare ha särskilt avvecklingsstöd och statsstöd? Varför skall skuldsatta bönder ha speciellt stöd som inte andra har? Varför skall bönder ha speciellt förmånliga kreditgarantier, Ingvar Eriksson?

Men allra underligast är anslaget B 7. Här återspeglas ett tänkesätt som är en kvarleva från den tid då bönderna betraktades som anställda av staten och inte som egna företagare. Regeringens ambition är tydligen att avveckla delar av detta stöd. Det är ett steg i rätt riktning, och det tycker jag är bra. Men det är inte tillräckligt. Det borde vara lika viktigt att likställa svenska bönder här som det är att ge dem CAP:s inkomster omedelbart vid ett EU-medlemskap.

Herr talman! Här hade jag tänkt att förklara litet närmare vad jag menar. Men för att spara tid hoppar jag över ett par sidor i mitt manuskript.

Herr talman! I förra veckan gick Socialdemokraternas partisekreterare ut i pressen under stort buller och bång och meddelade att eftersom bl.a. bönderna får så stora fördelar av ett EU-medlemskap, borde de vara med om att betala. Vi har också hört Margareta Winberg ge uttryck för ungefär samma tanke. Jag vill vända mig till henne och fråga: Är detta allvar eller är det bara ett spel för galleriet?

Jag är glad att Socialdemokraterna delar min uppfattning om stödet till skuldsatta bönder. Men här har Margareta Winberg chansen att på sikt spara 360 miljoner kronor genom att stödja våra reservationer. Dessa pengar kan avsättas till avgiften till EU. Tänk, Margareta Winberg, vilket fint argument för alla negativa socialdemokrater inför omröstningen! Om det känns alltför svårt att rösta med Ny demokrati, kan ni yrka på återremiss. Då kan betänkancket skrivas om så att förslaget får formen av ett utskottsinitiativ.

Herr talman! Jag nämnde summan 360 miljoner kronor. Ny demokrati har nämligen förutom avvecklingen av de anslag jag har nämnt dessutom förordat ett generellt sparbeting hos alla myndigheter motsvarande 2 % av anslaget.

Om regeringen menar allvar med sina ambitioner att spara med tanke på den skenande statsskulden och det stora budgetunderskottet, kan denna möjlighet utnyttjas. Jag medger att det är inte något stort belopp. Men jag anser att det har ett stort symbolvärde i att visa sina avsikter. Det är inte någon orimlig begäran att spara 2 % på omkostnadsbudgeten. Det vet alla vi som har våra rötter i storföretag. Där är sådana krav mer regel än undantag. Givetvis blir det skrik och gnäll, men företaget överlever.

I det sammanhanget vill jag framföra att det kan finnas samordningsvinster vid en sammanslagning av Statens jordbruksverk, Skogsvårdsorganisa-

tionen och Fiskeriverket som bör undersökas. I den mån verksamheterna kan kostnadseffektiviseras bör samordning övervägas.

Herr talman! Utskottets majoritet har i betänkandet riktat skarp kritik mot regeringens sätt att redovisa underlaget för beslut. Det är ganska intressant att Socialdemokraterna inte bara kritiserar denna regering utan även i lika hög grad tidigare regeringar. Att man brukar göra fel är ingen anledning att fortsätta att göra fel. Jag gläder mig åt att utskottet har kommit fram till denna självklara insikt.

Socialdemokraterna har dock tvingats backa från den fräna kritik som framgår av deras motion. Jag uppfattar det som att motionen uppenbarligen saknar substans. Det märks tydligt, herr talman, att vi närmar oss valet.

Efter att jag har suttit i jordbruksutskottet nästan en hel mandatperiod har jag funnit att det råder ständigt återkommande dispyter om vad som är riktigt beträffande det underlag som är bas för utskottets beslut. Utskottets kansli tvingas oupphörligt att införskaffa kompletterande information. Jag har vid upprepade tillfällen väckt motioner om vikten av kontinuitet, korrekt underlag samt överblick av hela jordbrukspolitiken på lång sikt. Jag gläder mig åt att fler än jag inser detta. Av naturliga skäl kan regeringspartierna inte instämma, åtminstone inte officiellt.

Jag stödjer givetvis alla Ny demokratis reservationer. Men för att vinna tid yrkar jag bara bifall till reservationen som gäller mom. 2, 8, 10, 11 och 23. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 86 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Christer Windén började sitt anförande med att säga att subventioner är av ondo. Det gällde även jordbruksföretag. Sedan höll han en lång plädering om hur företag skall jobba på lika villkor och att det skall inkludera jordbruksföretagare. Christer Windén sade också att somliga bör inse att Sverige är en isolerad marknad.

Slutsatsen blir följande, Christer Windén. Att stödja regeringspartierna och regeringen innebär att gå ifrån en politik som leder just dit Christer Windén tycks vilja, nämligen till en bättre anpassning mellan produktion och konsumtion. Jag tycker att slutsatsen blir ologisk.

Vidare var det den kritik vi gemensamt har fört fram. Christer Windén säger att det saknas substans i Socialdemokraternas fräna kritik och samtidigt läser han upp sin egen fräna kritik mot regeringen. Vi är överens när det gäller redovisningen av den ekonomiska bilden men också om att den helhetssyn på de olika frågorna som borde ha varit med i propositionen inte finns där.

Christer Windén tog också upp Mona Sahlins uttalande. Jag tycker inte att det Mona Sahlin har sagt är så märkligt. Skall Sverige bli medlem i Europeiska unionen, måste Sverige på sikt betala 18–20 miljarder i medlemsavgifter. Det är inte konstigt att de olika partierna funderar över var pengarna skall tas från. Jag antar att även Ny demokrati känner ett visst ansvar och funderar. De pengarna kommer nog att tas litet här och där – även från bönderna.

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

Anf. 87 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag började mitt anförande med att säga att subventioner till näringslivet är av ondo. Jag tycker att det är viktigt att påpeka detta. Det finns många tillfällen när subventioner inte är av ondo.

Margareta Winberg kritiserade vad jag sade. Jag hoppade över en bit i mitt manuskript. Det var följande. Nu har emellertid Ny demokrati tillsammans med regeringen accepterat att ett medlemskap betyder att vi måste återgå till en reglering som liknar den vi hade innan 1990 års beslut. Jag beklagar detta, men accepterar det som en del av det pris vi måste betala. Det betyder enkelt uttryckt att svenska bönder kommer omedelbart vid inträdet i EU att åtnjuta samma inkomster som sina kolleger. Det innebär ett rejält lyft, speciellt för växtodlingen. Är det då inte rimligt att ha ungefär samma regler även på kostnadssidan? Jag har hävdat detta ett otal gånger, men får inte respons – åtminstone inte officiellt. Men bakom kulisserna blir jag dunkad i ryggen.

Vidare var det den kritik som framförts i betänkandet. Det är alldeles riktigt att jag har samma uppfattning som Margareta Winberg om denna kritik. Men mycket av den kritik som står i Socialdemokraternas motion har Socialdemokraterna inte yrkat bifall till under utskottsbehandlingen. Det var den kritiken jag avsåg. Jag utgår från att eftersom Socialdemokraterna backar på en sådan fråga i ett sådant läge har Socialdemokraterna inte tillräckligt på fötterna.

Vad gäller Mona Sahlin uttalande vill jag säga att det som jag föreslog Margareta Winberg är allvarligt menat. Det är inget spel för galleriet jag gör. Det är nämligen på det sättet att om jag nu föreslår en avsevärd besparing i budgeten och om man menar allvar med att skära ned på de subventioner som går till bönderna, då är det bättre att skära ned på sådana bidrag och sådant stöd som är konkurrenssnedvridande, speciellt om de inte förekommer i den gemensamma jordbrukspolitiken i den europeiska unionen.

Anf. 88 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det jag inte förstår med Christer Windéns resonemang är varför vi i förväg måste anpassa oss. Socialdemokraternas politik har ju varit att om vi blir medlemmar i den europeiska unionen skall vi gå in i den med en produktion i balans. Vi har ansett att det skulle vara en styrka för det svenska jordbruket, men den ståndpunkten har vi inte fått gehör för. Christer Windén har i stället varit med om att backa upp en politik som har inneburit att vi producerat för mycket i Sverige.

Det som vi socialdemokrater uttrycker i vår motion är en ganska ordentlig kritik; det är sant. Men vi tyckte att det var viktigt att få majoritet för det uttalande som vi gör i betänkandet, vilket innebär att regeringen kritiseras på de punkter som vi anser vara viktiga. Regeringen har nämligen varit och är fortfarande mycket slarvig i sitt propositionsskrivande, och regeringen skjuter hela tiden frågorna framför sig. Till bilden hör att den ekonomiska redovisningen är mycket undermålig.

Anf. 89 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag sade att vi har accepterat en anpassning till den jordbrukspolitik som bedrivs inom Europeiska unionen av

det skälet att vi instämmer i önskemålet att få slippa en lång infasningsperiod. Vi kan då direkt anta EU:s politik på detta område.

Jag sade också ganska klart i mina anföranden att jag beklagar detta, men att det är ett pris som vi fått betala. Det är inte helt i överensstämmelse med min personliga övertygelse, men jag måste acceptera det.

Den förklaring som Margareta Winberg lämnade vad gäller kritiken av regeringens sätt att skriva propositioner och dess sätt att redovisa siffror accepterar jag.

Anf. 90 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Sedan några år tillbaka har Vänsterpartiet ett program som gick under arbetsnamnet ekologiskt näringspolitik när vi i Vänsterpartiet arbetade med att ta fram det. Det handlar om en näringspolitik som är uthållig. Naturligtvis gäller en sådan politik även jordbruksnäringen.

Vi kan kalla begreppet vad vi vill, men alla är säkert överens om att det är det uthålliga jordbruket, dvs. den uthålliga livsmedelsproduktionen, som endast är värd namnet livsmedelspolitik.

Vilka styrmedel har vi då? Naturligtvis har vi de som staten bidrar med. Detta betänkande är ett budgetbetänkande: Statsbudgeten för budgetåret 1994/95. Men som det har sagts tidigare får vi inte den fullständiga bilden genom detta betänkande, som grundas på budgetpropositionen.

Den konstruktion som vi har i dag beträffande arealstödet bidrar i mycket liten utsträckning till utvecklingen av jordbruket i den uthålliga inriktning som jag talade om. Regeringen kommer att lägga fram en annan proposition, och vi kommer att debattera den framöver. Exempelvis tar regeringen bort den differentiering av arealstödet som hittills funnits och som grundats på avkastningsnivån. Det är alldeles utmärkt. Men om vi nu har ett arealstöd – såvitt jag förstår finns det fortsatt politisk majoritet för en sådan konstruktion – bör det vara ett rakt sådant.

I Norrland finns 10 % av åkermarken men man får 3 % av arealstödet. Det är naturligtvis inte bra. Det skulle bli betydligt bättre med ett rakt stöd. Ett rakt stöd skulle också omfatta de ekologiskt anslutna KRAV-odlarna, de som arbetar med principer som bidrar till det långsiktiga och uthålliga jordbruket.

Andra styrmedel som bör stödjas är naturligtvis rådgivning och utbildning. Det skulle kunna ske genom att man förbättrar det ekonomiska stödet till rådgivning och utbildning. Vänsterpartiet vill öka det betydligt. Pengarna får vi genom omställningsåtgärderna i jordbruket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min meningsyttring vid mom. 13.

Anf. 91 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Då riksdagen i dag behandlar jordbruksutskottets betänkande nr 13, gällande statsbudgeten för budgetåret 1994/95, befinner vi oss i en situation som är annorlunda än vanligt. Förhandlingarna om svenskt medlemskap i EU har just avslutats, och vi ser fram emot en fördjupad debatt om vad detta medlemskap kommer att innebära för svenskt jordbruk och svensk livsmedelsförsörjning.

Utan tvivel kan det konstateras att förhandlingsresultatet är gott på de

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

flesta punkter, i många fall över förväntan. Det känns bra att kunna konstatera detta, inte minst mot bakgrund av den målsättning som den borgerliga fyrklöverregeringen slog fast i regeringsförklaringen hösten 1991. Då slogs fast att en viktig punkt under denna mandatperiod var att föra Sverige in i den europeiska gemenskapen. Det slogs fast att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri skulle vara starkt och konkurrenskraftigt vid inträdet.

Regeringens arbete har hela tiden varit att söka anpassa livsmedels- och jordbrukspolitiken till den nya verklighet som blivit följden av vår medlemsansökan, som ju lämnades in av den förra regeringen, med mycket brett stöd i denna kammare.

De nödvändiga förändringarna innebär korrigeringar av 1990 års livsmedelspolitiska beslut. Från regeringssidans partier har vi inte tvekat när det gäller att föreslå dessa förändringar, även om de på många punkter innebär ett avsteg från de tongivande principerna i 1990 års beslut. Det gäller nu att ge svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri möjligheter till överlevnad och utveckling med de nya förutsättningar och spelregler som ett medlemskap medför.

Självfallet kommer Sverige efter ett beslut om medlemskap att tillsammans med andra länder och i GATT:s anda arbeta för avreglering och marknadsanpassning. Jag anser mig därmed, herr talman, ha besvarat Ny demokratis reservation nr 1 i motsvarande avseende.

Vi har ej heller kunnat godta Ny demokratis förslag till anslagsneddragningar utöver regeringens förslag, då det i nuläget inte går att förutse behovet av förändringar med hänsyn till EU-medlemskapet. Detta gäller inte minst Jordbruksverkets verksamhet.

Herr talman! På ett par punkter har Ny demokrati gjort gemensam sak med Socialdemokraterna, varför regeringspartierna tvingats avge reservationer till betänkandet. I reservation nr 3, gällande anslag för stöd till skuldsatta jordbrukare, som socialdemokrater och nydemokrater vill ta bort, ställer vi upp för ett oförändrat anslag.

Detta anslag, som hittills utnyttjats i liten omfattning, bör dock finnas kvar med hänsyn till sitt ursprungliga syfte. Avsikten enligt stödförordningen var att stöd kunde lämnas till särskilt skuldsatta jordbrukare, som till följd av bl.a. avvecklingen av den interna marknadsregleringen och på grund av omställningen särskilt kunde anses ha drabbats.

Risk finns att behovet ökar, då omställningsstöden minskas och avvecklas. Regeringen har också i proposition 1993/94:157 föreslagit att stöd ur just detta anslag skall kunna utgå till trädgårdsföretag med motsvarande problem. Det är någonting att tänka på för oppositionen, som nu har chansen att ändra sig och rösta på reservation nr 3. Man brukar ofta tala väl om trädgårdsnäringen men lever dåligt upp till principerna, inte minst med hänsyn till de problem som i dag är akuta på en del områden.

Socialdemokrater och nydemokrater utgör majoriteten i utskottet då de gemensamt riktar kritik vad gäller regeringens budgetarbete på jordbruksområdet. De talar om bristande helhet och bristande öppenhet i redovisningen av budgetförslaget och finansieringen. Dock konstaterar de att årets budgetförslag härvidlag inte på något avgörande sätt avviker från vad som

varit brukligt under tidigare års budgetarbete. Således faller kritiken också tillbaka på tidigare socialdemokratiska regeringar.

Herr talman! Vi delar den uppfattningen, och vi framhåller detta i reservation nr 4. Där vill vi också samtidigt konstatera att det av olika skäl kan vara lämpligare att bryta ut vissa delar från den ordinarie budgetbehandlingen. Ofta sker detta med syftet att uppnå en mer genomarbetad prövning av ett särskilt budgetområde.

En ny ordning kan dock bli verklighet framöver. Riksdagsutredningen har nämligen nyligen presenterat ett förslag om en ny ordning för budgethanteringen. Förslaget är inriktat på att budgetförslaget skall vara fullständigt när det avlämnas och att regeringen normalt icke skall kunna lägga fram kompletterande budgetförslag innan budgetårets början. Antalet anslag i statsbudgeten begränsas, och budgetförslaget ges en sådan utformning att det kan användas som resultatstyrning.

Alla anslag skall i princip bruttoredovisas, varvid inkomster och utgifter redovisas var för sig. De påtalade problemen skulle – oavsett regering – bortfalla om förslaget genomfördes.

Herr talman! Jag framhöll inledningsvis att regeringen tagit ansvar för att genomföra förändringar av jordbruks- och livsmedelspolitiken med hänsyn till de nu i grunden förändrade förutsättningarna, i förhållande till vad som gällde då riksdagen fattade beslut 1990.

Detta kan tyvärr inte sägas om den socialdemokratiska oppositionen. Man har hela tiden sökt sätta käppar i hjulen och motarbetat den nödvändiga anpassningen till och infasningen i EG:s jordbrukspolitik CAP.

Socialdemokraternas budgetalternativ på jordbrukets område är utmanande och – det vill jag understryka – ansvarslost.

Arealersättningarna, som skall kompensera för ett lägre spannmålspris, vill de ta bort samtidigt som de föreslår ett ytterligare sänkt spannmålspris med 15 öre/kg. Dessutom föreslås höjda produktionskostnader genom högre priser på handelsgödsel och växtskyddsmedel. Därutöver har de motarbetat regeringens strävan i övrigt att underlätta för företagande och investeringar.

I stället förordar den socialdemokratiska oppositionen ett s.k. inkomststöd. Detta föreslås utgå som ersättning för det arealstöd som regeringen steg för steg vill EU-anpassa för att skapa konkurrensneutralitet.

Socialdemokraternas förslag är alltså utmanande, och de syftar tyvärr mer till att skapa motsättningar mellan brukare i norr och söder än till omsorg om svensk livsmedelsproduktion.

Vidare talar Socialdemokraterna om att man skall vara konsumentinriktad. Inser inte ni socialdemokrater att den politik ni förordar på livsmedelsområdet hotar att slå hårt just mot konsumenternas möjligheter att köpa svenskproducerad mat i framtiden? Om er politik på detta område genomfördes skulle den äventyra svensk livsmedelsproduktion och därmed leda till högre priser och ett stort importberoende.

Jag vill vädja till Margareta Winberg, ordföranden i jordbruksutskottet: Ta ansvar! Medverka inte till att äventyra många av de arbeten som finns inom den svenska livsmedelsproduktionen! Hjälp till att skapa goda förutsättningar också för den svenska landsbygden i framtiden!

Socialdemokraterna vill i reservation nr 6 ha ett samlat utvecklingspro-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

gram för skogen och kräver att regeringen skall återkomma med en rapport angående måluppfyllelse för skogspolitiken 1997. De vill också ha ett förslag om hur den långsiktiga finansieringen av naturvården skall klaras.

Socialdemokraterna slår in öppna dörrar. Regeringen har föreskrivit i regleringsbrev för innevarande budgetår att Skogsstyrelsen inom en fyraårsperiod skall göra en redovisning och utvärdering av den nya skogspolitikens effekter, särskilt med avseende på miljömålet. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med eventuella förslag.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna nr 3 och nr 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 92 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Ingvar Eriksson säger att den borgerliga politiken syftar till överlevnad och utveckling. Då vill jag fråga: Leder också ökad centralstyrning och nya subventioner till överlevnad? Ja, det gör det möjligen. Men leder det till utveckling?

Ingvar Eriksson pratar om vad man vill att Sverige skall göra som medlemsland inom EU, och han säger att man där skall arbeta för avreglering och marknadsanpassning. Jag vill fråga: I vilken takt tror Ingvar Eriksson att detta skall ske? Är detta realistiskt, med tanke på de mycket starka lantbrukarorganisationer och krafter som finns inte minst i Frankrike?

Ingvar Eriksson tar också upp trädgårdsnäringen, och han tycker att vi skall stödja regeringens förslag på den här punkten. Jag vill då påpeka att vi, till skillnad från regeringen, har lagt fram ett förslag i just den motion som är kopplad till budgetpropositionen. Regeringen orkade nämligen inte ta fram den frågan där.

Vi har satsat 27 miljoner. Vi har alltså de pengarna, trots att vi har avstyrkt de 10 miljoner som regeringspartierna ville behålla därför att de ville föra över dem från den ena propositionen till den andra. Bara detta visar hur absurt arbetet är, när man inte kan ha en överblick utan måste säga i utskottet att vi inte skall avslå de 10 miljonerna, därför att de behövs på ett annat användningsområde i en annan proposition. Jag tycker att Ingvar Eriksson bara av den anledningen borde erkänna att regeringen arbetar mycket kortsiktigt.

Ingvar Eriksson säger att vi vill skapa konflikt mellan norr och söder. Det vill vi inte, men jag utgår från att också Ingvar Eriksson – när han räknar på hur den här politiken har slagit för olika delar av vårt land och för olika kategorier av brukare – inser att det har skett en förskjutning. Det har i alla fall regeringen insett i den proposition där jordbruket i norra Sverige behandlas. Med anledning av den propositionen skriver vi just nu motioner. I propositionen står det att det har skett en förskjutning från norr till söder och från animalier till vegetabilier. Det är inte vi som skapar den konflikten, utan det är regeringens politik. Jag hoppas att Ingvar Eriksson kan vara så vänlig att erkänna det.

Det vore skönt om Ingvar Eriksson också kunde bekräfta det jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att det som jordbruksministern går ut med som en besparing är en chimär besparing. Pengarna tar man genom att tömma regleringskassan.

Anf. 93 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Margareta Winberg går till attack och talar om en ökad centralstyrning. Vi har inte velat öka centralstyrningen, men vi upplever att socialdemokraterna, inte minst genom Margareta Winberg som är ordförande i jordbruksutskottet, är väldigt negativa till en anslutning till EU.

Vi ser EU-medlemskapet som en möjlighet för svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion att hävda sig. Om Sverige kommer med i EU kan jordbruket och livsmedelsindustrin för första gången konkurrera på lika villkor. Då kan vi för första gången få bukt med de dumpade importen som sker till Sverige, med hjälp av skattebetalare i EU. Problemet försvinner. Då skapar vi nya möjligheter för produktion i Sverige.

Margareta Winberg! Om ni, som ni ofta säger, slår vakt om konsumenternas intresse borde det vara av vikt att söka ge svensk produktion chansen att konkurrera och överleva. Med den politik som ni nu förordar – borttagande av arealstöd och av anpassningar till EU – äventyrar ni dessa möjligheter. Om Sverige inte kommer med i EU kommer vi att bli beroende av ökad import. Det kommer också att bli värre för svenska konsumenter att få tillgång till svenska livsmedel.

Jag tycker att Margareta Winbergs agerande är litet märkligt. Hon inser inte verkligheten bakom den här politiken. I stället säger hon att vi skapar motsättningar och konflikter. Det är ju ni som gör det genom att utmanande säga att vi skall ha en annan form av ersättning till bönderna per arealenhet. Varken Vänsterpartiet eller Socialdemokraterna tycks ha klart för sig att arealstödet är en ersättning för ett lägre spannmålspris. Det är en kompensering för detta. Då kan man inte ha ett rakt system, som ni förordar. Det raka systemet skapar motsättningar mellan norr och söder. Det är inte till gagn för ett svenskt jordbruk och en bra utveckling i Sverige.

Anf. 94 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Mjölkkobidraget har utgått i hela landet och är kanske av allra störst betydelse för skogsbygderna och norra Sverige. Skapas det inte en förskjutning både inom olika produktionsgrenar och inom olika regioner i Sverige, Ingvar Eriksson, när man ersätter detta bidrag med arealstöd och ett allt högre inlösenpris? Den frågan skulle jag vilja ha svar på.

Ingvar Eriksson säger att man inte vill ha en ökad centralstyrning. Det är ju precis det ni har genomfört. 1990 års beslut innebar ju att marknadsinslaget i den svenska jordbrukspolitiken skulle ökas. Signalerna från konsumenterna skulle nå producenterna, vilket de inte gjorde tidigare. Man producerade det man fick betalt för oavsett vad konsumenterna ville ha. Det är marknadsstyrning att förändra detta i den riktning som jag har talat om.

Jag förstår alltså inte varför vi i förväg, innan vi eventuellt blir medlemmar, måste anpassa oss till denna centraldirigerade politik. Den borde egentligen strida väldigt mycket mot traditionell moderat och folktopartistisk politik.

Än en gång vill jag fråga: Kan Ingvar Eriksson erkänna att den påstådda besparing som jordbruksministern kommer med är en chimär besparing som beror på att man har tömt regleringskassan? Om man skulle upprätthålla

denna nivå – om vi nu inte skulle bli medlemmar i EU – skulle det bli en ganska ordentlig höjning av nivå.

Anf. 95 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Margareta Winberg talar om att ersätta mjölkbidragen. Margareta Winberg har tydligen inte klart för sig varför dessa bidrag kom till. De kom till när vi 1990 beslutade om att frysa prisnivån. Då gick man in för att kompensera den frysta prisnivån med direktstöd i form av kobidrag och inkomstersättningar för spannmålsarealen. Det var orsaken.

Vi hängde upp detta på GATT-förhandlingarna. När de var avslutade skulle man göra en avstämning med de priser som rådde i andra länder. Ambitionen var att sänka stöd- och skyddsnivåerna, men eftersom GATT-förhandlingarna inte kunde slutföras förrän tre år senare än beräknat har den frysta prisnivån inneburit att lantbruket har haft lägre priser än det borde ha haft.

Margareta Winberg säger att vi växlar mjölkbidragen mot höga arealersättningar. Att vi har höga arealersättningar beror på att regeringen har den uppfattningen att vi skall anpassa oss till EU:s nivåer steg för steg. När vi kommer med skall vi ligga på samma nivå. Det innebär att också spannmålspriserna blir lägre och därmed också foderkostnaderna. Detta kan i sin tur påverka lönsamheten inom mjölkproduktionen. Det sambandet har Margareta Winberg tydligen inte klart för sig.

Margareta Winberg frågar varför vi i förväg måste anpassa oss till EU-politiken. Det är så enkelt. När det gäller en näring som är beroende av biologi och av långsiktiga beslut är det viktigt att man så snabbt som möjligt försöker anpassa sig till det nya. Detta är ju en radikal förändring i jämförelse med det som tidigare har varit.

Vi har i Sverige inte tidigare varit inriktade på att exportera livsmedel. Vi har varit inriktade på att försörja oss själva. Sverige har, liksom andra länder, varit skyddat genom ett gränsskydd. Helt plötsligt öppnas gränserna och vi blir utsatta för konkurrens. Vi accepterar det, men då måste vi också ge svenska livsmedelsproducenter möjlighet att gå ut på den stora marknad som öppnar sig. Det kan innebära många nya jobb också för Margareta Winbergs sympatisörer. Dem tänker ni inte på i dag. Margareta Winberg skall tänka på detta när hon går ut i den jordbrukspolitiska debatten.

Anf. 96 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Ingvar Eriksson sade att man inte kan sänka kostnaderna för Jordbruksverket, eftersom man inte vet vad som kommer att hända. Det gäller ju alla verksamheter, eller hur, Ingvar Eriksson? Det finns ingen verksamhet som vet exakt vad som händer i morgon. Jag köper inte alls den förklaringen. Om man hade velat spara hade man gjort det.

Ingvar Eriksson säger att skuldsatta jordbrukare i mycket liten utsträckning använder det stöd som finns. Det är just det som är anledningen till att vi vill ta bort stödet. Att andra grupper möjligen skulle inkorporeras och använda stödet är ett oerhört klen argument, Ingvar Eriksson.

När det gäller kritiken mot den sittande regeringen och mot propositionen sade Ingvar Eriksson att det är nödvändigt att lyfta ut delar för att kunna

göra en djupare analys av området. Om det är proposition 1993/94:236 som avses är det banne mig inte mycket att vara imponerad av.

Jag kan förstå att man lyfter ut frågan om Norrlandsjordbruket eftersom den är beroende av EG-avtalet. Samma sak gäller för återbetalningsplikt vad gäller omställningsbidraget. Men man kunde gärna ha tagit med socialförsäkringen.

Ingvar Eriksson svarar inte på mina frågor. Det är i och för sig ingen överraskning att jag inte får något svar. Den politiska retoriken är ju sådan. Jag frågade honom hur det kommer sig att han inte vill acceptera att bönder är småföretagare. Varför skall småföretagare ha subventioner som inte är bra för hälsosamma företag eftersom de är konkurrenssnedvridande? Det gäller dels inom landet, dels kollektivt utåt. Man har olika regler.

Det finns tre tunga skäl: konkurrens på lika villkor, önskan om en avreglering och önskan att spara pengar. Det behöver vi, Ingvar Eriksson!

Anf. 97 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Vi behöver förvisso spara pengar, Christer Windén. Men när vi är inne i ett så allvarligt och omvälvande skede när det gäller jordbrukets och livsmedelsindustrins förutsättningar för framtiden skall vi vara litet försiktiga. Det är det regeringen är i detta sammanhang.

Vi vill skapa förutsättningar för svenska bönder och svensk livsmedelsindustri att så långt möjligt få chansen att konkurrera på lika villkor på en större marknad. Jag är medveten om att Christer Windén i stort instämmer i önskan att ge svenska bönder den möjligheten. Vi uppskattar att ni har den inställningen. Men varför har ni så bråttom, Christer Windén?

Om man har varit involverad i en väldigt reglerad verksamhet tar det sin tid att ställa om. Vi fattade beslut om att ställa om 1990. Helt plötsligt har vi ansökt om medlemskap i EG/EU. Det är en ny förändring på gång. Det går inte att kasta sig in i det nya så snabbt att man fullständigt tappar kontakten med det som varit. Vi måste vara litet försiktiga. Det är det enda skälet till förslaget.

Vi har självfallet samma uppfattning som Christer Windén. En bonde är en företagare och skall så långt möjligt arbeta på samma villkor som andra företagare. Vi ställer upp på den principen.

Men Europas och resten av världens bönder jobbar under andra förutsättningar. Vi måste ta hänsyn till dessa reella faktorer när vi nu skall försöka forma en jordbrukspolitik som skall skapa förutsättningar för de många jobb som näringen representerar i vårt land.

Anf. 98 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att Ingvar Eriksson äntligen har instämt i att bönder är småföretagare. Det har jag aldrig förut hört honom säga.

Ett EG-medlemskap skulle otvivelaktigt vara ett jättelyft för bönderna och speciellt för växtodlingen. LRF:s ordförande Bo Dockered går ju ut med ett stort smil på läpparna och berättar detta. Det gör han inte utan orsak.

Ingvar Eriksson kommer med nonsens när han säger att man inte kan ställa om hastigt därför att man då skulle förlora fotfästet. Då är det precis lika farligt att ställa om och få för mycket pengar. Inkomster går alldeles ut-

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

märkt! Det är okej. När det gäller att skyffla stöd över bönderna är det plötsligt omöjligt att skära ned.

Jag tycker att den retoriken är beklämmande, Ingvar Eriksson.

Anf. 99 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Christer Windén säger att vi skyfflar stöd över bönderna. Gå ut och se på verkligheten! Den svenske bonden har faktiskt jobbat mycket pressat sedan 1990 därför att han accepterade en omställning och en anpassning till marknadens behov. Det har inneburit frysta priser, lägre inkomster och sämre lönsamhet.

Det har också inneburit att man har effektiviserat och rationaliserat. Det har varit positivt. Därför blir svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri mycket mer konkurrenskraftiga på den öppna marknad vi står inför. Jag tycker att det är mycket positivt.

Jag tycker däremot att det är litet grand allvarligt att man talar om att skyffla stöd över bönderna. Det är inte det som det är fråga om. Det gäller hela tiden bara att skapa förutsättningar för de svenska bönderna och den svenska livsmedelsindustrin att jobba på någorlunda jämbördiga villkor och med samma spelregler. Det är en anpassningsprocess som nu pågår. Jag har förhoppningar om att Christer Windén, som ofta har uttalat sig för att svenska jordbrukare skall ha likvärdiga möjligheter när vi går in i Europa, skall leva upp till detta när han i fortsättningen får möjlighet att medverka till de jordbrukspolitiska besluten.

Jag har anledning att förvänta mig att Christer Windén och hans partikamrater, liksom alla andra i denna kammare, ser den verklighet i form av en oerhörd mängd jobb som det här gäller. Vi har inte för många jobb i Sverige. Låt oss för allt i världen se till att jobben på detta område skall kunna bibehållas! Vi har i Sverige i en stark och ren produktion en bra konkurrensmöjlighet, som vi skall gå ut med i det stora Europa. Jag tror att vi skall hävda oss där.

Den stora haken i dag är huruvida de politiker som sitter här i kammaren vill hjälpa till, och det hoppas jag verkligen att ni är beredda att göra. Men då måste både Nydemokraterna och Socialdemokraterna korrigera sin inställning.

Anf. 100 ANDRE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Christer Windén.

Anf. 101 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt. Det är dock möjligt att rikta denna uppmärksamhet direkt till Ny demokrati. Ni sitter för tillfället i Sveriges riksdag. Ta chansen att hjälpa till så länge ni kan göra det!

Anf. 102 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag får när vi nu debatterar på övertid försöka fatta mig kort.

Regeringens jordbrukspolitik går ut på att försöka skapa ett konkurrenskraftigt svenskt jordbruk i ett Europaperspektiv. Möjligheten att göra det ligger i att ge bonden en sådan inkomst att han kan se en något så när rimlig

framtid och även kan börja investera. Då kan unga människor börja satsa på jordbruk.

Detta leder också till att den svenske konsumenten får möjlighet att äta svenska livsmedel med en mycket hög kvalitet – fria från gifter och mediciner som blandas in i fodret och fria från sjukdomsalstrande salmonellabakterier och annat. Djuren har dessutom vuxit upp i en bra miljö. Sådant skall vi vara rädda om, och den jordbrukspolitik som vi syftar till skall värna om detta. Det är bra både för det svenska jordbruket och för den svenske konsumenten.

Det socialdemokratiska alternativet i form av framlagda förslag och den motion som väckts innebär att man vill halvera den svenske bondens lön. Man spar in ungefär 800 miljoner kronor på arealstöd och man sänker priset på spannmålen, man ökar kostnaderna bl.a. i form av avgifter med 400 miljoner kronor. Det innebär att av de ca 3 miljarder som den svenske bonden får för sitt arbete och för att förränta det egna kapitalet vill socialdemokraterna ta hand om ungefär hälften. Samtidigt skall de allra mest skuldsatta bönderna få 10 miljoner kronor, om socialdemokraterna får genomföra sin politik, vilket vi inte skall hoppas att de får i detta sammanhang.

Margareta Winberg säger att det var fråga om en halvfärdig produkt. Det är i och för sig inget nytt. Också under den socialdemokratiska tiden kom det propositioner litet pö om pö. Men de propositioner som Margareta Winberg efterfrågar har nu kommit. Förslagen finns, och när de skall behandlas har vi en helhetsbild att utgå från.

Margareta Winberg sätter vidare likhetstecken mellan arealstöd och kobidrag. Kobidrag var något helt annat. Socialdemokraterna gjorde på sin tid om en förhandlad ökning av priser till kobidrag. Dessa skulle successivt tas bort och så småningom eventuellt ersättas med prishöjningar. Vi har också i höstas i vårt betänkande skrivit att den möjligheten står till förfogande.

Herr talman! Med de här påpekandena angående vad regeringens politik innebär och vad Socialdemokraternas politik innebär på jordbrukets område vill jag yrka bifall till reservation 3. Jag stöder också reservation 4 men yrkar inte bifall till den. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Skogen får vi ta upp till debatt en annan gång, när vi har litet mer tid.

Avslutningsvis: I det här betänkandet behandlas en motion om sockerbruket på Gotland. Jag menar att det är mycket angeläget att vi ser till att vi får produktion där också i framtiden.

(forts. prot. 83)

Prot. 1993/94:82
29 mars 1994

*Statsbudgeten för
budgetåret 1994/95,
Jordbruks-
departementet*

13 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

14 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1993/94:125 Förslag om ytterligare anslag på tilläggsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.
1993/94:169 Överenskommelse om investeringar i trafikens infrastruktur i Göteborgsregionen
1993/94:171 Ny huvudman för näringsförbudsregistret
1993/94:176 Ändringar i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.
1993/94:193 Licensområden för älgjakt m.m.
1993/94:194 Avskaffande av diskriminering såvitt avser fraktsatser och befordringsvillkor
1993/94:197 Datapantbrev
1993/94:198 Lag om genetiskt modifierade organismer
1993/94:199 Ändringar i hyresförhandlingslagen m.m.
1993/94:200 Upphörande av Bostadsdomstolen m.m.
1993/94:202 Överflyttning av fartyg mellan fartygsregister
1993/94:204 Ändring av konventionen om förenkling av formaliteterna vid handel med varor
1993/94:224 Ändringar i skatteregisterlagen, m.m.
1993/94:232 Ändringar i aktiekontolagen

Skrivelserna

1993/94:170 Investeringsplaner för infrastrukturen
1993/94:179 JAS-projektet
1993/94:183 Utvecklingsplan för skolväsendet
1993/94:237 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1993
1993/94:238 Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet

Förslag

1993/94:RR9 Riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspolitiken

15 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 28 mars

1993/94:122 av *Sven-Gösta Signell* (s) till kommunikationsministern om Europaväg 4 och Ostkustbanan:

I juni 1993 fattade riksdagen beslut om investeringar i trafikens infrastruktur för den kommande tioårsperioden.

I beslutet ingår en omfattande upprustning bl.a. av Europaväg 4 efter södra Norrlandskusten och av Ostkustbanan.

Sträckan Norrala – Enånger är ett typexempel på var det finns möjlighet att göra stora samordningsvinster genom en samtidig utbyggnad av E 4 och Ostkustbanan.

Avtal om utbyggnaden finns mellan berörda parter, och enligt detta skulle utbyggnaden ha påbörjats under våren 1993. Detta har dock inte skett beroende på att det föreligger oenighet om vägens sträckning över Norraladalgången. Ärendet överlämnades därför till regeringen i september 1993, men trots att det nu gått sju månader har regeringen ännu inte fattat beslut i frågan.

Av trafik-, regional- samt sysselsättningspolitiska skäl är det angeläget att nämnda bygge snabbt kommer i gång. Här finns också möjligheter att dra nytta av det fördelaktiga kostnadsläge som nu föreligger.

Projekten är väl förberedda så att en snabb igångsättning är möjlig.

Med anledning av detta vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder har kommunikationsministern för avsikt att vidta för att nämnda projekt på Ostkustbanan och E 4 snabbt kan komma i gång?

16 § Kammaren åtskildes kl. 23.11.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 36,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.02.

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 75 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORSS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 29 mars

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Information från regeringen om skrivelse med redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet	1
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Hans Gustafsson (s)	
Rolf L Nilson (v)	
Wiggo Komstedt (m)	
Bengt Kronstrand (s)	
5 § Presstöd m.m.	10
Konstitutionsutskottets betänkande KU27	
Debatt	
Kurt Ove Johansson (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Birger Hagård (m)	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
Ingvar Svensson (kds)	
Åke Gustavsson (s)	
Harriet Colliander (nyd)	
Beslut	27
6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 mars	29
Kulturutskottets betänkande KrU20	
Kulturutskottets betänkande KrU21	
Kulturutskottets betänkande KrU25	
Kulturutskottets betänkande KrU26	
Jordbruksutskottets betänkande JoU17	
Jordbruksutskottets betänkande JoU18	
7 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 mars	34
Trafikutskottets betänkande TU17	
Trafikutskottets betänkande TU18	
Trafikutskottets betänkande TU19	
Trafikutskottets betänkande TU20	
Konstitutionsutskottets betänkande KU22	
<i>Ärendet återförvisat till utskottet för ytterligare beredning</i>	
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU10	
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU23	
Lagutskottets betänkande LU19	
Lagutskottets betänkande LU24	

Lagutskottets betänkande LU25	
Utbildningsutskottets betänkande UbU7	
Jordbruksutskottets betänkande JoU15	
Jordbruksutskottets betänkande JoU16	
Bostadsutskottets betänkande BoU13	
Beslut om uppskjuten votering	46
8 § Anslag till kriminalvården, m.m.	46
Justitieutskottets betänkande JuU17	
Debatt	
Birthe Sörestedt (s)	
Ulf Eriksson (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Göthe Knutson (m)	
(forts.)	
Ajournering	54
Återupptagna förhandlingar	54
8 § (forts.) Anslag till kriminalvården, m.m. (forts. JuU17)	54
Debatt	
Liisa Rulander (kds)	
<i>Beslut skulle fattas den 30 mars</i>	
9 § Anslag till Brottsförebyggande rådet m.m.	59
Justitieutskottets betänkande JuU18	
Debatt	
Alf Eriksson (s)	
Ulf Eriksson (nyd)	
Ingbritt Irhammar (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 30 mars</i>	
10 § Vissa anslag m.m. inom Utrikesdepartementets område	68
Utrikesutskottets betänkande UU14	
Debatt	
Viola Furubjelke (s)	
Lars Moquist (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Pär Granstedt (c)	
Margareta Viklund (kds)	
Ingela Mårtensson (fp)	
<i>Beslut skulle fattas den 30 mars</i>	
11 § Samarbete med Baltikum, Central- och Östeuropa	84
Utrikesutskottets betänkande UU16	
Debatt	
Pierre Schori (s)	
Lars Moquist (nyd)	
Peeter Luksep (m)	
Nils T Svensson (s)	
Karl-Göran Biörsmark (fp)	
Margareta Viklund (kds)	
Pär Granstedt (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 30 mars</i>	

12 § Statsbudgeten för budgetåret 1994/95, Jordbruksdepartementet	100
Jordbruksutskottets betänkande JoU13	
Debatt	
Margareta Winberg (s)	
Christer Windén (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Ingvar Eriksson (m)	
Andre vice talmannen (om replikrätten)	
Lennart Brunander (c)	
(forts. prot. 83)	
13 § Beslut om fortsatt ärendebehandling	115
14 § Bordläggning	116
15 § Anmälan om interpellation	
1993/94:122 av Sven-Gösta Signell (s) om Europaväg 4 och Ost-	
kustbanan	116

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1993/94:169 till trafikutskottet

1993/94:171 till lagutskottet

1993/94:176 till utrikesutskottet

1993/94:193 till jordbruksutskottet

1993/94:194 till trafikutskottet

1993/94:197 till lagutskottet

1993/94:198 till jordbruksutskottet

1993/94:199 till bostadsutskottet

1993/94:200 till justitieutskottet

1993/94:202 till trafikutskottet

1993/94:204 och 224 till skatteutskottet

1993/94:232 till lagutskottet

Skrivelserna

1993/94:170 till trafikutskottet

1993/94:179 till försvarsutskottet

1993/94:183 till utbildningsutskottet

1993/94:237 till utrikesutskottet

1993/94:238 till näringsutskottet

Förslag

1993/94:RR9 till arbetsmarknadsutskottet

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 29 mars

JuU17 Anslag till kriminalvården, m.m.

Mom. 7 (åtgärder mot ungdomsbrott)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

172 för utskottet

139 för res. 1

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 27 fp, 26 c, 25 kds, 19 nyd, 1 -

För res. 1: 128 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 10 s, 6 m, 6 fp, 5 c, 1 kds, 4 nyd, 4 v, 2 -

Mom. 9 (allmänna förutsättningar för ett gott vårdresultat)

1. utskottet

2. res. 2 (s)